

การศึกษาคำศัพท์ภาษาเขมรสุรินทร์ในพิธีกรรมงานศพที่หมู่บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม
จังหวัดสุรินทร์

โดย

พระฉลอง แสนดี

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเขมรศึกษา

ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา ๒๕๕๒

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาคำศัพท์ภาษาเขมรสุรินทร์ในพิธีกรรมงานศพที่หมู่บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอลำดวน
จังหวัดสุรินทร์

โดย
พระฉลอง แสนดี

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเขมรศึกษา
ภาควิชาภาษาตะวันออก
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา ๒๕๕๒
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE STUDY OF SURIN KHMER TERMS IN FUNERAL RITUAL AT THUNGKO
VILLAGE, NONGMETHI SUB-DISTRICT, THA TUM DISTRICT, SURIN PROVINCE**

**By
Chalong Sandee**

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARTS

Department of Oriental Languages

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2009

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเรื่อง “ การศึกษาคำศัพท์
ภาษาเขมรสุรินทร์ในพิธีกรรมงานศพที่หมู่บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอบำเหน็จ จังหวัดสุรินทร์ ”
เสนอโดย พระฉลอง แสนดี เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเขมรศึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะดังกูร)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัณวดี คัชขิมา

คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ณัฐพล จันทรัมย์)
...../...../.....

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัณวดี คัชขิมา)
...../...../.....

๔๘๑๐๖๒๐๓ : สาขาวิชาเขมรศึกษา

คำสำคัญ : คำศัพท์ภาษาเขมรสุรินทร์/งานศพ

ทดลอง แสนดี : การศึกษาคำศัพท์ภาษาเขมรสุรินทร์ในพิธีกรรมงานศพที่หมู่บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ : ผศ.ดร.กัณวณ กัชชีมา. ๑๑๓ หน้า.

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระเบียบพิธีและขั้นตอนของพิธีกรรมงานศพ รวมถึงการรวบรวม และศึกษาความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพ จากภาษาพูดของชาวไทยเชื้อสายเขมรในเขตหมู่บ้าน ทุ่งโก อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ในช่วงระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๓ ผลการศึกษาพบว่า

๑. การประกอบพิธีกรรมงานศพ มาจากความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายเขมรบ้านทุ่งโก ที่ว่าคนที่ตายไปแล้วนั้นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือไม่ ขึ้นอยู่กับกรรมที่เขาได้กระทำไว้ เมื่อครั้งเขามีชีวิตอยู่และอาศัยส่วนบุญ ส่วนกุศลที่ญาติพี่น้องได้ทำบุญอุทิศไปให้อันเป็นความเชื่อทั่วไปของคนที่มีนิกายพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

๒. รูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมงานศพ มักจะปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนและรูปแบบพิธีกรรมที่ เคยปฏิบัติมา คือ ก่อนตาย กรณีที่มีคนป่วยหนักญาติพี่น้องเห็นว่าหมดหนทางเยียวยารักษา ก็จะนิมนต์พระมาทำ พิธีตัดกรรม หลังตาย ญาติพี่น้องจะมอบหมายให้ญาติไปเชิญแขกมาร่วมงานศพ นิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ ถวายบังสุกุล สวดพระอภิธรรม เทศนา บวชเณร นำศพสู่ป่าช้า และนิมนต์อาจารย์ (สัปเหร่อ) มาสวดสมมุติแต่งตั้ง ผู้ช่วยอาจารย์ หึงโปรยข้าวตอก หึงอุ้มหม่อนน้ำ และเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรม เริ่มจากอาบน้ำศพ มัด ทรายสัง ทำโลงศพ ทำหน้าที่เผา แปรรูป เก็บอัฐิมาทำบุญสวดมนต์เย็น ขกขงผจญมาร เก็บข้าวสารไว้กว่นข้าวทิพย์ ทำบุญตักบาตร ถวายเพล บรมจุติและดับไฟเตาครัว เจ้าภาพยกครูแก่อาจารย์และคนที่มาช่วยงาน

๓. คำศัพท์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมงานศพที่นำมาศึกษาครั้งนี้มีจำนวน ๑๕๕ คำ ประกอบไป ด้วยคำศัพท์ใช้เรียกผู้ร่วมพิธี คำเรียกลำดับขั้นตอน และคำที่ใช้เรียกเครื่องประกอบพิธี เช่น พระสงฆ์ อาจารย์ บอกรับ ขอมพร สวดมนต์ เป็นต้น ซึ่งคำศัพท์เหล่านี้ส่วนมากเป็นคำศัพท์ที่ใช้ทั่วไป ส่วนที่เป็นคำศัพท์เฉพาะที่ ใช้ในพิธีกรรมงานศพ มีทั้งหมด ๒๘ คำ ส่วนมากอยู่ในกลุ่มคำที่ใช้เรียกเครื่องประกอบพิธีกรรม เช่น กระเชอ อุทิศสำหรับผู้ตาย ธงนำวิญญาณ ธาตุเจดีย์หรืออัฐิ เป็นต้น

ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา ๒๕๕๒

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

48106203 : MAJOR : KHMER STUDIES

KEY WORD : SURIN KHMER TERMS/FUNERAL RITUAL

CHALONG SANDEE : THE STUDY OF SURIN KHMER TERMS IN FUNERAL RITUAL AT THUNGKO VILLAGE, NONGMETHI SUB-DISTRICT, THA TUM DISTRICT, SURIN PROVINCE. INDEPENDENT STUDY ADVISOR : ASST.PROF.KANGVOL KHATSHIMA.Ph.D. 113 pp.

The objectives of this research are to study procedures in funeral ritual as well as collect and study Khmer terms employed in funeral ritual from spoken language of Khmer-Thai villagers at Thungko village, Tha Tum district, Surin province, from 2007 to 2010. The results are as follows.

1. The tradition of funeral ritual is derived from the belief of Khmer-Thais at Thungko village. It is believed that after death the well-being of the dead depends on their karma previously performed when they were alive, and relies on merit-making performed by their relatives who wish the dead to have a good well-being after death.

2. The steps of this funeral ritual started even when the patient is in critical and coma state. His or her relatives invited monks to perform the Karma-cutting ceremony. After death, the relatives of the dead invite guests to attend the funeral ritual, and invite monks to conduct all funeral rituals, including chanting Matika Bangsukul, chanting Abhidharma, delivering sermons, ordaining novices, and taking the dead body to the graveyard. The relatives of the dead also ask an undertaker to designate an undertaker assistant, women carrying popping grain, and women carrying pot. The undertaker also conducts funeral ceremonies, including bathing the dead body, knotting the dead body, decorating the coffin, cremating the dead, and collecting the bones of the dead. The funeral rituals also include the performing evening chants, flagging against devils, making auspicious rice, making merit, celebrating novices, keeping the bones, and setting off the fire. The hosts of the funeral rituals pay respect to undertaker and attendants contributing to the funeral rituals.

3. There are 159 Khmer terms employing in funeral rituals already studied in this research, including address terms of attendants, sequences, and rituals items, such as monks, undertaker, invitation of attendants, blessing, praying etc. Many of these terms are general. There are 28 technical terms for procedure in funeral ritual. Many of word groups are employed for ceremony equipment such as container for dead people, flag for leading their soul, and bone of dead people etc.

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือ และแก้ไขเพิ่มเติมข้อผิดพลาดบกพร่องต่างๆ จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กังวล คัชชิมา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรรพรรณ บุญยฤทธิ์ อาจารย์จตุพร โคตรกนก เป็นอย่างดี ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระครูสุขุมธรรมโชติ พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ พระครูจันทสุทธีวัฒน์ ผู้ให้ความอุปการะทั้งสถานที่อยู่อาศัย และให้การสนับสนุนด้านการศึกษาดำเนินการตลอดมา

ขอขอบพระคุณ ครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้วิชาความรู้ ขอขอบคุณอาจารย์จัญญ์ อาจารย์เดช และชาวบ้านทุ่งโก ชาวอำเภอท่าตูม ที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือจัดแจงระเบียบพิธีกรรมงานศพ และให้ความอนุเคราะห์ แนะนำ และสอบถามข้อมูลพิธีกรรมงานศพซึ่งมีประโยชน์ต่อการทำการศึกษาวิจัยเป็นอย่างมาก

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ญาติพี่น้องทุกคน พระมหาปราโมทย์ พระมหาดิศพงษ์ คุณปัทมา นาควรรณ คุณลักขณา ชาญ คุณจุติพงษ์ มะลิซ้อน มหาบุญชู และผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมและให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ ทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา	๓
ขอบเขตของการศึกษา	๔
วิธีการศึกษา.....	๔
แหล่งข้อมูล	๔
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
อักษรย่อและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	๗
๒ พิธีกรรมงานศพ	๘
บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมงานศพ.....	๘
รูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมงานศพ	๑๐
พิธีกรรมก่อนการเสียชีวิต	๑๑
พิธีกรรมหลังการเสียชีวิต	๑๒
tɕam-riiap-kaar “เชิญแขกมาร่วมงาน”	๑๓
tɕam-ʔaah “อาบนํ้าศพ”	๑๕
tɕaŋ-ksɛɛ-baah “มัดตราสัง”	๑๖
dat-khmɔɔtɕ “เผาผี (ศพ)”	๑๗
hɛɛ-khmɔɔtɕ “การเคลื่อนศพ”	๑๘
dat-khmɔɔtɕ “เผาผี (ศพ)”	๑๙
prɛɛ-ruup “การแปรรูปเก็บอัฐิ”.....	๒๐
soot-muan “พิธีสวดมนต์เย็น”	๒๒

บทที่	หน้า
daar “การทำบุญอุทิศส่วนกุศล”	๒๔
กวนอู-กันรูด ตาย-หาง “การตายแบบไม่ปกติหรือตายโหง”	๒๔
ตายแบบโดนฟ้าผ่า	๒๔
ตายโดยอุบัติเหตุหรือฆ่าตัวตาย	๒๕
การตายที่องกลม	๒๖
๓ คำศัพท์ที่ใช้ในประเพณีงานศพ	๒๙
p	๒๙
ph.....	๔๓
b	๔๖
m	๕๑
w.....	๕๔
t	๕๔
th	๕๘
d	๖๐
n	๖๒
l.....	๖๖
r.....	๖๘
s.....	๗๐
tɕ.....	๗๗
tɕh.....	๘๓
ɲ.....	๘๕
ŋ.....	๘๕
j.....	๘๘
k.....	๘๘
kh.....	๙๒
ʔ.....	๙๓

บทที่	หน้า
๕ สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	๕๕
สรุปผลการศึกษา	๕๕
ข้อเสนอแนะ.....	๕๘
บรรณานุกรม	๕๙
ภาคผนวก	๑๐๑
หน่วยเสียงภาษาเขมรถิ่นจังหวัดสุรินทร์	๑๐๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๑๓

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	pkaa~phkaa ดอกไม้	๓๐
๒	pkun ประเคน/ถวาย.....	๓๑
๓	pantəw/-pansii~ptəw/-psii/psaa ป้อนอาหาร	๓๑
๔	pantəh-thiat บรรจุธู.....	๓๒
๕	pra? เงิน	๓๓
๖	prai-liiatc โปริยข้าวตอก.....	๓๔
๗	priah พระพุทธรูป.....	๓๔
๘	ptal ชันน้ำ ภาชนะสำหรับตักหรือใส่น้ำ.....	๓๖
๙	pkap-ptal-liiatc คว่ำขันข้าวตอก	๓๗
๑๐	prah-tui?-muan พรมน้ำมนต์	๓๘
๑๑	preε-ruup แปรรูป	๓๙
๑๒	pla?-baai คลุกข้าว.....	๔๐
๑๓	piian พาน.....	๔๑
๑๔	puun-phnum-ksatc ก่อกองภูเขาทรายให้สูง.....	๔๒
๑๕	puu? ฟูก.....	๔๒
๑๖	phsam ผสม รวมเข้าด้วยกัน.....	๔๔
๑๗	phlɤŋ ไฟ	๔๕
๑๘	phlu ถนน ทาง	๔๖
๑๙	baat บาตร	๔๗
๒๐	bah-tian~sbah-tian โปริยทาน	๔๙
๒๑	baai ข้าว.....	๕๐
๒๒	baai-srei บาขศรี	๕๐
๒๓	booh-taa-tɤŋ บัวหน้าไฟ.....	๕๑
๒๔	mhoop อาหาร ของกิน	๕๒
๒๕	mah ค้ายสายสัญญาณ.....	๕๓
๒๖	trooi-pram กรวยดอกไม้บูชา ๕ (จันทร์ ๕).....	๕๖
๒๗	tlaatc ฝักเขียว	๕๖
๒๘	tuang-ptɤŋ-miiar ธงผดุมาร.....	๕๗

ภาพที่		หน้า
๒๕	tuang-pluung ธงขวัญหรือธงนำวิญญาณ	๕๓
๓๐	thiiah ถาด	๕๕
๓๑	da?-baat ใสบาตร	๖๐
๓๒	daar ฉลองข้าม สวดอุทิศ	๖๑
๓๓	doong มะพร้าว	๖๑
๓๔	nsaam ข้าวต้มมัด	๖๓
๓๕	nia?-tiang-baon ผู้ช่วยสัปเหร่อประกอบพิธี ๔ คน	๖๔
๓๖	nia?-sro? ชาวบ้าน	๖๔
๓๗	niiang-praii-liat๔ นางโปรยข้าวตอก	๖๕
๓๘	niiang-bei-k?aam นางอุ้มหม่อนน้ำ	๖๖
๓๙	loeo?-kruu ยกครู	๖๗
๔๐	liiat๔ ข้าวตอก	๖๘
๔๑	trup จัดเตรียม เครื่องประกอบพิธีต่างๆ ที่จะต้องใช้ในงานพิธี	๖๙
๔๒	seen เช่น	๗๐
๔๓	sbai-saa ผ้าขาว	๗๒
๔๔	slaa หมาก	๗๔
๔๕	soot-muan สวดมนต์	๗๕
๔๖	sroong ผ้าโสร่ง	๗๕
๔๗	sbai ผ้าสไบ ผ้าแถบ ผ้าขาวม้า	๗๗
๔๘	srau ข้าวเปลือก	๗๗
๔๙	tceet๔ กล้าย	๗๘
๕๐	tɕɕɕɕ-tɕkaar เฆงตะกอน	๗๘
๕๑	tɕhəo-tɕɕɕɕ-tɕkaar ไม้เฆงตะกอน	๗๙
๕๒	tɕaŋ-han~tɕ-han จังหันข้าว	๘๐
๕๓	tɕnii? เลี่ยม	๘๑
๕๔	tɕoɔj ช่วย ส่งเสริมเพื่อให้สำเร็จประโยชน์	๘๒
๕๕	tɕhlaaŋ-nuən ฉลองเนร	๘๔
๕๖	tɕhoo? บัว/ขนมดอกบัว	๘๕
๕๗	katkam ตัดกรรม	๘๕

ภาพที่		หน้า
๕๘	kan-tɕɿɿ pan-tɕɔh kam-puaŋ กระเชออุทิศ	๕๑
๕๙	kan-tɕɿɿ-planŋ กระเชอใส่ข้าวเปลือกและจุดตะเกียง	๕๒
๖๐	ʔaŋkaa~ŋkaa ข้าวสาร	๕๓
๖๑	ʔaa-tɕaar-khmɔɔtɕ อาจารย์ผี หรือสัปเหร่อ	๕๔

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทุกสิ่งทุกอย่างในสากลจักรวาล ทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ที่มีวิญญาณและไม่มีวิญญาณล้วนตกอยู่ในกฎเดียวกัน คือ เกิดขึ้นในเบื้องต้น เปลี่ยนแปลงในท่ามกลาง และแตกดับสลายไปในที่สุด สำหรับสิ่งที่มีชีวิตกระบวนการสุดท้ายเรียกว่า ตาย ความตาย คือสิ่งที่คนกลัวกันมาก และเมื่อนึกถึงก็จะสะดุ้งตกใจ ความกลัวตายไม่ได้เป็นมาแต่กำเนิด คนจะกลัวตายก็ต่อเมื่อมีปัญหารู้เรื่อง รู้ความแล้ว ความตายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงสำหรับคนเป็น คนที่อยู่รวมกันในครอบครัวหรือชุมชนเห็นกันอยู่หลัดๆ เมื่อความตายมาพรากจากไป ต่างก็รู้สึกอาลัยและใจหาย รู้สึกว่าความคุ้นเคยที่มีอยู่มาขาดสะบั้น ไม่มีวันได้พบปะกันอีก เมื่อได้เห็นเขาเอาศพใส่โลง มีพิธีรีตองเกี่ยวกับเรื่องทำศพ เห็นคนร้องไห้หรือได้ยินเสียงพระสวดลอยมาตามลมในเวลาดึกสงัด ก็เกิดความหดหู่เยือกเย็นใจ นี่เป็นเพราะเรากลัวความตายนั่นเอง

เมื่อมีคนในครอบครัวหรือชุมชนคนใดคนหนึ่งตายลง ญาติพี่น้องเพื่อนบ้านที่รู้จักคุ้นเคยที่มีชีวิตอยู่ก็สงสารไม่ยอมปล่อยให้ร่างกายถูกทอดทิ้งอยู่บนพื้นดิน เพราะจะน่าหมิ่นหรือตกเป็นเหยื่อของสัตว์อื่นกัดกินเป็นที่น่าสังเวช จึงพากันเอาศพไปฝังหรือเผา ประกอบกับการที่มนุษย์เชื่อว่าวิญญาณเป็นอมตะ แม้ร่างกายสลายไปแล้ว แต่วิญญาณยังอยู่ในภาวะรอการเกิดใหม่อีก ดังนั้นในการกำจัดซากศพคนโบราณจึงนิยมกระทำพิธีอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อมิให้วิญญาณหรือผีมารบกวนคนที่มีชีวิตอยู่ เพื่อให้วิญญาณปกปักรักษาคนที่ยังอยู่ และเพื่อให้วิญญาณได้ไปผุดไปเกิดใหม่ในภพชาติที่ดี การนี้เรียกว่า พิธีกรรม

พิธีกรรม คือการกระทำที่สมมติขึ้นโดยมีระเบียบแบบแผน และขั้นตอนปฏิบัติที่แตกต่างกันไป ตามความเชื่ออันเกี่ยวเนื่องในชีวิตตั้งแต่การเกิดจนกระทั่งตายของศาสนิกชนผู้นับถือศาสนา เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสุขใจ และมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป^๑ พิธีกรรมได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับวงจรชีวิตของมนุษย์ที่มีการเกิด การเจริญเติบโต และการตาย วงจรของชีวิตแต่ละช่วงนี้อาจจะมีหรือไม่มีประกอบพิธีกรรมก็ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีการประกอบพิธีกรรม

^๑ สุเมธ เมธาวิทยกุล, *สังกัปพิธีกรรม* (กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๒๑), ๑.

ในช่วงของการตาย เพื่อให้ผู้ตายได้รับความสุขในโลกหน้า ถ้าไม่ประกอบพิธีกรรมให้ผู้ตาย ผู้ที่มีชีวิตอยู่รู้สึกไม่สบายใจเหมือนกับว่าทำหน้าที่ของตนไม่สมบูรณ์

การประกอบพิธีกรรมให้กับผู้ตายมักจะมีคติความเชื่อในศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาหนึ่งที่มีคติความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมให้กับผู้ตาย เป็นพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม การเวียนว่าย ตาย เกิด และชีวิตในโลกหน้า ดังนั้น วิธีการใดที่เชื่อว่าวิญญาณของผู้ตายที่ไปอาศัยอยู่ในโลกหน้าจะได้รับประโยชน์มากที่สุด ญาติของผู้ตายมักจะกระทำการ เช่น การทำบุญอุทิศสิ่งของอุปโภคบริโภคไปให้คนตาย เพื่อให้คนตายได้ใช้สอยในโลกหน้า^๒

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายกันด้านภาษาถิ่น การประกอบพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีการประกอบพิธีกรรมงานศพที่เป็นเอกลักษณ์ของตน ด้านระเบียบแบบแผนการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนของพิธีกรรม และอุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธีกรรมที่หลากหลาย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ที่จะดำเนินร่วมกันไปจนเสร็จงาน คือ

๑. ธรรมเนียมปฏิบัติทางศาสนา พระสงฆ์เป็นผู้นำในการประกอบพิธีทางศาสนา เช่น สวดมอดิตาบังสุกุล (soot-bangskoor) สวดพระอภิธรรม (soot-?apithom) แสดงพระธรรมเทศนา (tuh) ก่อนนำขบวนแห่ศพสู่เชิงตะกอนในป่าช้า ครั้นเผาเสร็จเก็บอัฐิไปประกอบพิธีทำบุญ อัฐิตอนเย็น พระสงฆ์ทำพิธีเบิกเนตรพระพุทธรูป (baa?-phnee?-priiah) และสวดพระพุทธรูปมนต์ (soot-muan) วันรุ่งขึ้นทำพิธีตักบาตร (da?-baat) พระสงฆ์สวดอุทิศ (daar) บุญกุศลให้แก่ผู้ตาย และอนุโมทนาให้พร

๒. ธรรมเนียมปฏิบัติในหมู่บ้าน เช่น อาจารย์ (?aa-t?aar) หมอผี หรือสัปเหร่อ เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมงานศพ (bon-khmoo?) นักทั้งสี่หรือผู้ช่วยสัปเหร่อ (nia?-tiang-bodn) ช่วยงานอาจารย์ในด้านการจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมงานศพ ๔ คน ผู้ช่วยสัปเหร่อทั้งสี่เป็นผู้ช่วยงานอาจารย์จนกว่าจะเสร็จงาน และยังมีหญิงไปรษณีย์ (niiang-praii-liiat?) ๑ คน หญิงถือหม้อน้ำ (niiang-bei-k?dam) ๔ คน ญาติพี่น้องและสมาชิกในชุมชนมาร่วมขบวนแห่ศพไปเผาบนเชิงตะกอนที่ป่าช้า ตอนเย็นเก็บอัฐิกลับมาทำบุญที่บ้าน อาจารย์ทำพิธียกธงผจญมาร (tuang-pt?an-miiar) แล้วช่วยกันเลือกเก็บข้าวสารเตรียมไว้

^๒ ประพันธ์ ภทฺทสิริ, “การศึกษาพิธีกรรมงานศพในจังหวัดลำปาง และอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตแผนกวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), ๑๕.

กวนข้าวทิพย์ถวายพระในพิธีทำบุญตักบาตรตอนเช้าวันรุ่งขึ้น ก่อนที่จะทำพิธีลงเณร เสร็จแล้ว
ญาติผู้ตายนำอัฐิไปบรรจุธาตุเจดีย์ไว้ที่วัด

ปัจจุบันวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตไปตามยุคสมัย
มีการแข่งขันกันทำมาหากิน และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทช่วยพัฒนาสังคมให้ม
ีความเจริญรุ่งเรืองและอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตประจำวัน วิถีชีวิตและวัฒนธรรม
ประเพณีของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยด้วย เช่น
พิธีกรรมงานศพ สมัยก่อนไม้เนื้อดีมีมากชาวบ้านสามารถต่อโลงศพเองได้ ปัจจุบัน ไม้หายากจึง
นิยมซื้อโลงศพสำเร็จรูปแทน ใช้คนหามศพไปยังป่าช้าต่อมาใช้เกวียน ปัจจุบันใช้รถยนต์บรรทุก
แทน ส่วนขั้นตอน และอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้รวดเร็วกระชับ
เหมาะสมกับยุคสมัยมากขึ้น รวมถึงสถานที่เผาศพ ขั้นตอนการเผา และอุปกรณ์ที่ใช้ในการเผาด้วย
เช่น สถานที่ประกอบพิธีกรรมเปลี่ยนจากเดิมที่เคยใช้เชิงตะกอนในป่าช้ามาเป็นเมรุ ส่วนอุปกรณ์ที่
ใช้ในการเผาก็เปลี่ยนจากฟืนเป็นถ่านหรือไฟฟ้าแทน

ดังนั้น ก่อนที่พิธีกรรมงานศพของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษา
จะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปมากกว่านี้ ผู้ศึกษา^๓ ซึ่งเป็นผู้มีถิ่นกำเนิดอยู่ในตำบลหนองเมธี อำเภอ
ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ประชาชนส่วนใหญ่ในอำเภอท่าตูม เป็นชาวไทยเชื้อสายเขมรที่ยังคงพูด
ภาษาเขมรถิ่น และสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ตามแบบเขมรอยู่ในปัจจุบัน พร้อมทั้งได้
เติบโตและเห็นพิธีกรรมงานศพแบบเขมรซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ถือปฏิบัติกันมาเนิ่นนาน จึงมีความ
ประสงค์ที่จะศึกษาคำศัพท์ภาษาเขมรถิ่นที่หมู่บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัด
สุรินทร์ โดยจะศึกษาคำศัพท์ ความหมายของคำศัพท์ที่ใช้เฉพาะในพิธีกรรมงานศพ พร้อมทั้ง
นำเสนอระเบียบวิธีและขั้นตอนของพิธีกรรมงานศพนี้ไว้ให้บุคคลที่เห็นคุณค่า และอนุชนรุ่นหลัง
ได้ศึกษาต่อไป

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อศึกษาระเบียบพิธีและขั้นตอนของพิธีกรรมงานศพที่หมู่บ้านทุ่งโก
ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
๒. เพื่อศึกษาคำศัพท์ภาษาเขมรสุนทรืและความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในพิธีกรรม
งานศพ

^๓ พระฉลอง แสนดี เกิดที่บ้านเลขที่ ๘๕/๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตของการศึกษา

ในงานศึกษาวิจัยนี้ ใช้ข้อมูลคำศัพท์ภาษาเขมรถิ่นที่ยังใช้ในพิธีกรรมงานศพในเขตหมู่บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๐-พ.ศ. ๒๕๕๓

วิธีการศึกษา

๑. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

๑.๑ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๒ สัมภาษณ์ผู้บอกภาษา และบันทึกข้อมูลโดยใช้เทปบันทึกเสียง และจดลงสมุด

บันทึก

๑.๓ รวบรวมคำศัพท์ทั้งหมดที่ได้จากการบันทึกตามการออกเสียงของผู้บอกภาษา โดยถ่ายทอดระบบเสียงตามระบบของพจนานุกรมเขมร (สุรินทร์)-ไทย-อังกฤษ ของ ทะฉั่น จันทรุพันธุ์

๑.๔ บันทึกภาพขั้นตอน และอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพ

๒. วิเคราะห์ข้อมูล

๒.๑ อธิบายระเบียบ ลำดับ ขั้นตอนของพิธีกรรมงานศพ

๒.๒ จัดเรียงหมวดหมู่คำศัพท์ตามลำดับตัวสัทอักษรและอธิบายความหมาย

๒.๓ ตรวจสอบข้อมูลภาษาเขมรที่ยังสงสัยจากผู้บอกภาษา

๓. เรียบเรียงผลการศึกษาวิจัย

๔. สรุปผลการศึกษาวิจัยและเสนอรายงานผลการศึกษาวิจัย

แหล่งข้อมูล

๑. ข้อมูลเอกสาร

๑.๑ หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

๑.๒ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๑.๓ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร

๑.๔ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

๒. ข้อมูลบุคคล

ผู้ศึกษาได้กำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษาเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ดังต่อไปนี้

๒.๑ เป็นผู้พูดภาษาเขมรสุรินทร์เป็นภาษาแม่และยังคงใช้ภาษาดังกล่าวสื่อสารกัน

ในชีวิตประจำวัน

๒.๒ เป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์มาตั้งแต่กำเนิด

๒.๓ เป็นผู้ที่มีร่างกายสมบูรณ์และมีอวัยวะในการออกเสียงครบถ้วนสามารถพูดอธิบายบอกภาษาและข้อมูลได้อย่างชัดเจน

๒.๔ เป็นผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า ๔๐ ปี มีความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมงานศพเป็นอย่างดี

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้บอกภาษาหลัก

๑. พระครูสุขุมธรรมโชติ อายุ ๔๒ ปี เจ้าอาวาสวัดศรีสว่างทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

๒. นายจัญญ จันทรงาม อายุ ๕๒ ปี อาจารย์ผู้ทำพิธีกรรมงานศพ ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๑๐/๒ บ้านนาवल หมู่ที่ ๕ ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

๓. นายคอย พรหมศรี อายุ ๕๒ ปี ครูชำนาญการโรงเรียนบ้านทุ่งโก หมู่ที่ ๒ บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

๔. นายเชย กองสุข อายุ ๗๐ ปี ราษฎรอาวโส/ผู้ใหญ่บ้านทุ่งโก ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๖๕/๑ หมู่ ๒ บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

๕. นายพล ดอกแก้ว อายุ ๘๐ ปี ราษฎรอาวโสปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๖๕/๑ หมู่ ๒ บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบถึงระเบียบพิธีและขั้นตอนของพิธีกรรมงานศพที่หมู่บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

๒. ทำให้ทราบถึงคำศัพท์ภาษาเขมรสุรินทร์และความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพที่บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

“ ราษฎรอาวโส เป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกในหมู่บ้าน ที่มีอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป มีความรู้ความสามารถและความประพฤติเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกในหมู่บ้าน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมงานศพ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลประกอบในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

๑. การตายและพิธีการทำบุญศพ โดย ชีรณันโท^๕ ได้กล่าวถึงที่สุดของชีวิตมนุษย์เราไว้ ๓ ภาคด้วยกัน คือ ภาคที่ ๑ ชื่อ ฉาปนกิจจานุวัตร กล่าวถึงวิธีการในการจัดการเกี่ยวกับศพนับตั้งแต่เมื่อคนเราลิ้นลมถึงแก่กรรมจนจนถึงเก็บอัฐิ ซึ่งแต่ละตอนจะมีการกล่าวถึงปริศนาธรรม และความมุ่งหมายที่บรรพบุรุษของเราได้สอดแทรกเอาไว้ด้วย ภาคที่ ๒ ชื่อ พิธีกรรมการทำบุญศพ กล่าวถึงรายละเอียดในพิธีกรรมต่อเนื่องหลังจากเก็บอัฐิแล้ว คือ การทำบุญ ๗ วัน การทำบุญ ๕๐ วัน และการทำบุญ ๑๐๐ วัน ซึ่งได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการทำบุญตลอดถึงบทสวด และความหมายของบทสวดต่างๆ ที่พระสงฆ์ใช้สวดในการทำบุญทั้ง ๓ นี้ด้วย ส่วนภาคที่ ๓ เป็นกลอนสวดโบราณ ชื่อพระปรมัตถ์ ซึ่งได้คัดมาจากสมุดไทยโบราณ กระดาษขาวตัวคำที่ยากจะหาอ่านได้เป็นต้น อันเป็นการยืนยันคติทางพระพุทธศาสนาว่า คนเราเมื่อตายมิได้ตายแล้วตายเลย และมีได้สิ้นสุดกันแต่เชิงตะกองที่ป่าช้า ทว่าจะต้องเผชิญกับชีวิตหลังความตายด้วยกันทุกคน

๒. การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของพิธีฉาปนกิจศพในพระพุทธศาสนา โดย วีระศิลป์ ญนทโก^๖ เนื้อหาได้กล่าวถึง พิธีฉาปนกิจศพกรณีหมู่บ้านวังชัยนั้นแบ่งออกเป็นสองขั้นตอนคือ ๑) ศึกษาประวัติการทำพิธีฉาปนกิจยุคก่อนพุทธกาลถึงครั้งพุทธกาล พิธีกรรมฉาปนกิจในประเทศไทย และพิธีฉาปนกิจศพของหมู่บ้านวังชัย ซึ่งมีวิวัฒนาการมาโดยลำดับ ๒) การเปลี่ยนแปลงของพิธีฉาปนกิจศพนี้อาศัยสาเหตุ คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความมีน้ำใจของสมาชิกในชุมชนตำบลวังชัยที่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตที่เคยมีความผูกพัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกันช่วยเหลือกิจกรรมกันโดยไม่คิดเป็นค่าสินจ้างรางวัลอะไร แต่ในปัจจุบันการช่วยเหลือกันเพราะน้ำใจก็เปลี่ยนมาเป็นช่วยเหลือกันเพราะผลประโยชน์ ส่วนปัจจัยภายนอกซึ่งประกอบด้วย ๒ ปัจจัยคือ ๑) สภาพการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์กันน้อยลง ๒) ค่านิยมของสังคมเปลี่ยนไป วัฒนธรรมประเพณีกับการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมในอดีต จะเอื้อกันไปโดยปริยาย ที่ส่งเสริมสนับสนุนกัน เช่น ประเพณีฮีต ๑๒ ครอง ๑๔ ของชาวอีสานก็จะเกิดขึ้นเพื่อส่งเสริม

^๕ ชีรณันโท, บรรณาธิการ, การตายและพิธีการทำบุญศพ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ม.ป.ป.)

^๖ วีระศิลป์ ญนทโก, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของพิธีฉาปนกิจศพในพระพุทธศาสนา (ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านวังชัย)” (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาพุทธศาสนมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

วัฒนธรรมของคนในสังคมของชาวอีสาน ปัจจุบันคนมาช่วยงานจะมีจำนวนมากขึ้นขึ้นอยู่กับฐานะของคนนั้นๆ ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับคุณธรรมของคนๆ นั้น เพราะปัจจุบันนี้คนส่วนใหญ่มุ่งเน้นเรื่องของปากท้องมากกว่าที่จะมุ่งเน้นความมีน้ำใจให้กันหรือที่เรียกกันง่ายก็คือ คนเรามีปกติเห็นแก่ตัวมากขึ้นนั่นเอง

สภาพสังคมเศรษฐกิจกับตัวแปรการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมยุคโลกาภิวัตน์ จากสภาพความเจริญของเทคโนโลยีในอดีต เมื่อมีพิธีกรรมฌาปนกิจศพชาวบ้านจะถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องช่วยกัน แต่ในสภาพปัจจุบันชาวบ้านถือเป็นหน้าที่ของเจ้าภาพ ในอดีตไม่มีการรำน้ำศพนำมาเพิ่มเข้าในพิธีกรรมฌาปนกิจศพที่หมู่บ้าน การอ่านชีวประวัติของผู้ตายก็มีเพิ่มเข้ามา ในอดีตบ้านวังชัยไม่มีเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคือ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม วิถีชีวิตของชาวบ้านที่เคยเป็นแบบเกษตรกรรมที่มุ่งทำกินก็เปลี่ยนเป็นการค้าขาย และในอดีตนั้นทุกคนร่วมกันทำเพราะเรื่องของความกตัญญูทดแทนต่อผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่และผู้ตายไปแล้ว ปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เคยเป็นแบบเกษตรกรรม ที่มุ่งทำกินก็เปลี่ยนเป็นการค้าขาย เน้นเรื่องกำไรขาดทุนเป็นหลักในการจัดงานแทน จึงส่งผลกระทบต่อถึงการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมการฌาปนกิจศพของชาวบ้านวังชัย จังหวัดขอนแก่น

๓. ประเพณีเนื่องในชีวิตและการตาย โดยเสฐียรโกเศศ^๑ เนื้อหาได้กล่าวถึงชีวิตและการตายของมนุษย์ในโลกนี้ ว่ามีการจัดการเกี่ยวกับศพแตกต่างกันตามวัฒนธรรมและความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นต่อรุ่น จนถึงปัจจุบันตามความเชื่อของเชื้อชาติแต่ละชาติพันธุ์ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการตาย การจัดการเกี่ยวกับศพ เพื่อให้วิญญาณไปสู่สุคติสวรรค์หรือที่ใดที่หนึ่งที่พวกคนมีความเชื่อและศรัทธา ตามความปรารถนาของผู้ที่จัดการที่อยากให้เป็นไป

อักษรย่อและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

๑. อักษรย่อที่ใช้ในงานศึกษาวิจัย

- ก. คำกริยา
- น. คำนาม
- ว. คำวิเศษณ์ (ในที่นี้หมายถึงคำคุณศัพท์และคำกริยาวิเศษณ์)

๒. สัญลักษณ์ที่ใช้ในงานวิจัย

- ๒.๑ (ข้อความ) หมายถึง คำอธิบายเพิ่มเติม

^๑ เสฐียรโกเศศ, ประเพณีเนื่องในชีวิตและการตาย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๕).

๒.๒ “.....” หมายถึง ความหมายของคำศัพท์เขมรถิ่นที่เป็นภาษาไทย

๒.๓ (ตัวเลข) หมายถึง ให้ดูรายละเอียดของคำศัพท์ได้จากลำดับเลขที่ระบุไว้ใน

บทที่ ๓

ตัวอย่างเช่น ʔaa-tɕaar - khmootɕ “อาจารย์ผี หมอผี หรือสัปเหร่อ” (๑๓๐)

หมายความว่า คำศัพท์นี้สามารถดูรายละเอียดของคำศัพท์ได้ที่ลำดับที่ ๑๓๐

ในบทที่ ๓

๒.๔ ~ หมายถึง ถ้ามี ~ อยู่ระหว่างคำที่เรียงตามลำดับในงานศึกษาวิจัยนี้
หมายความว่า คำทั้งสองนั้นออกเสียงได้เป็นสองแบบ

ตัวอย่างเช่น bah-tiian ~ sbah-tiian ก. ไปรยทาน

หมายความว่า คำศัพท์นี้สามารถอ่านออกเสียงได้สองแบบคือ แบบที่หนึ่งออกเสียง
ว่า bah-tiian และแบบที่สองออกเสียงว่า sbah-tiian

บทที่ ๒

พิธีกรรมงานศพ

การนำเสนอในเรื่องเกี่ยวกับพิธีกรรมงานศพนี้ ผู้ศึกษาจะบรรยายลำดับขั้นตอนพิธีกรรมไปตามเหตุการณ์ รวมถึงคำศัพท์เรียกอุปกรณ์การประกอบพิธีด้วย คำศัพท์ภาษาเขมรที่สำคัญที่ผู้ศึกษาเห็นว่าจะนำไปอธิบายในบทที่ ๓ ในบทนี้ผู้ศึกษาจะแสดงคำศัพท์นั้นด้วยสัทอักษรตามด้วยความหมายในภาษาไทยในเครื่องหมาย “....” และวงเล็บจำนวนตัวเลขเพื่อแสดงว่าให้ไปดูคำนั้นๆ ในบทที่ ๓ เช่น ʔaa-tɕaar-khmooɕ “อาจารย์ผี หมอผี หรือสัปเหร่อ” (๑๓๐) หมายความว่า คำว่า ʔaa-tɕaar-khmooɕ มีความหมายในภาษาไทยว่า หมอผี หรือสัปเหร่อ และสามารถไปดูรายละเอียดคำศัพท์นี้ในบทที่ ๓ ลำดับที่ ๑๓๐ เป็นต้น

พิธีกรรมงานศพ หรือที่ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกเรียกว่า bon-khmooɕ “บุญผีหรืองานศพ” (๑๒) การประกอบพิธีกรรมงานศพที่หมู่บ้านทุ่งโกแห่งนี้เป็นประกอบพิธีกรรมที่ยังคงรักษารูปแบบ ระเบียบปฏิบัติในการประกอบพิธีกรรมสืบทอดมาจากบรรพบุรุษปู่ย่า ตายาย ตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่คนในหมู่บ้านยังนับถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมงานศพ

๑. พระสงฆ์ หรือที่ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกเรียกว่า ʔaɕ? “พระสงฆ์” (๑๔) พระสงฆ์มีหน้าที่ สวดมาติกาบังสุกุล สวดพระอภิธรรม แสดงพระธรรมเทศนา สวดแปรรูป สวดพระพุทธมนต์ เบิกพระเนตร สวดถวายพรพระ สวดให้พรประพรมน้ำมนต์และสวดอุทิศ เป็นต้น

๒. สามเณรบวชน้ำไฟ หรือที่ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกเรียกว่า bonh-taa-tɕɔŋ “บวชต่อเท้า หรือบวชน้ำไฟจุ่งศพ” (๑๕) สามเณรมีหน้าที่นำศพไปป่าช้า เก็บอัฐิและเก็บข้าวสาร เป็นต้น

๓. อาจารย์ หรือที่ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกเรียกว่า ʔaa-tɕaar-khmooɕ “อาจารย์ผี หรือสัปเหร่อ” (๑๓๐) อาจารย์มีหน้าที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม เพื่อให้พิธีกรรมสำเร็จลุล่วงทันเวลาและฤกษ์ยามที่กำหนด เช่น สวดสมมุติแต่งตั้งชายฉกรรจ์ ๔ คน ให้เป็นผู้ช่วยอาจารย์ แนะนำเจ้าภาพให้จัดเตรียมอุปกรณ์สิ่งของที่จะต้องใช้ในการประกอบ

พิธีกรรม อารานาสีล อารานาธรรม สะกดโลง เตรียมขนานาวิญญาน นำทางศพสู่ป่าช้า แปลรูป เป็นต้น

๔. ผู้ช่วยสัปเหร่อ หรือที่ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกเรียกว่า nia?-tiag-boon “นักทั้งสี่หรือผู้ช่วยสัปเหร่อ” (๗๒) มีหน้าที่ช่วยอาจารย์เตรียมอุปกรณ์สิ่งของที่จะต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรม เช่น ต่อโลง โยนไข่เสี่ยงทายหาที่สำหรับก่อกองฟอนเพื่อใช้เป็นสำหรับเผาศพ ช่วยกันตัดไม้ ฟืนมากองไว้สำหรับเผาศพ ทำหน้าที่เผาศพ และจัดหาน้ำเตรียมไว้สำหรับดับไฟเมื่อเผาศพเสร็จ เป็นต้น

๕. หญิงผู้โปรยข้าวตอก หรือที่ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกเรียกว่า nia?-prai-liatc “นางโปรยข้าวตอก” (๗๔) หญิงสาวผู้โปรยข้าวตอกมีหน้าที่โปรยข้าวตอกร่วมขบวนแห่ศพไปเผายังป่าช้า เก็บข้าวสาร กวนข้าวทิพย์ และร่วมถวายจันทน์พระ เป็นต้น

๖. หญิงสาวถือหม้อน้ำ หรือที่ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกเรียกว่า nia?-bei-k?aam “นางผู้อุ้มหม้อน้ำ” (๗๕) หญิงสาวถือหม้อน้ำ มีหน้าที่ถือหม้อน้ำร่วมขบวนแห่ศพไปเผายังป่าช้า เก็บข้าวสาร กวนข้าวทิพย์ และร่วมถวายจันทน์พระ เป็นต้น

๗. ญาติพี่น้องที่มีชีวิตอยู่ หรือที่ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกเรียกว่า baag-p?oon “ญาติพี่น้อง” ญาติมีหน้าที่เชิญอาจารย์ เตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพให้อาจารย์เชิญแขก เตรียมอาหารหวาน คาว ไว้ต้อนรับแขกที่มาร่วมงาน นิมนต์พระมาสวดมาติกาบังสุกุล สวดพระอภิธรรม สวดพระพุทธรูป จัดเตรียมอุปกรณ์ที่พระสงฆ์ต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรม เก็บอัฐิ ทำบุญอัฐิ เก็บข้าวสาร กวนข้าวหมูป่ายาส ร่วมถวายจันทน์พระ ทำบุญบรรจุอัฐิ ถวายสังฆทาน เป็นต้น

รูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมงานศพ

การตายหรือที่ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกเรียกว่า ฏuup หมายถึง สิ้นใจ สิ้นชีวิต ไม่มีชีวิตอยู่ หรือการที่ร่างกายไม่ไหวติง เช่น อวัยวะต่างๆ มีมือและเท้า เป็นต้น ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้อีกต่อไป ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่า คนตายไปสู่ปรโลกนั้นไม่ได้ทำมาหากินประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้เหมือนมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่บนโลก คนตายจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือไม่ ขึ้นอยู่กับกรรมที่เขาได้กระทำไว้เมื่อครั้งเขามีชีวิตอยู่ และอาศัยส่วนบุญส่วนกุศลที่ญาติพี่น้องได้ทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้เท่านั้นเป็นเครื่องเลี้ยงชีวิตของผู้ตาย

ดังนั้น ญาติพี่น้องที่มีชีวิตอยู่บนโลกมนุษย์นี้หากแม้ปรารถนาอยากให้อาชีพที่ตายไปแล้วได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุขในปรโลก ญาติพี่น้องจึงจัดเตรียมเสื้อผ้า ข้าวปลาอาหาร เงินทอง ข้าวของเครื่องใช้อุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพ ทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลนี้ไปให้แก่ผู้ตาย เมื่อวิญญาณผู้ตายได้รับเขาก็จะมีความสุขยินดีมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แล้วผู้ตายจะอวยชัยให้พรแก่ญาติพี่น้องให้มีแต่ความสุข ความเจริญ หากญาติพี่น้องไม่ทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ ผู้ตายก็จะค่าและสาปแช่งญาติที่มีชีวิตอยู่ไม่มีความสุข ความเจริญ ด้วยเหตุนี้เมื่อมีคนตายญาติพี่น้องมิตรสหายจึงนิยมประกอบพิธีกรรมงานศพทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย เพื่อให้ผู้ตายมีความสุขในปรโลก การประกอบพิธีกรรมงานศพของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโก มีรูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากปู่ย่า ตายายจนถึงปัจจุบันตามลำดับขั้นตอนและความเหมาะสมน่าสนใจศึกษาดังนี้

พิธีกรรมก่อนการเสียชีวิต

กรณีที่ผู้ป่วยมีอาการป่วยหนักจนอาจจะไม่สามารถรักษาให้หายได้รับทุกขเวทนาเป็นเวลานาน เสมือนหนึ่งมีความห่วงหาอาทรสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ไม่สามารถตัดใจจากไปได้ ญาติจะนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธี kat-kam “ตัดกรรม” (๑๒๔) หมายถึง การตัดความห่วงหาอาทรที่มีต่อบุตร ภรรยา สามีหรือญาติพี่น้องและทรัพย์สินสมบัติทั้งปวง เพื่อให้ผู้ป่วยได้เห็นพระสงฆ์จะได้ระลึกถึงและยึดเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ที่อาศัย สิ้นใจจากไปด้วยความสงบสุข จะได้ไปเกิดแดนสุคติสวรรค์ชั้นฟ้า อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบขั้นตอนพิธีกรรมการตัดกรรมมี riian-priah “โตะหมูบูชา” trɔdi-pram “กรวย ๕” (๕๑) sbai-saa “ผ้าขาว” (๕๕) mah “ด้ายสายสิญจน์” (๔๓) tuw? “น้ำสำหรับกรวดอุทิศส่วนกุศล” (๕๕)

เมื่อมีคนในครอบครัวเจ็บป่วยขึ้น นอกจากญาติจะพาไปรักษากับหมอแผนปัจจุบันที่โรงพยาบาลและหมอพื้นบ้านแล้ว หากผู้ป่วยเริ่มจะมีอาการหนักเพิ่มขึ้นญาติก็จะทำพิธีตัดกรรมตามประเพณีที่ชาวบ้านในหมู่บ้านนิยมปฏิบัติกันก็คือ การนิมนต์พระสงฆ์มาสวดตัดกรรมชักบังสุกุลเป็น เจ้าภาพนิยมนิมนต์พระมาทำพิธี ๔ รูป ให้ผู้ป่วยจุดธูปเทียน (ถ้าผู้ป่วยทำไม่ได้ให้ญาติทำแทน) กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย สมาทานศีล รับศีล จากนั้นญาติผู้ป่วยจะบอกหนทางไปสู่สุคติโดยการให้ผู้ป่วยประนมมือถือกรวยดอกไม้มือขวา และกระซิบบ้างๆ ให้ผู้ป่วยให้ผู้ป่วยได้ยินว่า “สัมาอะระหังฯ” หรือ “พุทโธฯ” เป็นต้น จุดมุ่งหมายก็เพื่อให้ผู้ป่วยได้ระลึกถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง มีดวงจิตจดจ่ออยู่กับการภาวนาทำสมาธิจะทำให้จิตใจสงบมีพลังจิตเป็นกุศลจิต ถ้าสิ้นใจขณะจิตเป็นกุศลนี้ชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่า จะทำให้เกิดในสุคติ จากนั้นญาติจะเอาผ้าขาว

ผ้าโสร่ง (สำหรับผู้ชาย) ผ้าถุง (สำหรับผู้หญิง) คลุมบนตัวผู้ป่วย นิมนต์พระสงฆ์สวดบังสุกุลเป็นพระชักผ้าบังสุกุลเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระสงฆ์อนุโมทนาให้พร ะธาตุพิ เจ้าภาพกรวดน้ำรับพรเป็นอันเสร็จพิธี ชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อในพิธีกรรมการตัดกรรมว่า ถ้าผู้ป่วยมีบุญหนุนนำกรรมช่วยก็จะค่อยๆ หายวันหายคืนกลับมาเป็นปกติ ถ้าผู้ป่วยหมดบุญหนุนนำกรรมไม่ช่วยก็จะเสียชีวิตไปด้วยความสงบเร็ววันไม่ต้องทนทุกข์ทรมานอีกต่อไป

พิธีกรรมหลังการเสียชีวิต

บรรดาญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เมื่อทราบข่าวการตาย ก็ไปช่วยเหลือดูแลช่วยเตรียมอุปกรณ์สิ่งของที่จะใช้ในการประกอบพิธีกรรมงานศพ และอยู่เป็นเพื่อนให้กำลังใจแก่ญาติพี่น้องของผู้ตาย สิ่งแรกที่เจ้าภาพต้องจัดเตรียมให้เสร็จเรียบร้อยแล้วคือ พิธี kah-tboong-ʔaŋ-tɕuə “เจียหัวเหวน” (๑๒๙) โดยเริ่มจากการจุดธูปบอกกล่าวดวงวิญญาณผู้ตายให้รับรู้ ญาติเอากระเขอใส่ข้าวเปลือกให้เต็ม ๑ ใบ เอาใบขวานตั้งไว้ ปักไ้วข้างบนตรงกลางกระเชอ ๑ ใบ เอาไข่ไก่ดิบ ๑ ฟอง มาวางแนวตั้งไว้บนธูปขวานนั้น จุดตะเกียงไ้วข้างผู้ตาย หรือไว้บนกระเชอข้าวเปลือกสำหรับคนตาย คือ kah-tboong-ʔaŋ-tɕuə “เจียหัวเหวน” หรือที่ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกเรียกในปัจจุบันว่า kan-tɕyɿ-plan “กระเชอใส่ข้าวเปลือกและจุดตะเกียง” (๑๒๙) เมื่อก่อนในสมัยโบราณยังไม่มีตะเกียง ปูย่า ตายายเขาจุดได้ (ปัจจุบันได้เลิกใช้ได้แล้ว เปลี่ยนมาใช้ตะเกียงแทน) ไ้วข้างโลงศพของผู้ตาย แล้วเจ้าภาพให้वानหญิงหม้ายในหมู่บ้าน ๑ คน ให้โกนหัวแล้วทำหน้าที่นั่งเจียได้เพื่อไม่ให้ไฟดับ (ปัจจุบันพิธีกรรมที่ให้หญิงหม้ายโกนหัวเจียได้ได้เลิกใช้แล้ว) เรียกพิธีกรรมนี้ว่า kah-tboong-ʔaŋ-tɕuə “เจียหัวเหวน” อุปกรณ์ที่ใช้ในการเจียได้นั้นจะใช้เทียนโดยมีการผูกแหวนที่คอเทียน และหลังเสร็จงานเจ้าภาพจะมอบผ้าไหม หรือข้าวของเครื่องใช้สอยต่างๆ เป็นสินน้ำใจแก่หญิงหม้ายที่ทำหน้าที่เจียได้นี้เป็นสิ่งตอบแทน เนื่องจากต้องทำหน้าที่นี้ไปจนกว่าจะเสร็จงาน สิ่งที่สำคัญที่ขาดไม่ได้สำหรับขั้นตอนของการเจียหัวเหวนหรือกระเชอใส่ข้าวเปลือกและจุดตะเกียงไ้วข้างศพผู้ตาย คือ kan-tɕyɿ pan-tɕoh kam-puan “กระเชอบรรจุเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับผู้ตายที่จะเดินทางไปสู่ทำน้าไปสู่ภพใหม่ หรือกระเชอสำหรับอุทิศให้แก่ผู้ตาย” (๑๒๖) เครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับไปส่งคนตายลงสู่ทำน้า หมายถึงการเดินทางไปสู่ดินแดนใหม่ หรือภพภูมิใหม่ตามแต่บุญกรรมที่ตนได้กระทำไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่จะหนุนนำส่งไป

kan-tɕyɿ pan-tɕoh kam-puan “กระเชอบรรจุเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับผู้ตายที่จะเดินทางไปสู่ทำน้าไปสู่ภพใหม่ หรือกระเชอสำหรับอุทิศให้แก่ผู้ตาย” ญาติผู้ตายจัดหาข้าวของ

เครื่องใช้อุปโลกบริโลกที่จำเป็นใส่ลงในกระเชอสำหรับอุทิศให้ผู้ตาย เช่น **ŋkaa** “ข้าวสาร” (๑๕๓) **baai** “ข้าว” (๓๕) **satɕ** “เนื้อ” (๕๑) **mtlh** “พริก” (๓๘) **mel** “เกลือ” (๔๒) **ktim-kahaam** “หอมแดง” (๑๔๓) **ktim-saa** “กระเทียม” (๑๔๓) **tɕhnaŋ** “หม้อ” (๑๓๓) **tɕhaan-baai** “จาน” (๑๐๘) **tɕhaan-slaa** “ชาม” (๑๓๘) **wee?** “ทัพพี” (๔๘) **tɕhaan** “ช้อน” (๑๓๓) **kmet** “มีด” (๑๔๖) **tɕnii?** “เสียม” (๑๒๖) **slaa** “หมาก” (๕๔) **mluu** “พลู” (๔๐) **daŋ** “ขวาน” (๖๑) **kan-tul-ktul** “เสื่อ” (๑๕๑) **puu?** “ฟูก” (๒๑) **khnaʔi** “หมอน” (๑๕๖) เป็นต้น (ข้าวของเครื่องใช้เหล่านี้จะมีครบหรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับจัดการของเจ้าภาพ) เพื่อให้วิญญาณของผู้ตายที่จะได้นำไปใช้ในปรโลก โดยวางไว้ข้างหัวนอนของผู้ตาย จำเป็นต้องทำในเบื้องตันทันทีที่บุคคลสิ้นใจ หรือหากว่าสามารถทำไว้ก่อนที่คนจะสิ้นใจได้ก็จะยิ่งดี เช่น ในกรณีที่คนป่วยมีอาการหนักเห็นว่าจะไม่รอดแน่ๆ ญาติผู้ป่วยจะรีบจัดเตรียมข้าวของเครื่องใช้ดังกล่าวให้เสร็จเลยในทันที เพื่อวิญญาณจะได้รับรู้และนำเอาไปใช้สอยในปรโลก กระเชอบรรจุเครื่องอุปโลกบริโลกสำหรับผู้ตายจึงเป็นเสมือนเครื่องใช้ และเสบียงสำหรับคนเดินทางไกล ไปสู่ **kam-puaŋ** “ตาน้ำ” เพื่อเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลไปสู่ดินแดนใหม่ ภพภูมิใหม่ เมืองผี หรือดินแดนที่เราจากมา ตอนที่เราก่อเกิดเรียกกันว่า **tɕhlaaŋ-tuanlee** “ข้ามแม่น้ำหรือคลองลูก” เมื่อเราตาย ญาติก็จัดกระเชอใส่ข้าวของเครื่องใช้อุปโลกบริโลก สำหรับอุทิศให้ผู้ตายมาส่งเราที่ตาน้ำ เพื่อให้เราข้ามกลับไปเกิดในภพ ๓ ตามบุญที่เราทำกรรมที่เราสร้างไว้ เพราะชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่าเป็นภพ ๓ ที่ผู้ตายไปเกิดใหม่นั้นไม่มีการทำมหาเลียงชีพ ผู้ตายต้องอาศัยส่วนบุญกุศลที่ตนได้ทำตอนมีชีวิตอยู่ และบุญกุศลที่ญาติพี่น้องได้ทำบุญอุทิศให้เท่านั้น

๑. **tɕam-riiap-kaar** “เชิญแขกมาร่วมงาน”

ญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้านที่มาอยู่เฝ้าเป็นเพื่อนเจ้าภาพ ก็ช่วยกันม้วนบุญหรือใบทองใช้ด้ายดิบพันเป็นมวนได้เป็นจำนวนมากพอสมควรแล้ว เจ้าภาพมอบหมายให้ญาติผู้ใหญ่ หรือผู้เหมาะสมมีคนนับถือให้เป็นคนไป **tɕam-riiap-kaar** “แจ้งข่าวการตาย เชิญแขก” หรือ **prap-bon** “บอกบุญ” เชิญแขกมาร่วมงานศพ แก่ญาติพี่น้อง มิตรสหาย ผู้ที่เคารพนับถือ และรู้จักมักคุ้นกับผู้ตายหรือเจ้าภาพ คนรู้จักมักคุ้นและเพื่อนบ้านใกล้เคียง

การ **tɕam-riiap-kaar** “เชิญแขก” หรือ **prap-bon** “บอกบุญ” ชาวเขมรพื้นเมืองที่หมู่บ้านทุ่งโกมีประเพณีการเชิญแขก หรือบอกบุญให้คนมาร่วมงานศพเพื่อแสดงการไว้อาลัยแก่ผู้วายชนม์เป็นครั้งสุดท้าย เจ้าภาพจะเชิญสตรีผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้านร่วมเดินทางไปตามบ้านญาติและแขกที่จะเชิญทุกๆ บ้านพร้อม **piian-mluu** “พานพลู” ซึ่งเป็นพานที่ใช้

สำหรับบอกบุญ” (๒๐) หรือ thnam-tɕua? “ยาสูบ หรือบุหรื” (๕๙) เมื่อขึ้นบนบ้านทำ ความเคารพทักทายปราศรัยกับเจ้าของบ้านแล้ว ก็จะแจ้งกำหนดการเรื่องงานศพ การประกอบ พิธีกรรมงานศพที่จัดขึ้นว่าจัด ณ ที่ใด วัน เวลาใด ขอเชิญเจ้าของบ้าน และญาติพี่น้องให้ไปร่วมงาน ด้วย ฝ่ายที่ถูกรับเชิญจะต้องหีบหมากพลู หรือบุหรืจากพานต่อหน้าผู้เชิญ ซึ่งถือว่ายินดีรับเชิญ จากนั้นก็สนทนาถามถึงรายละเอียดของงานเล็กน้อย แล้วฝ่ายเจ้าภาพ หรือผู้เชิญก็จะขอตัวเพื่อไป ยังบ้านญาติ หรือแขกรายอื่นๆ ต่อไป ฝ่ายที่ถูกเชิญไปร่วมงานศพ เนื่องจากในสมัยก่อนชาวบ้านยัง ดำข้าวกิน การที่แต่ละครอบครัวจะมีข้าวสารมากเพียงพอที่จะทำบุญนั้นยากมากไม่เหมือนปัจจุบัน นี้ที่มีโรงสี ดังนั้น เมื่อไปช่วยงานบุญสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ ข้าวสาร ๑ ขัน จะเป็นขันขนาดใหญ่ ขนาด กลาง หรือขนาดเล็กแล้วแต่ความเหมาะสม บางคนก็มีผักต่างๆ ที่ใช้ในการประกอบอาหาร หรือ สิ่งของติดมือถือไปช่วยในงานศพ (ปัจจุบันนิยมนำเงินและข้าวสารไปร่วมงานศพ ส่วนผักนั้น เจ้าภาพจะหาซื้อที่ตลาดได้เลย) เช่น tlaatɕ “ผักเขียว” (๕๒) tɕeetɕ “กล้วย” (๑๐๔) mluu-slaa “หมากพลู” (๑๐๗, ๒๐) thnam-tɕua? “ยาสูบ” (๕๙) และ pra? “เงิน” (๖) ส่วนบางคน ที่มีแรงงานมากก็ส่งคนไปช่วยงาน หาบน้ำ ดำข้าว ฝ่าฟัน ทำคร้ว ทำ rɔɔŋ-ruwat “ปะรำ ประกอบพิธี” (๘๔) (ปัจจุบันใช้เต็นท์แทน) และยังมีหน้าที่อื่นๆ อีก ซึ่งแรงงานเหล่านี้เจ้าภาพ ไม่ได้ใช้แรงงานเปล่า ถึงแม้ว่าพวกเขาเหล่านั้นจะเต็มใจในการช่วยงานก็ตาม แรงงานเหล่านี้จะได้ ค่าเชิญครู หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า loo?-kruu “ค่ายกครู” (๘๓) เป็นเงินหรือสิ่งของต่างๆ เช่น พวกที่ทำหน้าที่คือ ?aa-tɕaar “อาจารย์ผู้ประกอบพิธีหรือสัปเหร่อ” หรือ nia?-tiaŋ-bɔɔn “นักท่งสี่ ผู้ช่วยสัปเหร่อประกอบพิธี” ๔ คน และกลุ่มคนทำโลงศพ กลุ่มแม่ครัว กลุ่มที่ทำโลงมี เครื่องบูชาครูดังนี้ baai-srei “บายศรี” (๓๙) troɔi-pram “กรวยดอกไม้” (๕๔) thuup tuŋ “ธูป เทียน” (๖๑, ๕๐) sraa-sɔɔ “เหล้าขาว” (๑๐๘) pra? “เงิน” (๖) ๒๐ บาท บูชาครูก่อนที่จะ ต่อโลง

๒. kan-tɕuh-khmɔɔtɕ “ต่อโลง”

ชาวบ้านมักจะใช้ไม้กระดานตัดทำโดยวัดความยาว ความกว้างของคนตาย ไม้ใช้ทำ โลงนิยมใช้ตามลำนวนพื้นเมืองที่ว่า ?ɔu-pu?-swaai mnaai-kkuɐ “พอใช้ไม้มะม่วง ไม้ใช้

* ปัจจุบันไม่มีการทำโลงศพเอง เนื่องจากไม้สำหรับทำโลงศพซึ่งต้องเป็นไม้เนื้อดีนั้นหายากประกอบ กับมีการทำโลงศพสำเร็จรูปขายและราคาก็ไม่แพงเท่าไรนัก สะดวกกว่าทำเอง เจ้าภาพจึงนิยมใช้โลงสำเร็จรูป

ไม้ตะเคียน” หรือใช้ไม้กระดานฝาบ้านต่อโลงศพแทนไม้มะม่วงและไม้ตะเคียน^๒ มีวิธีการตีเส้นฝาโลงที่ต่างไปจากตีเส้นธรรมดา คือใช้ด้ายดิบธรรมดาไม่ชุบสีแล้วจับโดยยืนอยู่คนละด้านโลงคนหนึ่งอยู่หัว คนหนึ่งอยู่ปลายเท้า การตีโลงนั้นมีเคล็ดว่า คนตีเส้นต้องหันหลังตีเส้นโดยไม่มองดูโลง ซึ่งผิดไปจากปกติธรรมดาที่เคยตีเส้นอย่างอื่น การตีเส้นก็ตีบนฝาปิดโลง จับมุมทแยงตีพอเป็นพิธิ ในการทำโลงนี้เขาถือว่าเป็นสิ่งจัญไร จึงต้องทำน้ำมันต้งระงับไม่เช่นนั้นจะทำให้ญาติ พี่น้องตายตามไปอีก มนต์คาถาที่ใช้สะกดโลง คือ บทสโรเม หรือโอองการธณีสาร อาจารย์เสมณดับทนี้ทำน้ำมันประพรหม ขณะประพรหมอาจารย์สวดคาถา ประสะจะ เรือยไปจนเสร็จ

๓. tcam-ʔaah “อาบน้ำศพ”

พิธิ tcam-ʔaah “อาบน้ำศพ” ญาติผู้ตายไปนิมนต์ ʔaa-tcaar-ʔtcaar “อาจารย์” มาเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมงานศพ ก่อนที่จะมีการประกอบพิธีกรรมอื่นๆ ต่อไป เจ้าภาพหรือญาติจะจัดอุปกรณ์เครื่องเช่น ไหว้บูชาครู ๑ ชุด ให้อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมนำไปทำพิธีบูชาครู ก่อนที่จะประกอบพิธีกรรมงานศพทุกครั้ง ดังนี้

(๑) tɕoom-bɔɔn “ขันบายศรีเครื่องบูชา” มี ptal “ขัน” ๑ ใบ sraa-saa “เหล้าขาว” ๑ ขวด slaʔ-mluu “ใบพลู ๑๒ ใบ”

(๒) ŋkaa “ข้าวสาร” ๑ ชุด มี ŋkaa “ข้าวสาร” ๑ ถ้วย praʔ “เงิน” ๑๒ บาท slaa “หมาก” ๑ ลูก tuɛn “เทียน” ๑ เล่ม mluu “พลู” ๓ ใบ

(๓) slaa-thar “หมากธรรม” ๑ คู่

(๔) sbai-saa “ผ้าขาว” ๑ ผืน

(๕) troɔi pram “กรวยดอกไม้” ๕ ใบ mluu-slaa “หมากพลู” ๕ คำ

(๖) praʔ “เงิน” ๒๕ บาท

(๗) tɕniiʔ “เสียม” ๑ ค้อน

(๘) tuang-pluŋ “ธงขวัญหรือธงนำวิญญาณ”

เมื่อจัดเครื่องบูชาครูเชิญอาจารย์ทำพิธีแล้ว เจ้าภาพจัดแจงดม่น้ำ ๑ หม้อ ใส่ส้มป่อย เมื่อน้ำเดือดแล้วก็ยกลง โรยขมิ้นผงและแบ่งใส่ลงในหม้อน้ำ เพื่ออาบน้ำศพหรือรดน้ำศพ รอน้ำเย็น

^๒ จากการสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมและชาวบ้านทุกโกไม่มีใครทราบสาเหตุว่าทำไมคนโบราณใช้ไม้มะม่วงทำโลงศพให้พ่อ ใช้ไม้ตะเคียนทำโลงศพให้แม่ ที่ใช้ไม้กระดานฝาบ้าน หมายถึงการแบ่งสมบัติ (บ้าน) ให้แก่ผู้วายชนม์ ส่วนผู้วายชนม์ที่ไม่ใช่พ่อ แม่ ไม่มีการระบุว่าจะใช้ไม้อะไร

แล้วอาจารย์จะสวดคาถาทำนํ้ามนต์ด้วยบทสวดต่อไปนี้ นโมฯ ๓ จบ อวิชชาฯ อนนกชาฯ กรุณาวิชฯ
อม พรหมา เพชฌุกรรจฯ

เมื่ออาจารย์ทำนํ้ามนต์เพื่อปิดเป่าเสนียดจัญไรเสร็จแล้ว จากนั้นเจ้าภาพหรือญาติพี่น้อง
จะเอนํ้ามนต์ไปอาบชำระศพให้สะอาด เช็ดให้แห้ง แล้วเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ใหม่ โดยทำกลับกันกับ
คนเป็น เช่น นุ่งผ้าเอาชายพกไปไว้ข้างหลัง ใส่เสื้อกระดุมไปอยู่ข้างหลัง หวีผมปรกลงมาข้างหน้า
แล้วทำพิธีให้ญาติพี่น้อง คนรู้จักคุ้นเคยกันในหมู่บ้านรดนํ้ามนต์ลงบนฝ่ามือผู้วายชนม์ ก่อนรดนํ้า
ศพอาจารย์บอกคาถาบาลีก้าวคำขอขมาผู้ตายแล้วให้ญาติพี่น้องว่าตาม ดังนี้ สัพพะปาปัง วินาสันติ
อิหัง มาตะกะ สะรีรัง อุททะกัง ยะสินะจิตตัง อะโหสิกัมมังฯ (จบรอบที่หนึ่ง)

ทุติยัมปิ กายะกัมมัง วะจิกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิกัมมังฯ

ตะติยัมปิ กายะกัมมัง วะจิกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิกัมมังฯ

เสร็จแล้วญาติจึงจะพากันรดนํ้ามนต์ลงบนฝ่ามือของผู้ตาย เมื่อรดนํ้าศพหมดทุกคนแล้วก็
จะแต่งตัวศพ อาจารย์จะเอาแผ่นทองเหลืองหรือแผ่นทองแดง แผ่นเล็กๆ เขียนคาถาบาลีว่า จิ เจ รุ นิ
ขณะที่เขียนคาถาบาลีอยู่นั้นอาจารย์จะบริกรรมคาถาบาลีว่า จักขุสัมผัสัสสชา โสตะสัมผัสัสสชา
ฆานะสัมผัสัสสชา ชิวหาสัมผัสัสสชา กายะสัมผัสัสสชา มะโนสัมผัสัสสชา ตลอดเวลาที่เขียนยันต์
จนกว่าจะเขียนเสร็จ

เมื่อเขียนเสร็จแล้วอาจารย์เอาแผ่นทองเหลืองนั้นใส่ลงในปากผู้ตาย แล้วเอาเงินเหรียญ
บาทใส่ลงในปากให้ผู้ตายด้วย ส่วนเจ้าภาพเตรียมจัดหา sbai-saa “ผ้าขาว” ๑ ผืน tchnag-dei
“หม้อดิน” ๑ ใบ tcnii? “เสียม” ๑ ค้อน และ tchao-tuan “ไม้ทำเสาธง” ยาวประมาณ ๑ วา ๑ ต้น
มาให้อาจารย์เพื่อทำธงนำวิญญาณ

อาจารย์นำผ้าขาว ๑ ใบ เอาเชือกผูกเป็นหูหิ้ว เอาเสียมสอดผูกหม้อนั้นกับค้อนเสียมและมี
ผ้าขาวหนึ่งผืน มาทำเป็นธง เขียนคาถาและชื่อผู้วายชนม์ลงบนธงนำวิญญาณแล้ววางตั้งไว้ข้าง
โลงศพ จะใช้ธงนำวิญญาณต่อเนื่องนำศพไปเผาโดยอาจารย์จะถือหรือแบกบนบ่าเดินนำหน้าขบวน
แห่ไปสู่ป่าช้าเพื่อเผา เมื่อเผาเสร็จเก็บอัฐิเรียบร้อยแล้วจึงปักธงนั้นบนกองเถ้าถ่านอัฐิ

๔. tcaag-ksEE-baah “มัดตราสัง”

พิธี tcaag-ksEE-baah “มัดตราสัง” หมายถึง การนำด้ายสายสิญจน์มามัดอวัยวะ
ต่างๆ ของร่างกาย เป็น ๓ เปลาะ คือ มัดที่คอ มือ และเท้า ทั้ง ๓ จุดเพื่อความเป็นระเบียบของศพ
ขณะที่อาจารย์ทำพิธีมัดตราสัง อาจารย์ท่องคาถาบาลีว่า ปุตโต ทิเว ภะริยา หัตถะ ธะนัง ปาเท

มัดคอ คาถาว่า ปุตโต ทิเว หมายถึง บ่วงคือบุตร

มัดมือ คาดว่า ภาระยา หัดเถ หมายถึง บ่วงคือภรรยา-สามี

มัดเท้า คาดว่า ะนัง ปาเท หมายถึง บ่วงคือทรัพย์สิน

บ่วงทั้ง ๓ นี้ เป็นเครื่องผูกมัดสัตว์โลกไว้ให้ติดอยู่ในวัฏสงสารให้จมอยู่ในห้วงทุกข์ไม่ให้หลุดไปได้ แต่เมื่อไรสามารถตัดบ่วงนี้ได้ก็จะพ้นจากความทุกข์ กล่าวคือ การบรรลุถึงพระนิพพานตามความเชื่อของชาวบ้านทุ่งโกที่นับถือพระพุทธศาสนา

การตั้งศพบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตายนั้น ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพและญาติพี่น้องปรึกษาหารือกันว่าตั้งศพบำเพ็ญกุศลกี่วัน บำเพ็ญกุศลเสร็จแล้วจะ kap-khmooɬc “ฝังผี (ศพ)”^๓ หรือ dat-khmooɬc “เผาผี (ศพ)” ส่วนมากเจ้าภาพนิยมประกอบพิธีกรรมประมาณ ๓ วัน ๗ วัน เพื่อรอญาติพี่น้องที่อยู่ในที่อยู่ห่างไกล หรือต่างจังหวัดให้มาถึงก่อนเพื่อจะได้ร่วมงานศพ เจ้าภาพบางคนยังไม่มีเงินทองพร้อมที่จะทำบุญก็จะฝังไว้ที่วัด ป่าช้า ในสวนหรือในที่นาของเจ้าภาพเอง kap-khmooɬc หรือการนำศพไปฝัง เจ้าภาพนิมนต์พระมาสวดมาติกาบังสุกุลสวดพระอภิธรรมตามประเพณี เสร็จแล้วก็แห่ไปฝังไว้ในป่าช้าไว้ โดยจะทำเครื่องหมายไว้ เช่นเลือกแก่นไม้ทำเป็นหลักปักไว้เพื่อหา่ง่าย และทนต่อการทำลายโดยปลวกหรือไฟป่า เมื่อรวบรวมเงินทองพอจะจัดงานทำบุญอุทิศได้แล้ว จึงพาญาติพี่น้องเชิญแขก นิมนต์พระสงฆ์ นิมนต์อาจารย์ไปทำพิธีขุดเอากระดูกมาประกอบพิธีเผาทำบุญอุทิศ

๕. gai-dat-khmooɬc “วันเผาผี (ศพ)”

พิธี dat-khmooɬc “เผาผี (ศพ)” เจ้าภาพที่มีทรัพย์สินเงินทองที่จะทำบุญได้เลยโดยไม่ต้องฝังไว้ก่อนเวลา ๑๐.๓๐ นาฬิกา เจ้าภาพนิมนต์พระสงฆ์มาให้ศีล สวดมาติกาบังสุกุล ตอนเย็นเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา เจ้าภาพนิมนต์พระสงฆ์ให้ศีล สวดพระอภิธรรม อนุโมทนาให้พร เจ้าภาพและแขกที่มาร่วมงานรับศีลรับพร กรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศลให้ผู้วายชนม์ ทุกวันตามกำหนดการ

^๓ การฝังศพและเผาศพ ในสมัยโบราณนั้น เมื่อมีญาติพี่น้องเสียชีวิต เจ้าภาพ ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะช่วยกันจัดงานศพตามประเพณีเสร็จแล้วเจ้าภาพ ญาติพี่น้องมักจะฝังศพไว้ในป่าช้าก่อน รองลงมาเจ้าภาพ ญาติพี่น้องมีเงินพอที่จะจัดงานศพได้ จึงเชิญอาจารย์มาขุดศพขึ้นมาทำพิธีเผา และทำบุญอุทิศอีกครั้งหนึ่ง ชาวบ้านสมัยก่อนมักจะประกอบพิธีกรรมบำเพ็ญกุศลรวมกันคราวละหลายๆ คน เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีกรรมบำเพ็ญกุศลต้องใช้เงินมาก ประกอบกับชาวบ้านสมัยก่อนค่อนข้างขัดสนเรื่องเงินทอง การประกอบพิธีกรรมบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศให้ผู้วายชนม์ จึงนิยมทำบุญอุทิศให้ผู้วายชนม์รวมกันคราวละหลายๆ คน เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายและสร้างความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนอีกด้วย

ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ตอนกลางวันเจ้าภาพจัดเตรียมอาหารหวานคาวถวายพระฉันเพล และเลี้ยงแขกทั้งวัน จนกว่าจะถึงวันเผา

การกำหนดวันเผาศพตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโก จังหวัดสุรินทร์นั้น จะกำหนดเลือกวันเผาตามฤกษ์ยามที่มีคติความเชื่อสืบกันมาจนถึงปัจจุบัน ก่อนที่จะนำศพไปเผาเพื่อป้องกันการ *thacitha*? แปลตามตัวว่า “ถอยถีบ” แต่ในพิธีกรรมงานศพที่อธิบายนี้ หมายถึง “สิ่งที่เป็นเสนียดจัญไร ความชั่วร้าย หรือเกิดเหตุร้ายตามมาเพราะละเมิดข้อห้าม” วันที่ห้ามเผา มีดังนี้ *ngai-khmootc-sii* “วันผีกิน” (๑๒๐) *ngai-litc* “วันจมน้ำ” *ngai-neet* “วันลอย” และ *ngai-?a?khnee-ruh* “วันอุบาทว์ วันโลกาวินาศ หรือวันอัคคินิโรธ” (๑๒๐) ซึ่งจะถือเอาเดือนตามจันทรคติ

นอกจากนี้ยังมีวันห้ามเผาอีกคือ วันอังคาร เพราะชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่าวันอังคารเป็นวันเพลิง จึงห้ามเผาศพในวันนี้ ถ้าหากฝ่าฝืนเผาศพไปจะเกิดการมีเรื่องร้าย เกิดเหตุเภทภัยสิ่งที่ไม่ดีแก่ญาติพี่น้องจะเดือดร้อน หรือหนักกว่านั้นอาจเดือดร้อนถึงแก่ชีวิตได้ และวันสี่ลอบสวด เพราะเป็นวันที่พระสงฆ์ทำสังฆกรรมอุโบสถศีล ฟังสวดพระปาฏิโมกข์และเทศนาให้ความรู้แก่ญาติโยมที่มาถือศีลฟังธรรม พระสงฆ์ไม่ค่อยสะดวกที่จะทำกิจอื่น ปัจจุบันสมัยนี้มีการอนุโลมตามความสะดวกและเหมาะสมตามยุคสมัยที่วิถีชีวิตชาวบ้านเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มีเวลาค่อนข้างมีเวลาว่างมาก แต่ปัจจุบันนี้ต่างคนต่างมีงานการที่ต้องรับผิดชอบมาก จึงไม่ค่อยมีเวลาเพื่อจะทำตามประเพณีเก่าโบราณอย่างเคร่งครัดมากนัก

๖. *heε-khmootc* “การเคลื่อนศพ”

การเคลื่อนศพ สมัยปู่ย่า ตายายนั้น ถ้าจะเอาศพไ้วันบ้าน เมื่อนำศพลงจากบ้านจะไม่นำลงไปทางประตูและบันไดบ้าน เขาต้องเปิดฝาบานด้านอื่นนำลงไป ปัจจุบันทำอย่างสมัยก่อนไม่สะดวกนัก ถ้าเอาศพไ้วันบ้านจึงนำลงทางประตูบ้านโดยเอากายก้ววางทับบันไดพอเป็นพิธี ในการนำศพลงมานี้อาจารย์จะว่าคาถาดังนี้ ติโรกะ กะติ นิระคะละ

เคลื่อนขบวนแห่ศพ พระเถื่อสายสิญจน์นำหน้า อาจารย์จะเป็นผู้ถือ หรือแบก *tuang-pluug* “ธงขวัญ” (๕๔) และภาวนาว่า ละปะระปาโต ไปเรื่อยๆ เมื่อขบวนแห่เคลื่อนที่มาถึงทางแยก อาจารย์จะภาวนาว่า จิปานี แล้วโยน *tchnang-dei* “หม้อดิน” ที่จุดไฟใส่ *skei-doon* “เปลือกมะพร้าวที่ปอกแล้ว” (๑๐๔) จุดไฟไว้ในหม้อดินให้แตก สำหรับสามเณร *booh-taa-tcxyng* “บวชต่อเท้า หรือบวชงูศพ” ถือสายสิญจน์เดินตามพระ สามเณรสวม *sbaυ-kraang* หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า *sbaυ-phliang* “หญ้าคากรอง” ที่ศีรษะ การกรองหรือ

การถักหญ้าคานั้นถักแบบเดียวกับถักผมเปีย เป็นเชือกยาวมาพ่วงติดกับโลงศพที่บรรจุศพตามหลังมา

ในขบวนพิธีมี *niiang-praai-liiat* “นางโปรยข้าวตอก” (๑๕) นุ่งขาวห่มขาว ผ่าขาว โปกหัว ทุนขันที่ใส่ข้าวตอกปนกับเงินเหรียญ เดินไปก็กำ *liiat* “ข้าวตอก” (๑๕) โปรยมาข้างหลังตลอดทางจนถึง *tayng-tkaar* “เชิงตะกอน” (๑๕) ที่สำหรับเผาศพ เดินเวียนซ้าย (เวียนซ้ายสำหรับงานอวมงคล เวียนขวาสำหรับงานมงคล) ๓ รอบ เมื่อครบ ๓ รอบ *niiang-praai-liiat* ก็จะคว่ำขัน *liiat* แล้วเดินกลับบ้าน ห้ามหันหลังกลับมามองที่เผาศพเป็นเด็ดขาดเพราะจะเกิดการ *thaaitha?* จากนั้น *niiang-bei-k?aam* “นางถือหม้อกะออม” นุ่งขาวห่มขาวถือกะออม ขันใส่ลูกมะพร้าวเป็นเครื่องเช่นไหว้วางไว้ข้าง *tchee-tayng-tkaar* ประจำมุมทั้งสี่มุม *tchee-tayng-tkaar* “ไม้เชิงตะกอน” เป็นไม้เล็กๆ ขนาดเท่าแท่งดินสอดำ ยาวประมาณ ๑ เมตร ๔ ดัน เพื่อใช้ปัก ๔ มุมสำหรับพันสายสิญจน์รอบเชิงตะกอนที่เผาศพ ทาขมิ้นให้เหลืองปลายไม้ข้างหนึ่งเหลาแหลมเพื่อปักลงบนดินอีกด้านหนึ่งผ่าเพื่อหนีบเงิน *tchee-tayng-tkaar* ตามหลักจะเสียมให้ปักปลายลงดินเอาโคนขึ้นแล้วบอกว่านี่คือทางนิพพาน^๔ คือความปรารถนาที่จะไม่เกิดไม่ตายอีกต่อไปเป็นความนิพพิทา (ความเบื่อหน่าย) ต่อสังขาร โดยมีพระสงฆ์ ๔ รูป ยืนคนละมุมโลง ยืนบนเกวียนหรือรถยนต์จับมุมโลง สวดพระอภิธรรมตลอดทางจนถึงเชิงตะกอนที่เผาศพ

ตอนท้ายเป็นขบวนญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูงเพื่อนบ้าน คนรู้จักมักคุ้นกัน หรือผู้ร่วมขบวนเผาศพไปเผายัง *tayng-tkaar* ในป่าช้า เมื่อเคลื่อนถึงเชิงตะกอนซึ่งเป็นที่สำหรับเผา ขบวนแห่ก็จะแห่เวียนซ้ายรอบเชิงตะกอน ๓ รอบก่อน โดยประเพณีที่ยึดถือของของชาวบ้านที่ถือว่า ถ้างานมงคลจะเวียนขวา ถ้างานอวมงคลจะเวียนซ้ายซึ่งเป็นการทำความเคารพแบบหนึ่ง ขณะที่เดินวนรอบนี้ อาจารย์บริกรรมว่า ปาสะอะสี สิริวิติ ธิตะโตติ ตลอดสามรอบ จากนั้นจึงยกโลงผู้ตายขึ้นวางบนกองฟอน หรือถ้าเอาไปฝังก็วางไว้บนดินก่อน ต่อเมื่อตัดเชือกตราสังแล้ว จึงจะเปิดคูหน้าศพแล้ว นิมนต์พระสวดบังสุกุลแล้วจึงยกลงฝังหรือเผา ซึ่งต่อไปก็จะเป็นรายละเอียดของพิธีเผาศพ

^๔ ปกติต้นไม้ที่ปลูกเอาโคนลง เอาปลายขึ้น มันก็เจริญงอกงามขึ้นมาเป็นลำต้น ออกดอกออกผล มีลูกมีหน่อ สืบสายการเกิดการตายต่อไป เพราะยินดีในการมีอยู่แห่งอัตตา อันเกิดมาจากอัตตานุทิฐิ และเมื่อเราทำลายอัตตานุทิฐิได้ ก็พึงระวังไม่ยินดีในการมีอยู่ตายอีกต่อไป นี่คือทางแห่งพระนิพพาน

๗. dat-khməwɔtɕ “เผาผี (ศพ)”

พิธีเผาศพ เมื่ออาจารย์ได้ทำพิธีตัดด้วยมัดตราสังโดยใช้เกี้ยวตัด ขณะเดียวกันจะบิกรรมว่า ศัสสะเกสา จากนั้นเปิดหน้าคนตายดูครั้งสุดท้าย ผู้ศึกษาเข้าใจว่า แต่เดิมเพื่อจะสำรวจตรวจสอบว่าผู้ตาย ตายจริงหรือไม่อีกครั้ง จากนั้นอาจารย์ก็จะนำมะพร้าวมาลูกหนึ่ง เจาะเอาน้ำเทรดล้างหน้าศพพร้อมกับบิกรรมว่า อุตตะโรมะนัง แล้วโยนมะพร้าวข้ามหัวตัวเองมาข้างหลัง ชาวบ้านที่มาร่วมงานมักจะนำเอามะพร้าวนี้น้ำมาให้เด็กดื่มกินมะพร้าว เพราะเชื่อว่าสามารถรักษาเด็กที่หอบนอนกัดฟัน หรือละเมอได้ดี

จากนั้นนิมนต์พระสงฆ์มาสวดบังสุกุล ชักผ้าบังสุกุล พวก niaʔ-tiaŋ-bəwɔn เข้าไปยืนประจำสี่มุมรอบเชิงตะกอนยื่นหน้าออกหันหลังเข้าหาโลงถือรูปที่จุดไฟหนึ่งดอก ส่งได้เวียนกันสามรอบ โดยส่งข้างหลังไม่มองรูป ถือเป็นการขอขมาศพก่อนเผา เมื่อเวียนรูปเสร็จแล้ว อาจารย์ผู้กำกับพิธีกรรมก็จะนำรูปไปไว้ในกองฟอนแล้วจุดไฟที่กองฟอน โดยมีคาถาบริกรรมจุดไฟว่า อะสุจิ อะสุกัง อิหัง กัมมัฏฐานัง ภาวะติ ดังนี้ ก่อนจุดไฟอาจารย์ได้พาญาติมิตรที่ร่วมขบวนแห่มาขอขมาต่อผู้ตายก่อน แล้วญาติมิตรช่วยกันเก็บเศษไม้ ฟืนเอามาสมทบใส่กองฟอน ถือว่าได้บุญถือได้บุญตามอานิสงส์ที่มาช่วยเผาศพ

ขั้นตอนการเผาศพ ขณะที่ได้เริ่มจุดไฟเผาศพแล้ว เมื่อไฟกำลังลุกท่วมกองฟอน พวกชาวบ้านก็ทำที่เป็นเอาน้ำมาสาธเพื่อที่จะดับไฟ แสร้งร้องว่าช่วยหน่อยๆ ไฟไหม้ นางหรือนาย....(ชื่อผู้ตาย)... แต่เมื่อไฟไม่ดับก็ร้องว่า โอ๊ย ช่วยไม่ได้แล้วปล่อยให้ไหม้ไป ส่วนอาจารย์ผู้กำกับพิธีจะเอารองขั้ว และผ้าไหมไปทำพิธีกรวดน้ำให้แก่ผู้ตาย โดยสวดบทกรวดน้ำอิมินาฯ ถือว่ารับของเขามาแล้วต้องกรวดน้ำอุทิศให้เขา จากนั้นหน้าที่การดูแลเผาศพให้ไหม้หมดก็ตกอยู่กับ niaʔ-tiaŋ-bəwɔn เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในการเผาจนเสร็จ

หากเผาไม่ไหม้ ไหม้ช้า ไหม้ช้าหรือไหม้ไม่หมดซักที ชาวบ้านทุ่งโกมมีความเชื่อกันว่าเกิดจากการที่ผู้วายชนม์ยังมีความห่วงหาอาทรญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ ญาติจึงต้องหาวิธีแก้ไขทันที เช่นถ้าผู้วายชนม์เป็นสามี ก็ให้ภรรยามาจุดธูปบอกแล้วเอาชุดชั้นในที่ภรรยาเคยใส่มาเผาให้ด้วย หรือเอาชั้นบันไดบ้านมาเผาให้ หรือตัดผม โกนหัว หรือตัดเล็บของผู้ที่คิดว่าผู้วายชนม์เป็นห่วงใส่เผาไปพร้อมกับผู้วายชนม์ การเผาก็จะไหม้เร็วขึ้นทันตามเวลาที่กำหนดไม่มีดล้าเกินไป

๘. prəɛ-ruup “การแปรรูปกับอัฐิ”

พิธี prəɛ-ruup “การแปรรูป” (๑๔) เมื่อเห็นว่าไฟไหม้ศพหมดสิ้นแล้ว อาจารย์ก็จะเอาน้ำไปสาธดับไฟเป็นพิธีก่อนคนอื่น บิกรรมว่า ลัตถา เทวทหะ สะมะนิทุ ทุนิมา ก็ช่วยกันดับ

ไฟจนสิ้น ปล่อยให้ถ่านมอดดับลง เขาก็จัดเครื่องเช่นเป็นอาหารหวาน คาว มีข้าว แกง ขนมหวาน หมากพลู บุหรี่ สุรา น้ำ ใส่ถาดมา เอา **tchəə-tɕyŋ-tɕkaar** ซึ่งเป็นไม้หลักเล็กๆ ดังกล่าวแล้ว มาปัก ๔ มุม ห่างกันประมาณ ๒.๒๐ เมตร กับ ๒.๐๐ เมตร โดยประมาณ บริกรรมคาถาปักว่า นามะรุปิง อะนิจัง นามะรุปิง ทุกขัง นามะรุปิงอะนัตตา มะครัง มะครัง อุเทเสติ เลิกเซอ เตียงโบน คอดจ้องเจาะก็วลเลิงโจลเพลวินพิเปียนนุสเองสอง แปลว่า ยกไม้ทั้งสี่นี้ปักลงโดยเอาปลายลงเอาโคนขึ้น คือ หนทางเข้าสู่นิพพานแล

ผู้ช่วยสัปเหร่อเอาจอบโกยกองถ่านและกระดูกนั้นเป็นกองยาวๆ คล้ายคนนอน ขุดดินมาปั้นเป็นรูปใบหน้า หันศีรษะไปทางด้านทิศตะวันตก ปั้นจมูก เอาไม้เขียนปาก ใช้เหรียญบาทสองเหรียญเป็นดวงตา มีแหวนสองวงวางบนเหรียญบาทนั้นสมมติเป็นตา เอาเหรียญบาทอีกสามสิบเหรียญวางตามแขนขาส่วนต่างๆ ของร่างกาย เอาลูกสะบ้า วางบนส่วนเข้าทั้งสองข้าง เอาใบทองที่ตัดทั้งใบทั้งก้านมาวางบนกองถ่านสมมติเป็นตัวคนขณะนั้นอาจารย์บริกรรมคาถาว่า อิมัง สัพพะเปรูปา แล้วร้องถามคนในที่นั่งล้อมวงอยู่ในที่นั้นว่า “คนๆ นี้นอนหันหัวไปทางทิศใด” ผู้คนอยู่ในที่นั้นตอบว่า “ทิศตะวันตก” อาจารย์ร้องว่า “อ้าว คนเป็นที่ไหนเคยนอนหันหัวไปทางทิศตะวันตก เขาอนหันหัวไปทางทิศตะวันออกต่างหาก” ทุกคนร้องว่า “จริงๆ” แล้วอาจารย์ให้ผู้ช่วยสัปเหร่อปรับรูปสมมติคนนั้นให้หันหัวใหม่ไปทางทิศตะวันออก หันใบกล้วยไปตามด้วย แล้ววางเสื้อผ้าบนใบกล้วย เอาถาดอาหารหวานคาว เหล้าและหมากพลูบุหรี่ หวี กระจก แป้ง เครื่องแต่งตัวต่างๆ มาตั้งไว้ใกล้ๆ รูปสมมติคนนั้น เอาด้ายสายสิญจน์ซึ่งตามหลักเชิงตะกอนจนรอบทั้งสี่มุมให้ผู้ช่วยสัปเหร่ออยู่คนละมุม แล้วคนที่หนึ่งงอมือสะบัดแขนทำเลียนแบบไก่ตีปีกแล้วทำเสียงเหมือนไก่ขัน เอ็ก อี เอ็ก เอก สามครั้ง คนที่สอง สาม และคนที่สี่ก็ทำเหมือนกันกับที่คนแรกทำ ญาติมิตรที่ห้อมล้อมอยู่ก็ร้องว่า “อ้าวสว่างแล้วไก่ขันแล้ว สว่างแล้ว ตื่นๆ เกิด ตื่นขึ้นมाल้างหน้าล้างตา นี่หวีหวีผม นี่แป้งทา ส่องกระจกหน่อย ใส่เสื้อผ้านั้น เสร็จแล้วมากินข้าวกินปลา มีอาหารหวานคาว ขนมนมเนย เหล้า กินข้าวเสร็จกินน้ำบัวปาก แล้วฟังพระสวดมนต์เนื้อ”

อาจารย์นิมนต์พระสงฆ์มาขึ้นประจำที่ทั้งสี่มุมนิมนต์สามเณร **bəəh-taa-tɕyŋ** “บวชน้ำไฟ” ยืนตรงปลายเท้าของรูปสมมติผู้ตาย อาจารย์อาราธนาศีล พระผู้เป็นประธานสงฆ์ให้ศีลจบแล้วอาราธนาธรรม พระสวดพระพุทธรมณต์ที่เรียกว่า คาร มีบท นะโม อะวิชชา ฯ (ทั้งสองบท) อะเนกะชาฯ กรุณาวีฯ ฯ ติโรฯ กุสลาฯ เหตุฯ เป็นบทที่อธิบายถึงปัจจุสมุปบาท กล่าวถึงการเวียนว่ายตายเกิด และแยกแยะจิตกุศลจากอกุศลทั้งหลายเมื่อสวดเสร็จแล้วพระก็ใช้มือจับ **tchəə-tɕyŋ-tɕkaar** รูปตะคันถอนขึ้นวางบนพื้นดิน พระสวด **daar** “สวดอุทิศ” (๖๓) จบอนุโมทนาให้พร โยมกรวดน้ำรับพร จากนั้นอาจารย์ก็เก็บเอาเสื้อผ้าบนใบกล้วยออก เอาใบกล้วย

วางไว้ด้านนอกเพื่อเอาไว้รองอัฐิเวลาล้างอัฐิ อาจารย์เอาเสียมมาสับเกลี่ยรูปปั้นสมมติ แล้วให้เณรมาเก็บอัฐิเป็นคนแรกตามด้วยญาติพี่น้อง เอาอัฐิมาล้างบนใบตองที่เตรียมไว้ แล้วเอาใส่โกศเสร็จก็นำกลับมาทำบุญที่บ้าน ส่วนที่เหลืออีกทั้งสี่ ทำการฝังไว้ที่ป่าช้า

เมื่อนำโกศบรรจุอัฐิมาตั้งไว้ที่บายศรีต้นชั้นล่างสุด ชั้นกลางเป็นที่ตั้งพระพุทธรูป ชั้นบนทำที่กั้นวาง pdaan เพดานเป็นเหมือนฉัตรให้พระพุทธรูป เรียกว่าผ้า pdaan แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาสวดพระพุทธรูปมนต์ตอนเย็น การทำบุญอัฐิเจ้าภาพจะถวายสิ่งของ ๓ อย่างเพื่อให้ทำพิธีก่อนสวดพระพุทธรูปมนต์ คือ priah “พระพุทธรูป” tuang-ptcau-miiar “ธงผจญมาร” (๕๓) pdaan “ผ้าเพดาน”

priah “พระพุทธรูป” จะเป็นองค์เล็กหรือใหญ่พอประมาณก็ได้ ๑ องค์ เพื่อให้พระท่านทำพิธีพุทธานุสกรรม และเบิกพระเนตรให้เป็นองค์พระเสียดก่อนในตอนเย็นก่อนที่พระสงฆ์จะสวดพระพุทธรูปมนต์

tuang-ptcau-miiar “ธงผจญมาร” ที่เรียกเช่นนี้ เพราะมีประวัติกล่าวไว้ว่า สมัยก่อนเมื่อทำบุญอะไรก็ตามจะมีมาร มีภูติผีมารังควานเสมอ ต่อมาพระสงฆ์ผู้มีฤทธิ์ (พระอุปคุต) ได้จับมารแล้วใช้ไม้หนิขริบมารจนหัวแหลม แล้วตัดแขนและขาของมารทั้งสองข้าง ดังนั้นเพื่อให้มารเกรงกลัวฤทธิ์พระสงฆ์ จึงให้ทำธงรูปมารหัวแหลมหรือหัวแบบตัด แขนด้วน เท้ากุดขึ้นเพื่อจะได้ยกขึ้นโห่ร้องเยาะเย้ยข่มขู่มารให้กลัวอำนาจของพระรัตนตรัย เวลาจะสวดมนต์เย็นช่วงสวดพระปริตต์ ชาวบ้านก็จะใช้ไม้ไผ่ลำยาวๆ ผูกธงผจญมารให้แน่น แล้วโห่อาชัย เพื่อไม่ให้มารรังควาน

๕. soot-muan พิธีสวดพระพุทธรูปมนต์

พิธีสวดมนต์เย็นเป็นการสวดพระพุทธรูปมนต์ตามปกติที่เป็นแบบทั่วไป ในประเพณีของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่บ้านทุ่งโกที่ต้องทำเสมอคือ phnom-ksatc “ภูเขาทราย หรือกองทราย” ทำได้โดยใช้ไม้ปักขนาดเท่าข้อมือ ยาวประมาณจากปลายเท้าถึงข้อมือ (๑ เมตร - ๑.๕ เมตร) มีแผ่นกระดานขนาด ๖ คูณ ครึ่งนิ้ว ยาวประมาณ ๓๐-๔๐ ซม. ตีแบบเป็นรูปตัว T แล้วเอาดินทรายมากองบนแผ่นไม้เป็นรูปทรงกะลาคว่ำ เอาใบโพธิ์สามใบมาปักบนดินทรายนั่น ตรงกลางยอดกองทรายนั่นบางแห่งปักรูป ๑ ดอก บางแห่งปักห้อยคา ๓ ใบ ข้างๆ กองทรายนั่นแขวงหมากธรรมข้างละอันโดยหลักการแล้วเขาทำให้แปลทิศ รายรอบบ้านมีกระถางใส่ข้าวปลาอาหารทุกทิศแล้วเอาสายสิญจน์ ๘ เส้น เวียนวงรอบโดยเอาหลักภูเขาทรายนั้นเป็นหลักยึดโยงต่อๆ กัน

ตามความเชื่อเขาทำเพื่อบูชา เทวดาที่มาฟังสวดพระพุทธรูปให้ช่วยรักษาบ้านอย่าให้ผีร้ายเข้ามา
รบกวนได้

นอกจากจะมีพิธีสวดมนต์เย็นแล้ว ในพิธีกรรมงานศพของชาวบ้านทุ่งโกยังมีพิธีกรรมที่
ขาดไม่ได้คือ พิธีเบิกเนตรพระ สิ่งของที่เจ้าภาพเตรียมถวายพระทำพิธีเบิกเนตรพระพุทธรูปมีดังนี้
priaḥ “พระพุทธรูป” ๑ องค์ tuaŋ-ptɕaŋ-miiaŋ “ธงผจญมาร” pdaan “ผ้าแพดาน” sbaḥ
“หญ้าคา” ๑ ใบ slaʔpoo “ใบโพธิ์” ๑ ใบ sraa-saa “เหล้าขาว” ๑ ขวด kmɔɔn “ขี้ผึ้ง” ๑
ตลับ tɕul “เข็ม” ๑ เล่ม dɛɛʔ-tɕaar “เหล็กจาร” ๑ เล่ม rmut “ขมิ้น” ๑ หัว smut “สมุด” ๑ เล่ม
dɛi-saa “ดินสอ” ๑ ค้าม พระสวดมนต์อภิเษกเบิกพระเนตร บารมี ๓๐ ทศฯ ชัยมงคล ชยันโตฯ
เจ้าภาพและญาติพี่น้อง แกร่วมขบวนแห่พระพุทธรูป โกศอัฐิ ผ้าแพดาน ธงผจญมาร เครื่อง
ไทยธรรม สังฆทานทั้งหลายที่จะถวายพระในวันรุ่งขึ้น ๓ รอบ แล้วฟังพระสวดพระพุทธรูปเย็น
ต่อไป

เจ้าภาพจุดธูปเทียนไหว้พระรับศีลแล้ว พระสงฆ์เริ่มสวดพระพุทธรูปถึงบทอเสวนาฯ
เจ้าภาพก็ออกไปจุดธูปเทียนตามกองทรายและปักที่ข้าวคลุกบนกานกล้วยาง (วางให้พญามารกิน
จะได้ไม่ก่อกรรมงานบุญ) ทั้ง ๘ ทิศ แล้วกลับมาตั้งฟังพระสวดพระพุทธรูปจนจบ ต่อด้วยมาดิกา
บังสุกุล เจ้าภาพถวายจุดปัจจัยไทยทาน พระสงฆ์อนุโมทนาให้พร ยะถาสัพพี ญาติโยมกรวดน้ำ
รับพรเสร็จแล้วอาจารย์ทำพิธีเก็บข้าวสารเมื่อจบแล้วอาจารย์ทำพิธีเก็บข้าวสาร เพื่อไว้กวนข้าวทิพย์
ถวายพระในตอนเช้า เจ้าภาพจัดข้าวสารข้าวเหนียวใส่กระด้งหรือถาด หากษณะมาใส่ข้าวที่เก็บ
ชาวบ้านที่เป็นผู้ชายก็ถือมีด ดาบ ปักเทียนที่ปลายดาบจุดไฟให้มีแสงสว่างเพื่อเก็บข้าวสารสำหรับ
กวนข้าวทิพย์ และเป็นการข่มขู่มารไม่ให้มาขวางการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเขาหมายเอา
พระพุทธรูปที่อภิเษกนั้นเองเป็นพระพุทธเจ้า

อาจารย์สวดบทเก็บข้าวสาร สามเณรเริ่มเก็บข้าวสารก่อนเป็นคนแรก เลือกเมล็ดที่ไม่หัก
ไม่เสีย ๑ เมล็ด ตามด้วยนางโปรยข้าวตอก นางถือกะออม และญาติพี่น้องผู้ร่วมงาน เสร็จแล้ว
เจ้าภาพเตรียมแซ่ข้าวไว้พร้อมด้วยเครื่องปรุง มีน้ำตาล ถั่ว งา กะทิมะพร้าว ไว้ให้พร้อมก่อนกวน
ข้าวทิพย์ (มรุษายาส) เพื่อนำมาถวายพระสงฆ์ฉันตอนรุ่งเช้า

รุ่งเช้าเจ้าภาพญาติพี่น้องแกร่วมทำบุญตักบาตร อาจารย์ทำพิธีถวาย tɕaŋ-han-priaḥ
“จันทน์พระ” (๑๐๖) ทำพิธีตักบาตรพระสงฆ์สวดถวายพรพระโดยมีนางโปรยข้าวตอกและนางถือ
กะออมร่วมพิธีถวาย พระสงฆ์สวดพุทธานุ ธรรมคุณ สังฆคุณ และบทพาหุง อันเป็นการสรรเสริญ
ชัยชนะมารครั้งสำคัญของพระพุทธเจ้า เจ้าภาพก็ตักบาตรและถวายจันทน์เช้าแด่พระสงฆ์ พระฉัน
จันทน์เสร็จ อาจารย์ทำพิธีฉลองเนตร พระให้พร อาจารย์ก็จะทำพิธี tɕhlɔaŋ- niin “ฉลองเนตร”

ต่อไป นิมนต์พระสงฆ์เทศน์หนึ่งกัณฑ์ เรียกว่า กัณฑ์ฉลอง เมื่อเทศน์จบพระสวดฉลอง พุทธท้าวฯ และสวดอุทิศ (daar) เจ้าภาพถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรม แล้วพระสงฆ์อนุโมทนาให้พร ยะถาสัพพี โยมกรวดน้ำรับพร พระสีกให้สามเณร อาจารย์ทำพิธีเรียกขวัญญาติผู้กแขนเด็กที่สีกจากสามเณร สำหรับกระตูกนั้น นิยมบรรจุไว้ในเจดีย์หรือกำแพงวัด แต่ถ้าหากยังไม่มีเจดีย์ที่เก็บก็เก็บกระตูกไว้ก่อน ไม่นิยมเก็บไว้ในบ้านแต่จะเอาไปเก็บไว้ในยุ้งข้าว เพราะถือว่าคนก็อยู่ส่วนคน ผีก็อยู่ส่วนผี เมื่อใดลูกหลานมีเงินก็จะทำบุญบรรจุอุทิศอีกครั้ง

๑๐. daar “การทำบุญอุทิศ”

การ daar “ทำบุญอุทิศ” เจ้าภาพนำอัฐิมาทำบุญและบรรจุอัฐิไว้ที่วัดโดยทำกระทง daar ด้วยใบตองใส่ข้าวปลาอาหาร เช่น ไข่ไก่ก่อนแล้วจึงนิมนต์พระสงฆ์มาฉันภัตตาหาร และสวด daar มนต์ที่สวดนั้นก็มียบท อวิชา ๑ อเนกชา ๑ กรุณา ๑ ติโรกฐเท ๑ มาติกา ๒ บท ฯลฯ (นอกจากนี้การสวดอุทิสนิยมใช้ในงานทำบุญในช่วงวันสารท และวันตรุษสงกรานต์ทำบุญอุทิศให้แก่คนตาย) เพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ตายเจ้าภาพถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมแล้วพระสงฆ์อนุโมทนาให้พร ยะถาสัพพี โยมกรวดน้ำรับพร อาจารย์ทำพิธีบรรจุอัฐิไว้ในธาตุหรือกำแพงวัดเสร็จแล้วเจ้าภาพพากันกลับบ้าน อาจารย์ทำพิธีดับไฟ เจ้าภาพทำพิธียกครู (เงินหรือสิ่งของเครื่องใช้ ผ้าไหม) ตอบแทนอาจารย์ ผู้ช่วยสัปเหร่อ พ่อครัวแม่ครัวและญาติพี่น้องเพื่อนบ้านที่มาช่วยงานเก็บข้าวของที่ยืมมาใช้ในการส่งคืนเจ้าของพร้อมคำบำรุงรักษาตามสมควร

การนำเสนอการประกอบพิธีกรรมงานศพเบื้องต้นนี้ เป็นการนำเสนอการประกอบพิธีกรรมงานศพที่ตายแบบปกติธรรมดาตามอายุขัยของคนเรา ซึ่งมีรายละเอียดในการประกอบพิธีกรรมงานศพที่ตายแบบปกติจะแตกต่างจากการตายที่ไม่ปกติ ตายแบบอภิลมณะหรือตายโหง และการตายของเด็กที่ยังไม่มีครอบครัว (สามี ภรรยา และบุตร) ดังนี้

๑๑. gwup-kanraar taai-hon “การตายแบบไม่ปกติหรือตายโหง”

ระเบียบพิธีขั้นตอนที่จัดสำหรับการตายไม่ปกติหรือตายโหงโดยสรุปมี ๓ แบบคือ

๑๑.๑ ตายแบบโดนฟ้าผ่า คนที่ตายโหงชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่าเป็นการตายที่ไม่ดีไม่สวยเป็นการตายที่คนรังเกียจไม่อยากจะให้เกิดมีขึ้น การตายโหงแบบฟ้าผ่าชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่า ฟ้าลงโทษ วิญญาณคนตายโหงเป็นวิญญาณที่เสียน คุร้าย เป็นวิญญาณที่ต้องชวนคนอื่นไปตายเป็นเพื่อนตนเสมอ ดังนั้น การจัดพิธีเช่น ไข่ดวงวิญญาณผู้ตายและสะกดโลงจะต้องทำเป็นกรณีพิเศษ เพื่อข่มวิญญาณไม่ให้ไปเบียดเบียนรบกวนผู้คนทั่วไป อาจารย์จึงต้องจัดระเบียบพิธีให้ดี

ไม่ให้ขาดคบกพร่อง เพื่อให้ดวงวิญญาณนั้นไปสู่สุคติภพสวรรค์ ระเบียบพิธีจึงต้องมีมากกว่า การตายแบบปกติ สิ่งที่ต้องจัดเตรียมในการประกอบพิธีกรรมงานศพตายโหง ที่เพิ่มเติมจากคนตาย ปกติ มีดังนี้

(๑) **๓๐๐๐-b๐๐๐** “ขันบายศรีเครื่องบูชา” มี **ptal** “ขัน” ๑ ใบ **sraa-saa** “เหล้า ขาว” ๑ ขวด **slaʔ-mluu** “ใบพลู ๑๖ ใบ บายศรี ๗ ชั้น ๑ คู่

(๒) **ŋkaa** “ข้าวสาร” ๑ ชุด มี **ŋkaa** “ข้าวสาร” ๑ ถ้วย **praʔ** “เงิน” ๑๒ บาท **slaa** “หมาก” ๑ ลูก **tuu** “เทียน” ๑ เล่ม **mluu** “พลู” ๓ ใบ

(๓) **slaa-thar** “หมากธรรม” ๑ คู่

(๔) **sbai-saa** “ผ้าขาว” ๔ ผืน

(๕) **trɔɔi pram** “กรวยดอกไม้” ๕ ใบ **mluu-slaa** “หมากพลู” ๕ คำ

(๖) **praʔ** “เงิน” ๖๖๔ บาท

(๗) **ɬniiʔ** “เสียม” ๑ ค้อน

(๘) **tuang-pluung** “ธงขวัญหรือธงนำวิญญาณ” นำขวด ๔ ขวด กระทงใส่อาหาร หวาน คาว เครื่องเช่น ไห้ว ๔ ใบ ไก่ต้ม ๒ ตัว (สำหรับเช่น ไห้วเรียกวิญญาณ ๑ ตัว สำหรับทำพิธี สะกดโลง ๑ ตัว) พูก ๔ ใบ หมอน ๔ ใบ ถ้าฟ้าผ่าคนตายแล้วมีสัตว์เช่น วัวหรือควายตายด้วย เครื่องเช่น ไห้วใช้หัวหมู ๒ หัว แทนไก่ ๒ ตัว

เมื่อจัดเครื่องบูชาครูเชิญอาจารย์ทำพิธีแล้ว เจ้าภาพจัดแจงดม่น้ำ ๑ หม้อ ใส่ส้มป่อย เมื่อน้ำเดือดแล้วก็ยกลง โรยขมิ้นผงและแป้งใส่ลงในหม้อน้ำ เพื่ออาบน้ำศพหรือรดน้ำศพ รอนน้ำ เย็น แล้วอาจารย์จะสวดคาถาทำนํ้ามนต์ด้วยบทสวดต่อไปนี้ นโมฯ ๓ จบ อวิชชาฯ อนนกชาฯ กรณา วิฯ ออม พรหมา เพชฌกูฏกรรจ์ฯ สโรเม โองการธรรณีสารใหญ่ฯ ในการทำพิธีสะกดโลง และทำ พิธีอาบน้ำศพก่อนที่จะแต่งศพ มัดตราสังใส่โลงแล้วจัดสถานที่ทำพิธีทางศาสนา อาจเป็นที่วัดหรือ ทำปะรำพิธีสำหรับบำเพ็ญกุศลศพที่บริเวณนอกหมู่บ้านจะไม่นำเข้าไปในหมู่บ้าน นิมนต์พระสงฆ์ มาสวดมตีกาบังสุกุล สวดพระอภิธรรมศพ เทศนา เคลื่อนศพไปเผาหรือฝังที่ไร่ที่ป่าช้า ไม่เอาอัฐิ มาทำบุญอัฐิ แต่จะทำบุญตักบาตรปกติ ตามวันเวลาที่เจ้าภาพได้กำหนดไว้ สมัยก่อนฝังศพโหง้มักจะ เผาหรือฝังที่ไร่ที่ป่าช้า จะนำอัฐิใส่เสาแก่นไม้ทำสัญลักษณ์แล้วปักที่ไร่ในป่าช้า ต่อมามีการนำเสา แก่นไม้ใส่อัฐิมาปักรอบคันโพธิ์ในวัด มีการสร้างกำแพงวัดและธาตุเจดีย์ไว้บรรจุอัฐิ เพราะสมัย ปัจจุบันผู้คนไม่ค่อยถือระเบียบเคร่งครัดเหมือนสมัยก่อน

๑๑.๒ ตายโดยอุบัติเหตุหรือฆ่าตัวตาย ต้องจัดเครื่องบูชาครูและอุปกรณ์ เหมือนกับตายแบบฟ้าผ่า (ยกเว้นหัวหมู ๒ หัว ฟูก ๔ หมอน ๔ ลูก ผ้าขาว ๔ ผืน ไม่ใช้) ใช้ไก่ต้ม ๒ ตัว ปังจัยค่ายกครู ๖๖๔ บาท ไก่ ๒ ตัว (สำหรับเช่นไหว้เรียกวิญญาณ ๑ ตัว สำหรับทำพิธีสะกด โลง ๑ ตัว) ในการทำพิธีสะกดโลงและทำพิธีอาบน้ำศพก่อนที่จะแต่งศพ มัดตราสังใส่โลงแล้วจัด สถานที่ทำพิธีทางศาสนา อาจเป็นที่วัดหรือทำปะรำพิธีสำหรับบำเพ็ญกุศลศพที่บริเวณนอกหมู่บ้าน นิมนต์พระสงฆ์มาสวดมาติกาบังสุกุล สวดพระอภิธรรมศพ เทศนา เคลื่อนศพไปเผาหรือฝังแล้ว ทำบุญตักบาตร ตามวันเวลาที่เจ้าภาพได้กำหนดไว้ สมัยก่อนผีตายโหงมักจะเผาหรือฝังทิ้งไว้ที่ป่าช้า จะนำอัฐิใส่เสาแก่นไม้ทำสัญลักษณ์แล้วปักทิ้งไว้ในป่าช้า ต่อมามีการนำเสาแก่นไม้ใส่อัฐิมาปักรอบ ดันโพธิ์ในวัด มีการสร้างกำแพงวัดและธาตุเจดีย์ไว้บรรจุอัฐิ เพราะสมัยปัจจุบันผู้คนไม่ค่อยถือ ระเบียบเคร่งครัดเหมือนสมัยก่อน

๑๑.๓ การตายที่องคัม ต้องจัดเครื่องบูชาครูและอุปกรณ์เหมือนกับตายแบบฟ้าผ่า (ยกเว้นหัวหมู ฟูก หมอน ไม่ใช้) ใช้ไก่ต้ม ๒ ตัว ปังจัยค่ายกครู ๖๖๔ บาท ไก่ ๒ ตัว สำหรับเช่น ไหว้เรียกวิญญาณ ๑ ตัว สำหรับทำพิธีสะกดโลง ๑ ตัว ในการทำพิธีสะกดโลงและทำพิธีอาบน้ำศพ ก่อนอาบน้ำศพอาจารย์ทำพิธีผ่า (มีดที่ใช้ผ่าสมัยก่อนจะใช้มีดที่ทำจากสำริดเท่านั้น แต่ปัจจุบัน อนุโลมตามความสะดวก) เอาลูกออกมาทำความสะอาดผู้ตายตั้งชื่อให้เด็กก่อน ทำโลงเล็กๆ ๑ ใบ สำหรับใส่ศพเด็ก หรือเป็นกล่องกระดาษหาของเล่นใส่ให้ด้วยแล้วตั้งไว้ข้างๆ กับโลงศพของแม่ แล้วจัดสถานที่ทำพิธีทางศาสนา อาจเป็นที่วัดหรือทำปะรำพิธีสำหรับบำเพ็ญกุศลศพที่บริเวณนอก หมู่บ้าน นิมนต์พระสงฆ์มาสวดมาติกาบังสุกุล สวดพระอภิธรรมศพ เทศนา เคลื่อนศพไปเผาหรือ ฝังแล้วทำบุญตักบาตร ตามวันเวลาที่เจ้าภาพได้กำหนดไว้ สมัยก่อนผีตายโหงมักจะเผาหรือฝังทิ้งไว้ที่ ป่าช้า จะนำอัฐิใส่เสาแก่นไม้ทำสัญลักษณ์แล้วปักทิ้งไว้ในป่าช้า ต่อมา มีการนำเสาแก่นไม้ใส่อัฐิมา ปักรอบดันโพธิ์ในวัด มีการสร้างกำแพงวัดและธาตุเจดีย์ไว้บรรจุอัฐิ เพราะสมัยปัจจุบันผู้คนไม่ค่อย ถือระเบียบเคร่งครัดเหมือนสมัยก่อน

๑๑.๔ การตายของเด็ก การประกอบพิธีกรรมงานศพของเด็กที่ยังไม่มีครอบครั งานศพของเด็กที่ยังไม่มีครอบครัวจะทำแบบเรียบง่าย เจ้าภาพจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องเช่น ไหว้บูชา ครู ๑ ชุด ให้อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมนำไปทำพิธีบูชาครูก่อนที่จะประกอบพิธีกรรมงานศพ ดังนี้

(๑) tɕoom-bɔɔn “ขันบายศรีเครื่องบูชา” มี ptɕl “ขัน” ๑ ใบ sraa-sɔɔ “เหล้าขาว” ๑ ขวด slɕ?-mluu “ใบพลู” ๑๒ ใบ

(๒) ŋkaa “ข้าวสาร” ๑ ชุด มี ŋkaa “ข้าวสาร” ๑ ถ้วย pra? “เงิน” ๑๒ บาท slaa “หมาก” ๑ ลูก tɕɛn “เทียน” ๑ เล่ม mluu “พลู” ๓ ใบ

(๓) slaa-thar “หมากธรรม” ๑ คู่

(๔) sbai-saa “ผ้าขาว” ๑ ผืน

(๕) trɔɔi pram “กรวยดอกไม้” ๕ ใบ mluu-slaa “หมากพลู” ๕ คำ

(๖) pra? “เงิน” ๒๕ บาท

(๗) tɕnii? “เสียม” ๑ ค้อน

(๘) tuang-pluŋ “ธงขวัญหรือธงนำวิญญาณ

เมื่อจัดเครื่องบูชาครูเชิญอาจารย์ทำพิธีแล้ว เจ้าภาพจัดแจงดม่น้ำ ๑ หม้อ ใส่ส้มป่อย เมื่อน้ำเดือดแล้วก็ยกลง โรยขมิ้นผงและแป้งใส่ลงในหม้อน้ำ เพื่ออาบน้ำศพหรือรดน้ำศพ รอน้ำเย็น แล้วอาจารย์จะสวดคาถาทำนํ้ามนต์ด้วยบทต่อไปนี้ โอมฯ ๓ จบ อวิชฯฯ อเนกฯฯ กรุณาฯฯ ออม พรหมา เพชฌกูฏกรรจ์ฯ

เจ้าภาพนิมนต์พระมาสวดมาติกาบังสุกุล นิมนต์อาจารย์มาทำพิธีสะกดโลง อาบน้ำศพ มัดตราสัง ตั้งศพบำเพ็ญกุศลสวดมาติกาบังสุกุลทุกวันตามกำหนดของเจ้าภาพ แต่จะไม่มีการสวด พระอภิธรรม ชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่า เด็กยังไม่มีการบวชนั้นยังสร้างคุณประโยชน์ได้น้อย บุญไม่ถึงจึงไม่นิยมสวดพระอภิธรรม เพราะการสวดพระอภิธรรมเป็นบุญใหญ่ ไม่มีการเทศน์ เคลื่อนศพไปเผา ไม่มีหญิงโปรยข้าวตอก หญิงอุ้มหม้อน้ำ เผาเสร็จทำพิธีแปรรูป ถ้าไม่เก็บอัฐิก็ฝัง หิ้งไว้ที่ป่าช้า ถ้าเก็บอัฐิ ห้ามให้พ่อแม่ พี่เก็บอัฐิ ให้คนที่อายุน้อยกว่าผู้ตายถึงเก็บอัฐิได้ ถ้าเก็บอัฐิมาบรรจุ ห้ามบรรจุอัฐิคนเดียวให้ฝากไว้กับอัฐิญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น เมื่อกลับบ้านก็ทำบุญตักบาตรข้าวสาร พระสงฆ์พรมนํ้ามนต์ให้พรเป็นเสร็จพิธี

รูปแบบพิธีกรรมงานศพที่หมู่บ้านทุ่งโกที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว เพื่อให้เหมาะสมกับกาลเวลาและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่น โลงศพ สมัยก่อน ?lu-pu?-swaa mnaai-kkur “พ่อใช้ไม้มะม่วง แม่ใช้ไม้ตะเคียน” หรือกระดาน ฝาบ้านในการต่อโลง (แบ่งบ้านสมบัติกับผู้ชายชนม) แต่ปัจจุบันไม้เนื้อดีที่จะใช้ต่อโลงหายาก ประกอบกับมีการต่อโลงสำเร็จรูปขายในท้องตลาด ชาวบ้านจึงนิยมใช้โลงสำเร็จรูปขึ้น

สมัยก่อนมีการไหว้วานหญิงหม้ายให้โกนหัวนั่งเจียได้ไม่ให้ดับ ปัจจุบันไม่มีแล้ว เพราะใช้ตะเกียงน้ำมันแทน หญิงโปรยข้าวตอก หญิงอุ้มหม้อน้ำในสมัยก่อนคัดเลือกหญิงพรหมจรรย์ในหมู่บ้านมาทำหน้าที่ แต่ปัจจุบันไหว้วานลูกหลานมาทำหน้าที่โดยไม่คิดว่าเป็นพรหมจรรย์หรือไม่

การเคลื่อนศพสู่ป่าช้า สมัยก่อนเมื่อจะเคลื่อนศพลงจากบ้าน (ปกติเป็นบ้าน ๒ ชั้นหรือบ้านหนึ่งน้ำ เนื่องจากมีน้ำท่วมบ่อยเกือบทุกปี) ชั้นบนเป็นที่พักอาศัยด้านล่างเป็นคอกวัวคอกควาย) ก็จะถอดกระดานฝาผนังบ้านด้านข้างหามลงมา จะไม่หามลงทางบันไดคนมีชีวิตอยู่ เพราะเชื่อว่าคนตายกับคนเป็นเดินทางคนละทาง ปัจจุบันชาวบ้านเริ่มมีบ้านปูนซีเมนต์ไม่สะดวกในการซ่อมแซม จึงอนุโลมหามศพออกทางบันไดที่คนเป็นเดิน เมื่อเคลื่อนศพออกจากบ้านสมัยก่อน ใช้คนหามเดินลัดเลาะตามคันที่คดเคี้ยวจะไม่เดินเป็นทางตรง เวลากลับจะกลับคนละทางกับเวลาไป เพราะเชื่อว่าผีจะหาทางกลับไม่เจอ แต่ปัจจุบันใช้รถบรรทุกศพและจะต้องเคลื่อนไปตามทางหลวง เวลาไปกับเวลากลับใช้ทางเดียวกัน

ก่อนจะเผาสมัยก่อนชาวบ้านช่วยกันหาเก็บเศษไม้ฟืนเล็กๆ มากองร่วมกับฟืนกองใหญ่ เพราะเชื่อกันว่าช่วยหาฟืนเผาศพจะได้านิสงส์ในการชวนขวายช่วยฐานะของเพื่อนมนุษย์ในสังคมก็จะได้บุญด้วย ปัจจุบันไม่ค่อยมีใครเก็บฟืนมาร่วมเผา แต่จะเอาดอกไม้จันทน์รูปเทียนขอมมาแล้วใส่ในโลงศพแทนเศษฟืน ซึ่งสมัยก่อนชาวบ้านจะใช้กรวยดอกไม้รูปเทียนในการขอมมาศพ

แนวโน้มการเผาศพในอนาคตคาดว่า จะไม่มีการเผาศพในป่าช้าเนื่องจากอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน และไม่สะดวกในการทำพิธีแปรรูปเก็บอัฐิเนื่องจากเผาเสร็จเวลาที่จะล่วงเลยไปถึง ๑๘.๐๐-๑๙.๐๐ นาฬิกา เป็นเวลาที่มืดและในป่าช้าไม่ได้ต่อไฟฟ้าไป หากว่าวันเผาศพมีฝนตก การเผาศพก็จะเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้น ก็มีแนวโน้มว่าในอนาคตจะมีการสร้างเมรุไว้เผาศพที่วัด อุปกรณ์การเผาเปลี่ยนจากฟืนเป็นถ่าน น้ำมันหรือไฟฟ้าแทน

การประกอบพิธีกรรมงานศพที่หมู่บ้านทุ่งโกแห่งนี้ มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของตน แม้รูปแบบประเพณีบางอย่างจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและกาลเวลา แต่โดยรวมแล้วถือได้ว่ายังคงรักษาประเพณีดั้งเดิมมาได้จนถึงปัจจุบันนี้ ทางด้านคำศัพท์ที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพผู้ศึกษาจะนำไปอธิบายในบทที่ ๓ ต่อไป

บทที่ ๓ คำศัพท์ที่ใช้ในประเพณีงานศพ

ในบทนี้เป็นการรวบรวมคำศัพท์ภาษาเขมรสุรินทร์ที่ใช้ในประเพณีงานศพ ในเขตพื้นที่หมู่บ้านทุ่งโก อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ คำศัพท์ทั้งหมดบันทึกตามที่ผู้บอกภาษาหลักพูดออกเสียง โดยผู้ศึกษาได้บันทึกและถ่ายทอดเสียงออกมาเป็นสัทอักษร เรียงลำดับตัวสัทอักษรตามหนังสือพจนานุกรมเขมร (สุรินทร์)-ไทย-อังกฤษ^๑ ของทะฉนัน จันทระพจน์ และชาดิชาย พรหมจักรินทร์ ซึ่งเป็นโครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่างๆ แห่งสถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยหนังสือเล่มดังกล่าวได้ศึกษาระบบเสียงของภาษาเขมรถิ่น จังหวัดสุรินทร์ และถ่ายทอดเสียงโดยใช้สัทอักษรสากล ในการเรียงลำดับตัวอักษรได้ใช้ฐานกรณ์และลักษณะของการออกเสียงเป็นหลัก คือ จะเริ่มตั้งแต่พยัญชนะที่เกิดจากริมฝีปากเรียงไปจนกระทั่งถึงพยัญชนะที่มีฐานกรณ์ที่เสี้ยนเสียง ส่วนพยัญชนะซึ่งเกิดจากฐานกรณ์เดียวกัน จะเริ่มจากพยัญชนะที่มีการกักลมมากที่สุดก่อน และเรียงต่อไปจนถึงพยัญชนะที่มีการกักลมน้อยที่สุด พยัญชนะเสียงไม่ก้องจะมาก่อนพยัญชนะเสียงก้อง พยัญชนะไม่พ่นลมจะมาก่อนพยัญชนะพ่นลม การเรียงลำดับทั้งพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้ายใช้หลักเดียวกัน (ซึ่งผู้ศึกษาได้แสดงไว้แล้วในภาคผนวก หน้า ๑๐๓) โดยจะคัดเลือกคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพตามที่ผู้บอกภาษาแนะนำ ทางด้านความหมายของคำศัพท์ ผู้ศึกษาจะแปลความหมายของคำศัพท์นั้นๆ ตามที่ผู้บอกภาษาหลักแนะนำ ซึ่งคำศัพท์ที่ใช้ในประเพณีงานศพ เขตพื้นที่หมู่บ้านทุ่งโก อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ในการศึกษาครั้งนี้มีดังนี้

p

๑. pkaa ~phkaa “น. ดอกไม้”

ดอกไม้ที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพมีหลายอย่าง เช่น ดอกไม้ใส่แจกันบูชาพระพุทธรูปบนโต๊ะหมู่บูชา ดอกไม้ประดับโลงศพบูชาคุณความดีของผู้วายชนม์ อาจารย์ใช้กรวยดอกไม้สีขาวทำพิธีส่งผู้วายชนม์ซึ่งหมายถึงความบริสุทธิ์ และดอกไม้ที่อาจารย์ใช้ส่งผู้วายชนม์โดยนำกรวยดอกไม้ใส่มือผู้วายชนม์ให้วิญญาณผู้วายชนม์ (เป็นดอกบัวหรือกรวยดอกไม้รูปเทียนทั้ง ๕

^๑ ทะฉนัน จันทระพจน์ และชาดิชาย พรหมจักรินทร์, พจนานุกรมเขมร(สุรินทร์)-ไทย-อังกฤษ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

หมายถึง ชั้นที่ ๕ คือ ร่างกายของคนเรา) ไปบูชาพระเศศแก้วจุฬามณีที่ไว้ถวายพระพุทธรูปเจ้าบนสวรรค์ ชาวบ้านทุ่งโก มีความเชื่อว่า การได้ไปไหว้พระเศศแก้วจุฬามณีบนสวรรค์เป็นสิ่งที่เป็บุญสูงใคร่ที่ได้นำดอกไม้ขึ้นไปไหว้แล้วจะได้ขึ้นไปอยู่บนสวรรค์และเป็นแนวทางดำเนินไปสู่พระนิพพานอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของมนุษย์

ภาพที่ ๑ pkaa ~phkaa ดอกไม้

ดอกไม้บูชาพระ และกรวยดอกไม้อาจารย์ใช้ทำพิธีเพื่อให้ผู้ตายนำไปไหว้พระจุฬามณีบนสวรรค์

๒. pkun “ก. ประเคน/ถวาย”

คำศัพท์ใช้สำหรับพระสงฆ์ หมายถึง กริยาที่น้อมเพื่อเป็นการให้แก่พระภิกษุ คือ การส่งอาหารให้ถึงมือพระสงฆ์ แต่ถ้ามเป็นของหรือเครื่องไทยทานอื่นๆ ที่ยกได้ต้องยกให้สูงประมาณแมวลอดได้ของได้ ถ้าเป็นของที่ยกไม่ได้ก็เอาด้วยสายสิญจน์ผูกและยกด้วยสายสิญจน์ ประเคน หรือถวาย ศัพท์นี้ใช้ได้กับฆราวาสทั้งชายและหญิง เช่น ประเคนพานหมากพูนิมนต์พระมาสวดมาติกาบังสุกุล สวดพระอภิธรรม ประเคนปัจจัยหลังสวดเสร็จ ประเคนภัตตาหารเช้า เพล ประเคนกัณฑ์เทศหลังพระเทศนาจบ ประเคนจตุปัจจัยไทยทานหลังทำบุญอุทิศบาตรเสร็จ

ภาพที่ ๒ pkæn ประเคน/ถวาย

เจ้าภาพญาติพี่น้องร่วมกันถวายภัตตาหารและถวายเครื่องไทยทานหลังจากตัดกบาตร

๓. pantɕw?- pansii ~ ptɕw?- psii/psaa “ก. ป้อนอาหารให้แก่หุ่นรูปปั้นสมมติเป็นผู้เสียชีวิตในขั้นตอนการแปรรูป”

เมื่อเผาศพเสร็จผู้ช่วยสัปเหร่อช่วยกันดับไฟ แล้วปั้นหุ่นรูปผู้เสียชีวิต อาจารย์ทำพิธีแปรรูป พระสวดแปรรูปเสร็จ ก่อนที่จะเก็บอัฐิอาจารย์จะทำพิธีป้อนข้าว ปลา อาหาร หวานคาว เหล้า เบียร์ น้ำหวาน น้ำเปล่าแก่หุ่นรูปปั้นที่สมมติเป็นผู้เสียชีวิตไปแล้วให้ผู้ตายได้ดื่มกินอิมหนำสำราญ เหมือนกับว่าผู้ตายมีชีวิตอยู่เช่นคนธรรมดาทั่วไป ยกเว้น เวลาเช่นไหว้วิญญาณผู้ตายก่อนบังสุกุลหรือกับภูตผีปีศาจจะใช้คำว่า phsaa ดื่มกินเครื่องเช่นไหว้ก่อนที่จะส่งวิญญาณเสียชีวิตเดินทางไปสู่ภพ ๓ ตามกรรมที่ตนเคยได้กระทำไว้เมื่อมีชีวิตอยู่

ภาพที่ ๓ pantɕw?- pansii ~ ptɕw?- psii/psaa ป้อนอาหาร

ป้อนอาหารให้แก่หุ่นรูปปั้นสมมติเป็นผู้เสียชีวิตในขั้นตอนการแปรรูป

๔. pantəɔh-thiiat “ก. บรรจ้อฐิ”

รุ่งเช้าทำบุญตักบาตเสร็จแล้ว เจ้าภาพจะนำอัฐิไปฝากพระสงฆ์ในวัด (ชาวบ้านมีความเชื่อว่าวัดเป็นเสมือนแดนสวรรค์ธาตุเจดีย์เสมือนดังวิมานสำหรับคนตาย ดังนั้น ญาติจึงนำอัฐิมาไว้ที่วัด) อาจารย์และญาติพี่น้องจูงที่อาจเป็นกำแพง หรือซื้อธาตุเจดีย์จากตลาดมาใช้บรรจ้อฐิ พระสงฆ์ให้นำไปบรรจุไว้ในกำแพงวัด หรือธาตุเจดีย์ที่จูงไว้ เจ้าภาพทำกระทงอุทิศใส่อาหารหวานคาว เช่น ไข่วิญญูณผู้ตาย ก่อนพระฉันเพลก็นิมนต์พระมาสวดอุทิศ อาจารย์และเจ้าภาพสมทานรับศีล อาราธนาธรรมพระให้ศีลและสวดอุทิศ อนุโมทนาให้พร ญาติโยมรับพร อาจารย์ประพรมน้ำมนต์ระงับสะกดเจดีย์แล้วนำอัฐิไปบรรจุในที่จูงไว้ เมื่อถึงเทศกาลต่างๆ เช่น ปีใหม่ สงกรานต์หรือวันสารท ญาติพี่น้องพากันมาทำบุญอุทิศให้ผู้เสียชีวิตเรื่อยไป

ภาพที่ ๔ pantəɔh-thiiat บรรจ้อฐิ
ภาพการทำพิธีบรรจ้อฐิในธาตุเจดีย์

๕. preet “น. เปรด”

เปรด คือ คนทำบาปไว้มากเมื่อตายไปแล้วเกิดเป็นเปรด ตัวสูงยาว เรื้อนร้องขอส่วนบุญอยู่บริเวณหมู่บ้านและวัด รอรับส่วนบุญส่วนกุศลที่ญาติพี่น้องทำบุญอุทิศไปให้จึงจะได้ไปเกิดใหม่ เปรดเป็นสัตว์นรกจำพวกหนึ่งเกิดในอบายภูมิ คือ แดนทุกข์ ฝืนใจจำพวกหนึ่งมีหลายชนิด ชนิดหนึ่งตามที่ว่ากันมีรูปร่างสูงโง่งเท่าต้นตาล ผมหยาบ คอยาวผอมโซ มีปากเท่ารูเข็ม มือเท่าใบตาล กินแต่เลือดและหนองเป็นอาหาร มักร้องเสียงดังหวีดๆ ในตอนกลางคืนมักท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆ เพื่อขอ หรือรออนุโมทนาส่วนกุศลจากญาติพี่น้องที่ได้ทำบุญแล้วอุทิศให้ ชาวบ้านทุกท้องถิ่นมีความเชื่อนี้มาตามบรรพบุรุษ สืบเนื่องจากความเชื่อเรื่องเปรดญาติพระเจ้าพิมพิสาร ดังนั้น

เมื่อทำบุญเสร็จ จึงนิยมนิมนต์พระสวดอุทิศเพื่อแผ่ส่วนบุญส่วนกุศลแก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากการสวดอุทิศในงานศพแล้วยังสวดอุทิศในวันสารทด้วย

๖. pra? “น. เงิน”

ในเครื่องประกอบพิธีกรรมงานศพ เจ้าภาพใช้เงินใส่ขันบูชาครูนิมนต์อาจารย์ มาประกอบพิธี ใช้เงิน (ปัจจัย) ถวายพระสงฆ์ที่เจ้าภาพนิมนต์มาสวด เทศนาในงานศพ ใช้เงิน เหริยฺหรือธนบัตรหนึ่งด้วยไม้ปลายแหลมยอดปักประดับด้วยลูกมะพร้าวรอบเชิงตะกอนในพิธี แปรรูปเก็บอัฐิ ใช้เงินเหริยฺในพิธีโปรยทาน หว่านข้าวดอก ก่อนที่จะทำการฌาปนกิจ และหลังจากนั้นจะใช้เงินเหริยฺทำพิธีในขั้นตอนการแปรรูป ซึ่งเป็นการรวบรวมเถ้ากระดูก มาทำเป็น รูปร่างคน แล้ววางเงินเหริยฺไว้ตามบริเวณจุดต่างๆ ตามที่ได้สมมติขึ้น เช่น แขน ขา ปาก ศีรษะ เป็นต้น 32 เหริยฺ เงินผูกแขนเรียกขวัญสามเณรที่สึกใหม่ และเจ้าภาพใช้เงินเป็นค่ายกครูแก่ อาจารย์ ผู้ช่วยอาจารย์ และพ่อครัวแม่ครัวที่มาช่วยงาน

ภาพที่ ๕ pra? เงิน

๗. praai-liiatɕ “ก. โปรยข้าวดอก”

ก่อนเคลื่อนขบวนแห่ศพไปสู่ป่าช้า เจ้าภาพคัดเลือกหญิงพรหมจรรย์ (ชาวบ้านทุ่งโก มีความเชื่อว่าเป็นตัวแทนผู้บอกลักษณะแก่หมู่ชน) จากคนในหมู่บ้านครอบครัวที่เชื่อถือไว้วางใจได้ ปัจจุบันไม่เคร่งครัดแล้วเลือกญาติคนหนึ่งไม่ใช่หญิงพรหมจรรย์ก็ได้มาให้อาจารย์ทำพิธีอุปโลกน์ หญิงคนนั้นให้ทำหน้าที่โปรยข้าวดอก (ข้าวดอก หมายถึง ร่างกายครั้งตายแล้วก็ไม่สามารถฟื้นคืนชีพกลับมาได้ไม่ว่าญาติจะขอร้องอ่อนน้อนเพียงใดก็ตาม เปรียบเสมือนข้าวเปลือกที่นำไปคั่วให้สุก

แล้วไม่สามารถงอกขึ้นได้ไม่ว่าจะหว่านลงในที่ดินที่อุดมสมบูรณ์เพียงใดก็ตาม) เริ่มโปรยข้าวตอกตั้งแต่เริ่มเคลื่อนขบวนแห่ศพออกจากหมู่บ้านไปเรื่อยจนถึงป่าช้า แห่ศพเวียนซ้ายรอบเชิงตะคอนสามรอบแล้วคว่ำขันข้าวตอกทิ้งลงไปข้างหลังแล้วให้หญิงโปรยข้าวตอกเดินออกจากป่าช้ากลับไปยังบ้านเจ้าภาพ

ภาพที่ ๖ praii-liiat๔ โปรยข้าวตอก

๘. priah “น. พระพุทธรูป”

เจ้าภาพจะเตรียมพระพุทธรูปจะเป็นองค์เล็กหรือใหญ่พอประมาณก็ได้ ๑ องค์ เพื่อให้พระท่านทำพิธีพุทธาภิเษก และเบิกพระเนตรให้เป็นองค์พระเสียก่อนในตอนเย็นก่อนที่พระสงฆ์จะสวดพระพุทธรูปมนต์ การถวายพระพุทธรูปเพื่อใช้ในพิธีเบิกเนตรพระ การทำบุญอุทิศให้พ่อแม่พี่น้องชาวบ้านเชื่อกันว่าจะต้องถวายพระพุทธรูปเท่านั้นถึงจะทดแทนบุญคุณอันใหญ่หลวงของพ่อแม่ได้

ภาพที่ ๗ priah พระพุทธรูป

๘. pnaa? “น. กรรไกรหนีบหมาก”

กรรไกรหนีบหมาก เป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งใส่ไว้ในขันหมาก ไว้สำหรับหนีบหมาก ทำหมากธรรมในพิธีต่อโลง ในพิธีสวดพระพุทธรูปมนต์เย็นทำบุญอุทิศ และหนีบหมากใส่พานร่วมกับ พลุ บุหรี่ถวายพระสงฆ์ที่นิมนต์มาสวด ต้อนรับแขกและใส่ในกระเชออุทิศถวายพระสงฆ์ (สำหรับ ผู้ถวายชนม์ที่ชอบกินหมาก)

๑๐. puh-kaa “น. พิธีการ”

ในพิธีกรรมงานศพจะต้องเตรียมการหลายอย่าง เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาสวดมาติกา บังสุกุล สวดพระอภิธรรม สวดมนต์เย็นและทำบุญตักบาตรในตอนเช้า สวดอุทิศบรรพชาอุทิศ นิมนต์^๒ อาจารย์มาเป็นประธานเพื่อประกอบพิธีกรรมงานศพไปจนเสร็จ เชิญแขกมาช่วยงาน มาร่วมไว้อาลัยในงานศพ ต้อนรับแขกที่มาร่วมงาน และจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมงานศพ

๑๑. ptal “น. ขันน้ำ ภาชนะสำหรับตักหรือใส่น้ำ”

ในพิธีกรรมงานศพใช้ขันหลายใบ เช่น ขันยกครู ๑ ใบ เป็นขันเงินใบใหญ่ใส่เครื่องบูชาครูได้ใช้ในขั้นตอนนิมนต์มอบหมายให้อาจารย์เริ่มทำพิธี ขั้นตอนต่อโลง เก็บอัฐิ เป็นต้น ขันทำนํ้ามนต์ เป็นขันสังกะสีขนาดกลาง หรือขนาดเล็ก อาจารย์ใช้ทำนํ้ามนต์สะกดโลง ทำนํ้ามนต์ประพรมให้ญาติก่อนออกจากป่าช้า และทำนํ้ามนต์ดับไฟเตาครัว ขันรองลูกมะพร้าวไว้เสียบไม้เซ่งตะกอน ๔ ใบ ใช้เวลาเคลื่อนศพไปยังป่าช้า ทำพิธีเก็บอัฐิ ขันใส่ข้าวตอก ๑ ใบ โปรยข้าวตอกไปยังป่าช้าเสร็จแล้วญาติจะเก็บขันต่างๆ ที่ใช้เหล่านี้กลับคืนมาให้เจ้าภาพไว้ใช้ได้ตามปกติ

^๒ นิมนต์อาจารย์ หมายถึง การเชิญอาจารย์มาเป็นประธานผู้นำในการจัดพิธีกรรมงานศพ ชาวบ้านทุ่งโกะให้เกียรติอาจารย์ผู้นำในการทำพิธีกรรมนี้มากรองลงมาจากพระสงฆ์ เพราะเชื่อว่าอาจารย์จะเป็นทำให้ผู้ตายได้ไปสู่สุคติสวรรค์ได้ ดังนั้นการเชิญอาจารย์จึงเรียกว่า นิมนต์อาจารย์

ภาพที่ ๘ ptal ชันน้ำ ภาชนะสำหรับต้กหรือใส่น้ำ
ภาพขันทำนํ้ามนต์และขันแทนหม้อนํ้า

๑๒. pkap-ptal-liiatc “ก. คำขันข้าวตอก”

หญิงสาวผู้ทำหน้าที่โปรยข้าวตอก จะนุ่งขาวห่มขาว (สมัยก่อนแต่งตัวนุ่งขาวห่มขาวทั้งชุดและถือศีล ๘ ปัจจุบันใช้ผ้าขาวนุ่งทับและไม่ได้ถือศีลเคร่งครัด) ทำหน้าที่โปรยข้าวตอก เอาขันข้าวตอกทูนบนหัวแล้วโปรยข้ามหัวลงไปข้างหลัง (เป็นการโปรยให้ผีที่เร่ร่อน หรือผีเจ้าที่ได้เก็บกินจะได้ไม่มารบกวนหลอกลอนในขณะประกอบพิธีกรรม) ขันข้าวตอกใส่ข้าวตอก ประกอบด้วยข้าวตอก (ข้าวตอก หมายถึง ร่างกายครั้นตายแล้วก็ไม่สามารถฟื้นคืนชีพกลับมาได้ ไม่ว่าญาติจะขอร้องอ่อนวอนเพียงใดก็ตาม เปรียบเสมือนข้าวเปลือกที่นำไปต้มให้สุกแล้วไม่สามารถงอกขึ้นได้ไม่ว่าจะหว่านลงในที่ดินที่อุดมสมบูรณ์เพียงใดก็ตาม) เงิน (เงิน หมายถึง ทรัพย์สมบัติทั้งหลายที่เราเคยมีเคยได้ครอบครอง มันเป็นสมบัติของโลกไม่มีใครเป็นเจ้าของที่แท้จริง ครั้นตายแล้วก็ต้องตกเป็นของโลก เป็นของคนอื่นได้ครอบครองต่อไปไม่สามารถนำติดตัวไปได้) ลำลี (ลำลีเปรียบเสมือนธาตุลมในร่างกายของคนเรา เมื่อปราศลมหายใจแล้วเราไม่สามารถอยู่ได้ จักนอนตายทับถมบนแผ่นดินในที่สุด) เดินร่วมไปกับขบวนแห่ศพไปยังป่าช้า เริ่มโปรยข้าวตอก ตั้งแต่เริ่มเคลื่อนขบวนแห่ศพออกจากหมู่บ้านไปเรื่อยจนถึงป่าช้า แห่ศพเวียนซ้ายรอบเชิงตะคอน สามรอบแล้วคำว่าขันข้าวตอกทิ้งลงไปข้างหลัง (หมายความว่า คนตายไปแล้วยอมทิ้งทุกอย่างไว้ข้างหลังไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินเงินทอง บุตร ภรรยา สามี พ่อแม่ มีแต่บุญและบาปที่เคยทำไว้เมื่อตอนมีชีวิตอยู่เท่านั้นที่ติดตามให้ผลในชาติต่อไป ดังนั้นอย่าได้เป็นห่วงอาลัยในสิ่งที่มีใช้ของเราอย่างแท้จริงเหล่านี้เลย) อาจารย์บอกให้หญิงโปรยข้าวตอกเดินออกจากป่าช้ากลับไปยังบ้านเจ้าภาพห้ามขันหลังมองกลับไปยังป่าช้าอีก (หมายความว่า เป็นการแสดงถึงความไม่อาลัยโยติในผู้ตาย ถ้าผู้ตายเห็นอาการของญาติที่แสดงแค้นดังนี้ก็จะตัดความห่วงอาลัยแล้วจากไปโดยไม่มีความผูกพันให้เขา

ต้องหวังซึ่งเป็นเสมือนเครื่องจองจำให้ต้องเป็นวิญญาณเร่ร่อนคอยเฝ้าดูแลญาติอีกต่อไป) ถ้าหันกลับมาจะทำให้เกิดไฟไหม้บ้าน หรือเกิดสิ่งที่ไม่ดีกับญาติพี่น้องทำให้ต้องเดือดร้อนต่างๆ นานา

ภาพที่ ๕ pkap-ptal-liiatc กว่าขันข้าวตอก
ภาพโปรยข้าวตอกและกว่าขันข้าวตอก

๑๓. ptɕhum “ก. ประชุม”

เมื่อมีคนตาย หัวหน้าครอบครัวหรือผู้นำในครอบครัวจะเรียกสมาชิกในครอบครัวมาประชุมปรึกษาหารือกันว่าจะต้องจัดเตรียมอะไรบ้าง แล้วแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาสวดมาติกาบังสุกุล สวดพระอภิธรรม นิมนต์อาจารย์มาเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรม ผู้ช่วยอาจารย์หรือสัปเหร่อ เชิญแขกมาร่วมงานเพื่อแสดงการไว้อาลัยเป็นครั้งสุดท้าย ให้อาจารย์พ่อบุรุษแม่ครัวมาทำครัวหุงหาอาหารเลี้ยงพระสงฆ์และเลี้ยงแขก จัดหาซื้อหมู เนื้อ ผัก ผลไม้ สุรา น้ำหวานสำหรับใช้ประกอบพิธีกรรมและเลี้ยงแขกมาร่วมงาน

๑๔. prah-tuʔ-muan “ก. พรมน้ำมนต์”

การประพรมน้ำมนต์ในพิธีกรรมงานศพมีอยู่หลายขั้นตอน เริ่มจากขั้นตอนต่อโลงศพ อาจารย์ทำน้ำมนต์ประพรมเพื่อ rɣuap-kan-tɕuh- khmɔɔtɕ สะกดโลงศพ เพื่อป้องกันไม่ให้มีคนเสียชีวิตเพิ่มขึ้น และขจัดปัดเป่าเสนียดจัญไรทั้งหลายให้สิ้นไป เสาศพเก็บอัฐิเสร็จ อาจารย์ทำน้ำมนต์ประพรมให้ญาติเพื่อนบ้านที่มาร่วมขบวนแห่ศพดับพิษไฟและสิ่งชั่วร้ายออกก่อน นำอัฐิกลับมาทำบุญอัฐิที่บ้าน ตอนเย็นพระสงฆ์ทำน้ำมนต์ขณะสวดพระพุทธรูปมนต์เย็นทำบุญอัฐิและประพรมน้ำมนต์แก่ญาติโยมที่มาร่วมงานทำบุญอัฐิทั้งตอนเย็นและตอนเช้าในพิธีทำบุญตักบาตร

หลังการทำบุญตักบาตรเสร็จ พระสงฆ์ให้ศีลให้พรก็จะพรมน้ำมนต์ให้แก่บรรดาเจ้าภาพญาติโยมที่มาร่วมทำบุญ และพรมน้ำมนต์ในห้องหรือตัวบ้าน เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต และเชื่อว่าจะขับไล่ทุกข์โศก โรคภัย และสิ่งไม่ดีให้ออกไปจากร่างกาย ทำให้มีกำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่ต่อสู้อย่างต่อไป ตอนสายหลังทำบุญตักบาตรเสร็จอาจารย์ทำน้ำมนต์ประพรมกำแพง หรือธาตุเจดีย์เพื่อบรรจุอัฐิ สุดท้ายอาจารย์ทำน้ำมนต์ประพรมทั่วบ้านเจ้าภาพเพื่อขับไล่สิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายให้มลายหายไปแล้วประพรมดับไฟเตาหุงหาอาหารเพื่อไม่ให้มีความเร่าร้อนและเดือดร้อนจากงานศพ และป้องกันไม่ให้มีคนตายในบ้านอีก การประพรมน้ำมนต์นั้นนิยมใช้ก้านมะยม เพราะชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่า จะทำให้คนนิยมชมชอบ และใบหญ้าคา เพราะชาวบ้านเชื่อว่า หญ้าคานั้นเกิดจากการแย่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่เทวดาและมารแย่งกันบนสวรรค์น้ำจึงตกลงมาเกิดเป็นหญ้าคา หญ้าจึงเป็นพืชมงคลที่พระสงฆ์หรืออาจารย์นิยมใช้ประพรมน้ำมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคล

ภาพที่ ๑๐ prah-tu?-muan พรมน้ำมนต์

พระสงฆ์พรมน้ำมนต์ให้แก่บรรดาญาติโยมที่มาร่วมทำบุญและภาพอาจารย์พรมน้ำมนต์ก่อนออกไปจากป่าช้า

๑๕. pree-ruup “ก. แปรรูป”

เมื่อเผาศพเสร็จสัปเหร่อดับไฟแล้วช่วยกันปั้นหุ่นรูปสมมติผู้เสียชีวิตจากเถาถ่าน และกระดูกของผู้วายชนม์ที่ญาติยังไม่ได้เก็บ อาจารย์ทำพิธีแปรรูป ๒ ครั้ง คือ ครั้งแรกอาจารย์ให้สัปเหร่อปั้นหุ่นนอนหงายหันศีรษะไปทางทิศตะวันตกก่อน แล้วอาจารย์ถือเสียมถามคนที่ล้อมวงอยู่ที่นั่นว่า หันศีรษะมาทางทิศตะวันตกถูกไหม คนที่อยู่รอบข้างบอกว่าไม่ถูกเพราะเป็นทิศของคนตาย อาจารย์ถามว่าแล้วหันไปทางไหนถูก คนที่อยู่รอบข้างตอบว่า หันศีรษะไปทางทิศตะวันออก เพราะทิศของคนเป็นทิศของการเริ่มต้นชีวิตใหม่ (ผู้วายชนม์จะได้ไปเกิดใหม่ในภพ ๓ ต่อไป) อาจารย์เอาเสียมสับหุ่นแล้วให้ผู้ช่วยอาจารย์ปั้นหุ่นใหม่ให้หันศีรษะไปทางทิศตะวันออก แล้ว

อาจารย์ถามอีกว่าหันไปทางทิศตะวันออกนี้ถูกไหมคนที่อยู่รอบข้างบอกว่า ถูกแล้ว อาจารย์จึงเอากอหู่มาทำเป็นผมที่ศีรษะของหุ่น ให้เจ้าภาพเอาเงินเหรียญบาทมาวางตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย หุ่น เช่น ตา (นำแหวน ๒ วงมาวางเป็นรูปตาก่อนแล้วจึงใส่เหรียญบาทลงไป) หู จมูก ปาก แขน ขา เข้า (ตรงเข้า ๒ ข้างใส่ผลลูกสะบ้า ๒ ลูก) เป็นต้น จนครบ ๓๒ เหรียญ (หมายถึง ออการครบ ๓๒ เป็นถือว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์) อาจารย์เอาใบตองกล้วย ๑ ก้านมาวางบนหุ่นรูปปั้นเจ้าภาพนำเสื้อผ้าใหม่สำหรับคนตายมาให้อาจารย์วางไว้บนก้านใบตองกล้วย (ถ้าผู้ตายเป็นชาย เสื้อ ผ้าสไบ กางเกง หรือผ้าโสร่ง ผู้หญิง เสื้อ ผ้าสไบ และผ้าถุง) เจ้าภาพนิมนต์พระสงฆ์สวด daar “สวดอุทิศ” ก็ให้เปลี่ยนหุ่นรูปปั้นหุ่นผู้เสียชีวิตจากท่านอนหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก (ทิศของคนตาย) ให้หุ่นรูปปั้นผู้เสียชีวิตหันศีรษะไปยังทิศตะวันออก นิมนต์พระสงฆ์สวดแปรรูป อาจารย์ทำพิธีเก็บอัฐิต่อไป

ภาพที่ ๑๑ pre-ruup แปรรูป

ภาพอาจารย์และผู้ช่วยอาจารย์ช่วยกันพิธีแปรรูปก่อนเก็บอัฐิ

๑๖. prei/kook- khmoote “น. ป่าช้า”

สถานที่สำหรับฝังศพ หรือก่อกองฟอนเป็นเชิงตะกอนสำหรับเผาศพ ป่าช้ามีลักษณะพิเศษคือ ยังคงสภาพป่าที่สมบูรณ์มีต้นไม้ใหญ่ทำพินสำหรับเผาศพ บรรยากาศเงียบสงบไม่ค่อยมีผู้คนเข้าไปหาของป่า ซึ่งพระสงฆ์และชาวบ้านช่วยกันอนุรักษ์รักษาป่าช้าไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา เพราะเจ้าอาวาสไม่คิดจะสร้างเมรุที่วัด ป่าจึงเป็นสถานที่เผา ฝังศพที่เดียวของหมู่บ้านทุ่งโกป่าช้าที่หมู่บ้านทุ่งโกตั้งอยู่ห่างจากหมู่บ้าน ๑ กิโลเมตร มีทุ่งนาของชาวบ้านล้อมรอบป่าช้า

๑๗. pla?-baai “ก. คลุกข้าว”

เมื่อเผาศพเสร็จนำอัฐิมาทำบุญที่บ้านในตอนเย็นเวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. มีพิธีสวดพระพุทธรมณต์และมาติกาบังสุกุลอุทิศแก่ผู้วายชนม์ พระสงฆ์สวดพระพุทธรมณต์ถึงบทอะเสวนา

อาจารย์ให้ผู้ช่วยอาจารย์ หรือสัปเหร่อช่วยกันคลุกข้าวใส่กับข้าวและของหวานรวมกัน นำมาวางบนกาบกล้วยจัดรูปปักบนกาบกล้วย ๑ ดอก นำไปวางประจำทิศทั้ง ๘ ทิศ เพื่อหลอกให้พญามารมากิน พญามารจะได้ไม่รบกวนทำลายงานบุญให้เสียหาย

ภาพที่ ๑๒ pla?-baai คลุกข้าว

ภาพข้าวคลุกสำหรับวางไว้ให้มารกินประจำทิศทั้ง ๘ ในพิธีสวดพระพุทธรูปมนต์เย็นทำบุญอุทิศ

๑๘. p?ap “น. ตลับ/ผอบ ภาชนะอย่างหนึ่ง สำหรับใส่สิ่งของ เช่น สีสั่งสีปากหรือยา โดยมากเป็นรูปทรงกลมๆ ขนาดไม่ใหญ่นักมักมีฝาปิด”

ตลับหรือผอบนี้ สำหรับใส่จี๊ผึ้งทาปาก เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีเบิกพระเนตรพระพุทธรูป ก่อนจะสวดพระพุทธรูปมนต์เย็น

๑๙. ptiah “น.บ้าน”

ในการประกอบพิธีกรรมงานศพส่วนมากจะจัดที่บ้าน ถ้าเป็นศพที่ตายปกติตามอายุขัยหรือป่วยตาย โดยจะตั้งโลงศพไว้ที่บ้านสมัยก่อนนิยมปลุกบ้านหนีน้ำ ๒ ชั้น ชั้นบนเป็นที่อยู่ด้านล่างใช้เป็นคอกวัว คอกควาย หรือเล้าไก่ ฝาโลงเอากระดานฝาบ้านมาทำเชื่อว่าเป็นการแบ่งทรัพย์สิน เวลาเคลื่อนศพออกจากบ้านก็จะถอนกระดานฝาบ้านออกพอเคลื่อนโลงศพลงจากบ้านได้ เพราะถือว่าคนตายไปแล้วก็จะแยกทางกันเดินจะไม่เอาลงทางบันไดคนเดิน ถ้าเอาลงทางบันไดต้องเอากาบกล้วยมาปูบันไดก่อนเพื่อไม่ให้เดินชั่วรอยคนเป็น เมื่อเคลื่อนศพออกไปก็จะเอาหนามมาวางไว้ตรงที่ผู้วายชนม์เคยนอนเพราะผีจะไม่กล้ากลับมาที่เดิมเพราะเห็นมีแต่หนามก็คิดว่าไม่ใช่ที่เขาเคยนอนอีกต่อไป ยกเว้นตายโหงจะจัดที่วัด หรือทำปะรำพิธีจัดนอกหมู่บ้าน ก่อนจะเคลื่อนศพไปฝังหรือเผาที่ป่าช้า

๒๐. piian “น. พาน ภาชนะสำหรับจัดใส่สิ่งของมีดอกไม้ รูปเทียน หมากรุก บูหรี เป็นต้น”

พิธีกรรมงานศพนี้ใช้พานหลายใบ เช่น พานดอกไม้ รูปเทียนสำหรับนิมนต์ พระสงฆ์ นิมนต์อาจารย์ พานดอกไม้ รูปเทียน สำหรับสมาทานศีล พานหมากรุก บูหรี สำหรับ ถวายพระสงฆ์ พานหมากรุก บูหรี สำหรับบอกแขกเชิญแขกมาร่วมพิธีกรรมงานศพ พานดอกไม้ รูปเทียนสำหรับยกครู อาจารย์

ภาพที่ ๑๓ piian พาน

ภาพพานหมากรุก ถวายพระและต้อนรับแขก

๒๑. puun-phnum- ksac “ก. ก่อกองภูเขาทรายให้สูง ว. นูน”

ผู้ช่วยอาจารย์นำดินทรายมากองบนไม้รูปตัวที่จำลองเป็นรูปภูเขาพระสุเมรุ บูชา เทพเจ้า ๘ ทิศ และกองทรายประธานเป็นกองที่ ๙ นำธงกระดาษมาปักกวนด้วยด้ายสายสิญจน์รอบ ปะรำพิธีและปักธงผจญมารขนาดใหญ่ในกองทรายประธานเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกให้เทวดามาร่วม อนุโมทนาสาธุ พญามารมาเห็นจะได้รู้ว่ามีประกอบพิธีกรรมทำบุญอุทิศให้แก่ผู้เสียชีวิตจะได้ ไม่มารบกวนพิธี กองภูเขาทรายใช้ในช่วงพิธีทำบุญอุทิศพระสงฆ์สวดพระพุทธรูปถึงบทธะเสวะ นาฯ ผู้ช่วยอาจารย์จุดธูป ๘ ดอกไปปักที่ภูเขาทรายทั้ง ๘ ทิศ เพื่อบูชาเทพเจ้าทั้งบนเขาพระสุเมรุ

ภาพที่ ๑๔ puun-phnum-ksat ก่อกองภูเขาทรายให้สูง
ภาพกองทรายประจำทิศทั้ง ๘ บูชาเทวดาเป็นสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุ

๒๒. puu? “น.ฟูก”

ฟูกเครื่องนอนใช้ผ้าเย็บยัดนุ่นพับได้สามพับ เจ้าภาพนำฟูกที่ผู้วายชนม์เคยใช้นอนไปเผาพร้อมกับเผาศพ เจ้าภาพจัดฟูกปูให้ศพในโลงศพ เจ้าภาพจัดหมอนฟูกเป็นเครื่องบูชาธรรมถวายพระสงฆ์ที่นิมนต์มาเทศนา จัดฟูกเป็นเครื่องสังฆทานถวายพระสงฆ์ และจัดฟูกลงในกระเชอเครื่องอุปโภคบริโภคอุทิศให้ผู้วายชนม์ไปใช้ปรโลก

ภาพที่ ๑๕ puu? ฟูก
ภาพเครื่องนอน ฟูก เสื้อ หมอน สำหรับถวายพระ

ph

๒๓. pheɣn “ก. ริน การเทให้ไหลออกเรื่อยๆ ทีละน้อย เช่น รินเหล้า เบียร์”

การเช่นไห้วผีผู้ตายก่อนเก็บอัฐิ อาจารย์ผู้เป็นประธานในการประกอบพิธีจะเป็นคนกล่าวร้องเรียกชื่อผีผู้ตายให้มารับมากินเครื่องเช่นสังเวย อาจารย์จะรินเหล้า รินเบียร์ รินน้ำ รินลงบนปากของรูปปั้นเถ้าถ่าน อัฐิที่สมมติเป็นผู้ตาย ให้ผู้ตายได้ดื่มกินอิมหนาสำราญ ๓ ครั้ง แล้ว รินน้ำล้างมือ ล้างเท้าส่งผู้ตายไปยังสถานที่อยู่ของตน

๒๔. phlee tɕhəw “น. ผลไม้”

ผลไม้เป็นหนึ่งในส่วนประกอบของเครื่องเช่นไห้วผีผู้ตายในการจัดพิธีกรรมงานศพ ผลไม้ที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นผลไม้ที่หาง่าย หรือมีในท้องตลาด เช่น กล้วย ส้ม แอปเปิล เป็นต้น เพราะชาวบ้านมีความเชื่อว่า ถ้าอยากให้ผู้ตายกินอะไรก็จงหาสิ่งนั้นไปถวายพระ และเช่นไห้วแก่ผู้ตาย

๒๕. phooi “น. ผ้าห่ม”

ผ้าห่มที่ผู้วายชนม์เคยใช้ เจ้าภาพจะนำไปเผาพร้อมกับเผาศพให้ผู้วายชนม์ นอกจากนี้ เจ้าภาพจัดผ้าห่มเป็นเครื่องสังฆทานบูชาภัณฑเทศถวายพระสงฆ์ และจัดใส่ในกระเชอเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับอุทิศให้ผู้วายชนม์ได้ใช้ในปรโลก

๒๖. phʌʔ- sii “ก. ดื่ม กิน”

การเช่นไห้วผีผู้ตายก่อนเก็บอัฐิ และก่อนจะบรรจุอัฐิไว้ที่กำแพงวัดหรือธาตุเจดีย์ อาจารย์ผู้เป็นประธานในการประกอบพิธีจะเป็นคนกล่าวร้องเรียกชื่อผีผู้ตายให้มารับมากินเครื่องเช่นสังเวย อาจารย์จะรินเหล้า รินเบียร์ รินน้ำ รินลงบนปากของรูปปั้นเถ้าถ่าน อัฐิที่สมมติเป็นผู้ตาย ๓ ครั้ง ให้ผู้ตายได้ดื่มกินอิมหนาสำราญ เหมือนกับว่าผู้ตายมีชีวิตอยู่เช่นคนธรรมดาทั่วไป ยกเว้น เวลาเช่นไห้ววิญญาณผู้ตายก่อนบังสุกุลหรือกับภูตผีปีศาจจะใช้คำว่า phsaa ดื่มกินเครื่องเช่นไห้ว

๒๓. phsam “ก. ผสม รวมเข้าด้วยกัน”

การประกอบอาหารหวานคาว ข้าวทิพย์ ขนม ข้าวต้มมัดต่างๆ ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ผีผู้ตายนั้น มีการผสมผสานวัตถุดิบต่างๆ เพื่อปรุงเป็นอาหารใช้ในการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ตามที่ต้องการ เช่น ข้าวทิพย์ ทำจากข้าวเหนียวนึ่งสุกแล้ว ปรุงผสมด้วยกะทิและลูกเกลี้ยงด้วยน้ำตาล ถั่ว และงาคนให้เข้ากัน ไหว้ถวายพระในตอนเช้าวันทำบุญตักบาตร ข้าวต้มมัดใบมะพร้าวที่ห่อด้วยใบมะพร้าว หรือข้าวต้มใบกล้วยที่ห่อด้วยใบตอง ปรุงจากข้าวเหนียวนึ่งผสมกากมะพร้าว กะทิ น้ำตาล และถั่วดำ สอดไส้ด้วยกล้วยไข่เชือกฟางมัด เป็นต้น

ภาพที่ ๑๖ phsam ผสม รวมเข้าด้วยกัน

ภาพการกวนข้าวทิพย์ที่ต้องใส่ของหลายอย่างผสมกัน เช่น งา ถั่วลิสง ข้าว น้ำตาล เป็นต้น

๒๔. phlaxɯ “น. ไฟ”

ไฟอุปกรณ์สำหรับให้แสงสว่างและหุงต้มสำหรับบริโภค ไฟมีความสำคัญในพิธีกรรมเป็นอย่างมาก ใช้จุดธูปเทียนบูชาธรรม บูชาคุณพระพุทธรเจ้า จุดธูปเทียนสำหรับเช่นสังเวชผู้เสียชีวิต แม่ครัวใช้ไฟในการหุงต้มอาหารเลี้ยงแขก อาจารย์ใช้ไฟจุดเผาศพ เมื่อไฟลุกไหม้เต็มที่ ให้เจ้าภาพหรือญาติตักน้ำมารดดับไฟและร้องให้คนช่วยเพื่อแสดงถึงความห่วงหาอาลัย เมื่อช่วยไม่ได้ก็ปล่อยให้ไฟไหม้ไป เป็นต้น

ภาพที่ ๑๗ phlaxu ไฟ

ภาพไฟที่แม่ครัวใช้หุงต้มอาหาร ผู้ช่วยสับหรือช่วยกันกวาดข้าวทิพย์และไฟที่ใช้
สำหรับเผาศพ

๒๕. phlau “น. ถนน ทาง”

ถนนหนทางสำหรับเคลื่อนขบวนศพสู่ป่าช้า สมัยปู่ย่า ตายาย มักเคลื่อนศพเดินทาง
คันทาที่คดเคี้ยวไม่ตรงและไม่สะดวก ต่อมา มีการสร้างทางเกวียนเพื่อสะดวกในการเดินทาง
ปัจจุบันสร้างทางสำหรับรถยนต์ที่จะนำขบวนแห่ศพไปยังป่าช้าได้สะดวกมากยิ่งขึ้น สมัยก่อนเวลา
เคลื่อนศพจะไม่เคลื่อนเป็นทางตรง ทางที่เคลื่อนศพมากับทางที่กลับจากป่าช้าจะใช้ทางคนละ
เส้นทางเพราะกลัวผีจะจำทางกลับบ้านได้ เมื่อถึงทางแยกผู้ช่วยอาจารย์จะทุบหม้อดินที่ใส่เปลือก
มะพร้าวเผาไฟ หมายความว่า หม้อดินและไฟเปรียบเสมือนธาตุ ๔ ในร่างกายของคนเราอยู่ได้ไม่
นานต้องแตกสลายไป เมื่อใครผ่านมาเห็นก็จะได้พิจารณาร่างกายและชีวิตว่าเป็นของน้อยอยู่ไม่ได้
นานย่อมแตกสลายไปในที่สุด เมื่อถึงป่าช้าอาจารย์ทำพิธีเปิดป่า ครุ่น้ำที่ใช้ดื่มกินในขณะที่ยังอยู่ใน
ป่าช้าให้ตัดไม้หนามมาใส่บนครุไว้ เพื่อไม่ให้ผีมากินน้ำในภาชนะที่คนดื่มกิน เมื่อออกจากป่าช้า
อาจารย์จะกากบาทตรงทางออก เพื่อไม่ให้ผีกลับไปบ้านได้ และทำนํ้ามนต์ประพรมให้เจ้าภาพและ
ญาติพี่น้องที่มาในป่าช้าก่อนจะออกไปเพื่อปิดป่าเสนียดจัญไร สิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายให้ออกไป

ภาพที่ ๑๘ phlu ถนนทาง

ภาพถนนที่ใช้เคลื่อนศพไปสู่ป่าช้า เมื่อถึงทางแยก ผู้ช่วยสัปเหร่อจะทุบหม้อไฟทิ้ง

b

๓๐. baap “น. บาป”

ชาวไทยเชื้อสายเขมรหมู่บ้านทุ่งโกที่นับถือพระพุทธศาสนามีความเชื่อกันว่า ถ้าบุคคลใดละเมิด ทำบาปไว้เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่เมื่อตายไปก็จะตกนรกไปเกิดเป็นสัตว์นรก ผีเปรต เสวยกรรมอยู่ในนรกเป็นเวลานาน ต้องรอญาติพี่น้อง มิตรสหายทำบุญอุทิศไปให้จึงจะพ้นจากกรรมในนรกนั้นได้

๓๑. baat “น. บาตร”

การทำบุญอุทิศ ตอนเย็นเจ้าภาพนิมนต์พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ตอนเย็น ตอนเช้า จะมีการทำบุญตักบาตร โดยเจ้าภาพไปรับบาตรเท่ากับจำนวนพระสงฆ์ที่นิมนต์มาพร้อมกับนิมนต์พระมาสวดถวายพระพร สามเณรที่บวชหน้าไฟ เจ้าภาพและญาติพี่น้องบ้านใกล้เคียงร่วมกัน ทำบุญตักบาตรจนเต็มบาตร ชาวบ้านเชื่อกันว่าผลบุญครบถ้วนบริบูรณ์ไม่ขาดตกบกพร่อง และผู้ตายจะได้รับอานิสงส์นี้ครบถ้วนเช่นเดียวกัน

ภาพที่ ๑๕ baat บาตร

ภาพบาตรและการทำบุญตักบาตร

๓๒. bon “น. บุญ ความดี การกระทำความดีตามหลักคำสอนในศาสนา”

ชาวไทยเชื้อสายเขมรในหมู่บ้านทุ่งโกที่นับถือพุทธศาสนาส่วนใหญ่ต่างมีความเชื่อในเรื่องของผลบุญ ผลกรรม บาป นรก สวรรค์ ผีसाง เทวดา เชื่อว่ามีโลกนี้ โลกหน้า และเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดังนั้นชาวไทยเชื้อสายเขมรจึงนิยมทำบุญทำทานอยู่เป็นประจำ เพราะเชื่อว่าจะยังประโยชน์ให้ตนในชาติภพต่อไป การทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตายถือเป็นสิ่งสำคัญ ที่ต้องกระทำขึ้นเพื่อแสดงความกตัญญูรู้คุณ หรือแสดงความรัก ความอาลัยต่อผู้ตาย ทำให้ผู้มีชีวิตอยู่มีความสุขกายสบายใจ นอกจากนี้ ยังใช้คำว่า bon ที่หมายถึง งานหรือเทศกาลด้วย เช่น bon-bodh บุญบวช bon-sro? บุญประจำปีของหมู่บ้าน bon- khεε-tεεt บุญวันสงกรานต์ เป็นต้น

๓๓. bon-khmootε “น. บุญผี งานศพ”

งานศพ เป็นการประกอบพิธีกรรมเพื่อสลายร่างของผู้เสียชีวิต และเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิต เป็นการแสดงความอาลัย ความระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว ปรารถนาให้ผู้เสียชีวิตได้ไปเกิดในภพที่ดีมีความสุขในสวรรค์ชั้นฟ้าและเป็นการปิดเป่าสิ่งที่ เป็นเสนียดจัญไร ไม่ดีทั้งหลายให้ออกไป ผู้มีชีวิตอยู่จะได้สบายใจมีกำลังใจที่จะทำหน้าที่การทำงาน เลี้ยงชีพของตนต่อไป

การประกอบพิธีกรรมงานศพนั้นจะมีการฝังและการเผา กรณีที่เจ้าภาพยังไม่พร้อมเรื่องเงิน หรือตามความต้องการของผู้ตายที่เจาะจงให้ฝังไว้ก่อน (ยายของผู้วิจัยก่อนจะตาย ท่านได้สั่งลูกหลานไว้ว่า เมื่อตายแล้วอย่าเพิ่งเผาทำบุญเลยให้ฝังไว้ก่อนสักหนึ่งปี ท่านให้เหตุผลว่า ถ้าเผาเร็ว ท่านกลัวว่าท่านจะร้อน) ก่อนฝังก็มีการทำบุญปกติคือ นิมนต์พระมาสวดมาติกาบังสุกุล

สวดพระอภิธรรม เชิญแขกมาร่วมงานเพื่อไว้อาลัยแก่ผู้ตาย การอาบน้ำศพ แต่งตัวศพ และมัดตราสังก่อนเคลื่อนศพไปฝัง เจ้าภาพนิมนต์พระสงฆ์มาเทศนา สวดมาติกาบังสุกุล แล้วเคลื่อนขบวนไปฝัง สถานที่ฝังถ้าตายปกติญาตินิยมนั่งไว้ในที่ดินของตนเอง เพื่อความสะดวกเวลาขุดมาเผาทำบุญ ถ้าเป็นผีตายโหงนิยมนั่งไว้ที่ป่าช้าเพราะเชื่อว่า วิญญาณผีตายโหงจะมีอำนาจมากอาจมารบกวนลูกหลาน หรือมาชวนวิญญาณคนอื่นไปตายเพื่อให้ตนได้พ้นอำนาจจองจำจากสถานที่ตาย ฝังเสร็จอาจารย์เอาดิน ๓ ก้อน ฝากแม่ธรณีดูแลรักษาแล้ววางบนที่ฝัง เอาไม้เนื้อแข็งหรือแก่นไม้มาทำหลักยาวประมาณ ๑ เมตร ปักไว้ตรงที่ฝังศพเป็นสัญลักษณ์ให้จำได้ และทนต่อการทำลายจากปลวกและไฟป่า ตอนเย็นเจ้าภาพนิมนต์พระสงฆ์ทำพิธีสวดพระพุทธรูปและทำบุญตักบาตรในตอนเช้า อาจารย์ทำพิธีดับไฟ เจ้าภาพยกครูอาจารย์เป็นเสร็จพิธี

เมื่อมีปัจจัยพร้อมที่จะเผาทำบุญเจ้าภาพบอกบุญเชิญแขกมาร่วมงาน เจ้าภาพนิมนต์พระสงฆ์ นิมนต์อาจารย์และผู้ช่วยอาจารย์ไปขุดเอากระดูกมาทำบุญ ก่อนขุดเจ้าภาพจัดเครื่องเช่นอาหาร หวาน ข้าว เหล้า น้ำหวานให้อาจารย์นำเช่นบอกแม่ธรณีก่อน ขุดเสร็จแล้วอาจารย์ทำบันได ๓ ขั้น ไล่ในหลุมฝังศพเป็นทางขึ้น เอาค้ำยสายสิญจน์ ๓ เส้น ผูกหมากพลู ๓ คำ ผูกที่คางของผู้ตาย นิมนต์พระสวดมาติกา สวดภูมิมนังฯ แล้วชักบังสุกุลดึงขึ้นมา เหลือที่เหลือผู้ช่วยอาจารย์และญาติช่วยกันเก็บขึ้นมาใส่โลงก่อนทำพิธีเผาศพในป่าช้า หรือในที่ดินของตนเองต่อไป ขั้นตอนการเผาทำเหมือนคนตายปกติ เผาเสร็จเก็บอัฐิมาทำบุญอัฐิ เก็บข้าวสาร ถวายจันทน์พระ บรรจุอัฐิ อาจารย์ทำพิธีดับไฟ เจ้าภาพยกครูอาจารย์

การทำบุญอุทิศให้กับเด็กจะทำแบบเรียบง่าย ไม่มีการนิมนต์พระสวดพระอภิธรรม ไม่มีนางโปรยข้าวตอก นางอุ้มหม้อน้ำ เผาหรือฝังเสร็จแล้วไม่มีการเก็บกระดูกไม่มีการทำบุญอัฐิ ไม่มีการเบิกพระเนตร ตอนเพลเจ้าภาพนิมนต์พระสงฆ์มาฉันเพลและทำบุญตักบาตรเป็นข้าวสาร แทนข้าวสุก เพราะชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่า เด็กยังทำคุณประโยชน์แก่บุคคลอื่นได้น้อยและยังไม่มีครอบครัวด้วยเลยทำบุญน้อย

การทำบุญอุทิศให้กับผู้ใหญ่ เช่นการทำบุญให้พ่อนั้น ต้องทำให้ถูกต้องตามขั้นตอนทุกอย่างครบถ้วนที่สุดมีการสวดพระอภิธรรม นางโปรยข้าวตอก นางอุ้มหม้อน้ำ ฝังหรือเผาเสร็จ มีการเก็บกระดูก การทำบุญอัฐิ มีการถวายพระพุทธรูปและทำพิธีเบิกพระเนตร สำหรับการทำบุญให้แม่ ต้องทำให้ครบและถูกต้องได้เท่าพ่อแต่ไม่ให้ใหญ่เกินพ่อ ทำบุญให้ลูกที่เป็นผู้ใหญ่ไม่ให้ดูใหญ่เกินพ่อแม่ และพ่อแม่จะไม่เก็บอัฐิของลูก เพราะเป็นข้อห้าม หากละเมิดอาจเกิดสิ่งที่ไม่ดี สร้างความเดือดร้อนให้แก่ครอบครัวหรือญาติได้

๓๔. bah “ก. โยน”

การล้างหน้าศพ อาจารย์จะผ่ามะพร้าวเอาน้ำมะพร้าวล้างหน้าศพก่อนที่จะเผา แล้วอาจารย์จะโยนลูกมะพร้าวผลนั้นข้ามหัวเองไปข้างหลังโดยไม่หันไปมอง ชาวบ้านทุ่งโกเชื่อว่าน้ำมะพร้าวเป็นน้ำบริสุทธิ์เอามาล้างหน้าคนตายเพื่อให้คนตายได้ไปเกิดใหม่ในดินแดนบริสุทธิ์เช่นสวรรค์ชั้นฟ้า อาจารย์โยนลูกมะพร้าว ๑ ลูกข้ามหัวตนเองไปข้างหลังหมายความว่า เมื่อตายไปแล้วก็ต้องทิ้งทุกอย่างไว้เบื้องหลังให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ครอบครองดูแลต่อไป เมื่อตายไปแล้วก็อย่าได้มีความห่วงกังวลใดๆ อีกเลย ลูกมะพร้าวที่อาจารย์โยนไปนั้นเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่น ใครที่มีญาติชอบนอนกัดฟันถ้าได้กินมะพร้าวล้างหน้าศพก็จะหายจากอาการนอนกัดฟันดังกล่าว

๓๕. bah-ttian~sbah-ttian “ก. โปรยทาน”

ขบวนเคลื่อนศพไปถึงป่าช้า เวียนซ้ายรอบเชิงตะกอน 3 รอบ เจ้าภาพจะโปรยทานหวานกลีบลูกศรให้คนที่มาในงานได้รับทานซึ่งมีทั้งเงิน เสื้อผ้า ผ้าขาวม้า แล้วแต่เจ้าภาพจะบริจาคเพื่ออุทิศบุญกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิต ชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่า ที่ป่าช้าจะมีวิญญาณผีเจ้าที่หรือผีเร่ร่อนที่ยังไม่ได้ไปเกิดใหม่จะวนเวียนมาขอส่วนบุญและคอยหลอกหลอนผู้ที่ผ่านไปมาหรือเบียดเบียนวิญญาณญาติที่ตายไป ดังนั้น เพื่อไม่ให้วิญญาณผีเจ้าที่หรือผีเร่ร่อนเบียดเบียนวิญญาณญาติที่ตายไปให้เดือดร้อน เจ้าภาพจึงจัดเตรียมทานเพื่อให้ผีเหล่านั้นได้รับแล้วจะไม่ทำอันตรายแก่วิญญาณของญาติที่ตายไปและไม่หลอกหลอนคนที่มาร่วมพิธีกรรมเผาศพด้วย

ภาพที่ ๒๐ bah-ttian~sbah-ttian โปรยทาน

ภาพการโปรยทานเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายซึ่งมีทั้งเงินและผ้าแพร

๓๖. baai “น. ข้าว”

การเซ่นไหว้ผีผู้ตาย มีการใช้ข้าว ทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียวหนึ่ง และนำมาประกอบอาหารคาวหวาน เช่น กวนข้าวทิพย์ถวายจันทน์พระ ห่อข้าวต้ม ทำขนม เช่น ขนมนางเล็ด

ขนมดอกบัว ขนมเทียน ขนมจิ้น นอกจากใช้เช่นไหว้ผีผู้ตายแล้วยังใช้ถวายพระ ใส่กระเชอภัณฑ์เทศน์และข้าวใช้เลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน เป็นต้น

ภาพที่ ๒๑ baai ข้าว

ภาพข้าวที่ใช้ถวายพระ เลี้ยงแขก และเช่นไหว้วิญญาณผู้ตาย

๓๓. baai-srei “น. บายศรี”

บายศรีที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมงานศพมี ๒ ชนิดคือ บายศรีปากชาม และบายศรีต้น บายศรีปากชามใช้ตั้งแต่เริ่มพิธีอาจารย์ใช้ทำพิธีสะกดโลงศพ เช่นไหว้ในพิธีแปรรูปเก็บอัฐิ พิธีเบิกเนตรพระ พิธีสวดพระพุทธรูปยืน และพิธีฉลองบุญ (ฉลองเณร) บายศรีต้นใช้ในพิธีสวดพระพุทธรูปยืน

ภาพที่ ๒๒ baai-srei บายศรี

ภาพบายศรีต้นและบายศรีปากชามที่ใช้ประกอบพิธีกรรมงานศพ

๓๘. biia “น. เปียร์”

การเซ่นไหว้ผีผู้ตายนอกเหนือจากเหล้าขาว น้ำหวานแล้ว ปัจจุบันมีการใช้เปียร์ประกอบด้วย นอกจากยังใช้เลี้ยงแขกที่มาร่วมงานด้วย

๓๙. booh-taa-tɕɤɤŋ “ก. บวชน้ำไฟ (บวชอุทิศส่วนกุศลส่วนกุศลแก่ผู้เสียชีวิต)”

ในพิธีกรรมงานศพ ก่อนจะเคลื่อนขบวนศพสู่เชิงตะกอนในป่าช้าเพื่อทำการเผา เจ้าภาพจะคัดเลือกบุคคลที่เป็นลูก หลาน หรือญาติ เพื่อบวชเป็นสามเณรอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ สมัยก่อนการบวชสามเณรน้ำไฟเจ้าภาพจะนิมนต์เจ้าอาวาสมาบวชลูก หลานให้เป็นสามเณรในขณะที่ไฟเผาศพกำลังลุกไหม้เต็มที่ ปัจจุบันนิยมบวชลูกหลานตอนเช้าของวันที่จะเคลื่อนศพไปสู่ป่าช้า สามเณรทำหน้าที่จุดธูปหรือนำศพไปยังป่าช้า เก็บอัฐิสำหรับเก็บไว้เพื่อทำบุญ เก็บข้าวสารสำหรับหุงข้าวทิพย์ถวายยังหน้าพระในงานทำบุญอัฐิ จัดภัตตาหารเสร็จเข้าพิธีฉลองสามเณร และสีกหลังพิธีทำบุญตักบาตรแล้วญาติร่วมกันผูกข้อมือให้กำลังใจแก่ผู้สืบทอด

ภาพที่ ๒๓ booh-taa-tɕɤɤŋ บวชน้ำไฟ

ภาพบวชน้ำไฟและภาพบวชน้ำไฟจะยื่นตรงเท้าของรูปปั้นหุ่นผู้ตาย

m

๔๐. mtih “น. พริก”

พริก เครื่องครัวสำหรับปรุงอาหารถวายพระสงฆ์ และเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน นอกจากนี้เจ้าภาพจะจัดพริกแห้งใส่ในกระเชอเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับอุทิศให้แก่ผู้เสียชีวิต เพราะชาวบ้านเชื่อกันว่า ในปรโลกที่ผู้เสียชีวิตจะเดินทางไปนั้น ไม่มีการทำมาหากิน ผู้เสียชีวิต

จะต้องอาศัยบุญกุศลที่ตนได้ทำไว้เมื่อครั้งมีชีวิตอยู่และรับผลบุญกุศลที่ญาติพี่น้องได้ทำบุญอุทิศให้ไปนั้น เลี้ยงชีวิตตนเอง

๔๑. msau “น. แป้ง”

เครื่องสำอางสำหรับทาผิวพรรณ พิธีกรรมงานศพมีเครื่องสำอางเป็นเครื่องประกอบพิธีในขั้นตอนการแต่งตัวให้ศพ การทำนํ้ามนต์ และขั้นตอนการแต่งตัวให้กับหุ่นรูปปั้นผู้เสียชีวิตก่อนที่จะเก็บอัฐิ และใช้โปรยใส่อัฐิให้มีกลิ่นหอม ชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่า หากเกิดชาติหน้าจะได้เป็นคนสวยผิวพรรณดี (ผู้หญิง) หล่อผิวพรรณดี (ผู้ชาย) แป้งที่ใช้นิยมใช้แป้งของแบบเก่าถ้าหาไม่ได้ก็ใช้แป้งกระป๋องแบบใหม่แทน

๔๒. mluu “น. พลุ”

พลุ เป็นส่วนประกอบหนึ่งในเครื่องประกอบพิธีกรรมงานศพ เช่น ใส่พานถวายพระสงฆ์ ยกครูอาจารย์ บอกแขกมาร่วมงานและเช่น ให้อัฐิผู้ตาย เป็นต้น

๔๓. mhoop “น. อาหาร ของกิน”

อาหารเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องประกอบพิธีในการเช่น ให้อัฐิผู้ตาย ถวายพระสงฆ์ และเลี้ยงแขก โดยอาหารหรือสำรับกับข้าวนั้นเจ้าภาพจะจัดเตรียมไว้ตามแต่ความสะดวกและจำเป็นที่จะต้องใช้

ภาพที่ ๒๔ mhoop อาหาร ของกิน

ภาพอาหารสำหรับถวายพระและเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน

๔๔. mel “น. เกลือ”

เกลือเครื่องปรุงประกอบอาหาร และรักษาอาหารตากแห้งไม่ให้เน่าเสีย เจ้าภาพจัดเกลือใส่ในกระเชออุทิศแก่ผู้วายชนม์ได้นำไปใช้ในปรโลก

๔๕. mah “น. ค้ายสายสิญจน์”

ทำด้วยฝ้าย พัน หรือปั่นเป็นเส้นๆ เช่น ค้ายสายสิญจน์ ใช้ในพิธีสวดพระอภิธรรม มาติกาบังสุกุล สวดพระพุทธรูป และผูกข้อมือให้ลูกหลาน

พิธีกรรมงานศพใช้ค้ายสายสิญจน์ ๓ เส้น ในพิธีสวดพระอภิธรรม มาติกาบังสุกุล ค้ายสายสิญจน์ ๕ เส้น ในพิธีสวดพระพุทธรูป ผูกข้อมือให้สามเณรที่สึกใหม่และลูกหลาน หลังจากเสร็จงานแล้วเพื่อความเป็นสิริมงคล บางครั้งจะมีการม้วนธนบัตรมัดแล้วผูกข้อมือให้ด้วย เป็นการอวยพรให้เจริญรุ่งเรืองร่ำรวย

ภาพที่ ๒๕ mah ค้ายสายสิญจน์

ภาพค้ายสายสิญจน์ ๓ เส้นใช้ในงานอวมงคล และ ๕ เส้นใช้ในงานมงคล

๔๖. rmiit “น. ขมิ้น”

ขมิ้นเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่เจ้าภาพเตรียมถวายพระสงฆ์เพื่อทำพิธีเบิกพระเนตร พระพุทธรูปก่อนสวดมนต์เย็น สมัยก่อนฆราวาสใช้ขมิ้นเป็นเครื่องหอมและรักษาผิวพรรณ ขมิ้นยังเป็นยาสมุนไพรบำรุงผิวพรรณทำให้ผิวพรรณผ่องใส บรรเทาอาการระคายเคือง หรือคัน เมื่อบวชแล้วสีย้อมผ้าหายากจึงใช้ขมิ้นย้อมผ้าสบงจีวรสำหรับพระสงฆ์ นอกจากนี้ เจ้าภาพใช้ขมิ้นเป็นส่วนผสมในขันน้ำมนต์เพื่อให้พระสงฆ์ทำน้ำมนต์พรมให้ญาติโยม เพื่อเป็นสิริมงคลและปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายในตอนทำบุญตักบาตรเสร็จ อาจารย์ใช้ขมิ้นเป็นส่วนผสมในน้ำดื่มเพื่ออาบหน้าศพ

W

๔๗. ween-kam “น. เเวอร์กรรม”

เวร หมายถึง ความแค้นเคือง ความปองร้าย ความแค้นเคือง กรรม หมายถึง การกระทำ ได้แก่ กรรมดี กรรมชั่ว ซึ่งเมื่อบุคคลได้กระทำความลงไปแล้วย่อมได้รับผลของกรรมนั้นๆ หรือที่เรียกว่า วิบากกรรม ชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่า ผู้ที่ทำความดีก็จะตายอย่างสงบ ผู้ที่ทำความชั่วจะตายอย่างทุพพริพาน เเวอร์กรรม ในที่นี้เป็นคำแสดงความรู้สึกเศร้าหมอง ขุ่นเคืองเคืองร้อนหรือสับสนวุ่นวาย เนื่องด้วยประสบวิบากกรรมที่ให้ผลต่อชะตากรรมของผู้ตายและผู้ที่มีชีวิตอยู่ที่ต้องประสบพบเจอ

๔๘. wee? “น. ทัพพี”

ทัพพีใช้ตักอาหารหวาน คาว ใช้ตักข้าวใส่บาตร ตักอาหารถวายพระ เลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน และเช่นไหว้วิญญานผู้วายชนม์

๔๙. wuat “น. วัด”

วัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและการศึกษาเรียนรู้ ถือว่าเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านในการทำกิจกรรมต่างๆ การประกอบพิธีกรรมสำคัญๆ พิธีกรรมถ้าเป็นงานศพคนตายโหง หรืองานศพที่เจ้าภาพมีสถานที่คับแคบก็จะมาจัดพิธีกรรมงานศพที่วัด เสร็จแล้วค่อยเคลื่อนไปเผาที่ป่าช้า

t

๕๐. tui “น. เทียน”

เทียนที่ใช้ประกอบพิธีเมื่อก่อนใช้เทียนที่พันเองด้วยจี๊ฝั้ง แต่ปัจจุบันจี๊ฝั้งหาลำบาก จึงใช้เทียนที่มีขายตามท้องตลาด เทียนที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพมีหลายชุดด้วยกัน เช่น ใส่พานนิมนต์พระ นิมนต์อาจารย์ พานสมาทานศีล เทียนใช้จุดที่โต๊ะหมู่บูชา เทียนจุดเวลาพระเทศน์ จุดทำนํ้ามนต์ จุดเช่นไหว้ผีผู้ตาย เป็นต้น

๕๑. tpuu “น. ตะปู”

ตะปูเป็นอุปกรณ์ใช้ตอกยึดไม้ อาจารย์ใช้ตะปูปลูกเสกเพื่อสะกดวิญญาณในขั้นตอนการต่อโลง ชาวบ้านใช้ตะปูตอกทำอุปกรณ์ต่างๆ ในการประกอบพิธีเช่น ทำเสาก่อเจดีย์ ทราย ต่อโลงศพ สร้างร้านบูชาเทวดา เป็นต้น

๕๒. tbal bo? mluu “น. ครกตำหมาก อุปกรณ์สำหรับตำหมากผสมกับปูน ปรุงร่างเหมือนครกแต่ใบเล็กกว่าทำด้วยวัสดุแข็ง เช่น ทองเหลือง เหล็ก หรือไม้”

ครกตำหมากใช้สำหรับตำหมากเลี้ยงแขกผู้เฒ่าแก่ที่มาร่วมงาน และเป็นส่วนประกอบหนึ่งในเครื่องประกอบพิธีกรรมงานศพที่ญาติจัดหาใส่ในกระเชออุทิศให้แก่ผู้ตายที่เป็นหญิงและเคยชอบเที่ยวหมาก โดยบรรจุไว้ในขันหมากถวายพระสงฆ์

๕๓. tatuur-tijnjo “ก. ถือ กาง(ร่ม)”

ร่มเป็นอุปกรณ์กันแดด ฝน สัปเหร่อใช้ร่มกางไว้ที่ร้านบูชาเทวดา (พระกาฬ) และกางร่มให้อาจารย์ในพิธีสวดเก็บข้าวสาร และใช้ในพิธีก่อนถวายจันทน์พระ(ข้าวทิพย์) อาจารย์สมมติตัวเองเป็นพระพรหมมาถามเจ้าภาพว่าทำอะไรกัน ทำไมไม่มีผู้คนมามากมาย มีเสียงอีกที่กครึกโครม เจ้าภาพตอบว่า กำลังทำบุญอุทิศให้ผู้วายชนม์ เจ้าภาพจึงถามว่า ตาเป็นใคร มาทำอะไรที่นี่ ตาบอกว่า เป็นพระพรหมลงมาอนุโมทนาบุญกุศลแล้วจากไป ต่อจากนั้นอาจารย์จึงทำพิธีถวายจันทน์พระ

๕๔. trooi-pram “น. กรวยดอกไม้บูชา ๕ (ขันธ ๕)”

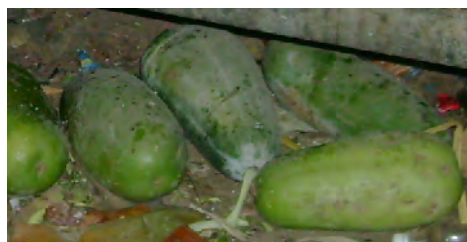
กรวยดอกไม้บูชา มีลักษณะเป็นกรวยเล็กยาวทำจากใบตองกล้วย ๕ อัน ใส่ยอดไม้ปักไว้ ๕ กิ่ง เทียน ๑ กิ่ง รูป ๕ ดอก กรวยดอกไม้เป็นสัญลักษณ์แทนคนเรา คือ ขันธ ๕ (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่เราใช้สำหรับประกอบคุณงามความดีเป็นปฏิบัติบูชาเพื่อเดินทางสู่สวรรค์ และพระนิพพาน) กรวยดอกไม้บูชามีความสำคัญมากในการประกอบพิธีกรรมงานศพ มีการใช้กรวยดอกไม้ ตั้งแต่เริ่มนิมนต์พระสงฆ์ นิมนต์อาจารย์เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ใช้นูชาไหว้พระสมათานศีล อาจารย์นำกรวยดอกไม้ใส่มือผู้วายชนม์เพื่อให้เขาได้นำจิตตัวเดินทางไปไหว้พระเอกแก้วจุฬามณีบนสวรรค์

ภาพที่ ๒๖ trooi-pram กรวยดอกไม้บูชา ๕ (ชั้น ๕)
ภาพกรวยดอกไม้รูปเทียนทั้ง ๕

๕๕. tlaatc “น. ฟักเขียว”

ฟักเขียวเป็นพืชมงคลที่แสดงถึงความผูกพัน ที่ชาวบ้านมักนำมาทำเป็นผักแกงถวายเป็นเครื่องประกอบพิธีในการเซ่นไหว้ผู้ตาย

ภาพที่ ๒๗ tlaatc ฟักเขียว
ภาพฟักเขียวใช้แกงทำอาหาร

๕๖. tuang-ptcag-miiar “น. รวงพญามาร”

รวงพญามารมีลักษณะเหมือนจระเข้หัวแหลม มีสีขามิหาง ปกติเจ้าภาพและญาติพี่น้องเพื่อนบ้านที่มาช่วยงานจะช่วยกันตัดผ้าสไบไหม แล้วนำมาเย็บเป็นรวงมีถุงตรงกลางลำตัวไว้ให้ญาติได้ใส่เงินเพื่อเป็นค่าพาหนะเดินทาง และซื้อที่อยู่อาศัยในโลก ตอนเช้าอาจารย์ปลดตรงลงมาแล้วนำเงินในถุงแบ่งให้ผู้ช่วยสัปเหร่อทั้งสี่คนไว้ใส่บาตรตอนทำพิธีใส่บาตรแล้วเก็บรวงนั้นไว้ถวายเป็นสังฆทานไว้ใช้ในงานอื่น เช่นทำบุญหมู่บ้านต้องรวงปีกรอบหมู่บ้านทั้งแปดทิศ รวงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมงานศพ ชาวบ้านทุ่งโกเชื่อว่ารวงพญามารนี้เพื่อแสดงสัญลักษณ์แสดงว่ามีการ

ทำบุญ เทวดาจะได้มาช่วยอนุโมทนาบุญ และเป็นสัญลักษณ์แทนพระอุปคุตผู้มีบุญบารมีสามารถปราบมารไม่ให้มารบกวนการทำบุญ เมื่อพญามารมาเห็นก็จะกลัวไม่กล้าเข้ามารบกวนการทำบุญของชาวบ้าน ก่อนที่พระสงฆ์จะสวดพระพุทธมนต์เย็นในงานทำบุญอัฐิอาจารย์จะทำพิธีแห่เครื่องสังฆทานรอบประรำพิธีสามรอบ แล้วทำพิธียกธงขึ้น

ภาพที่ ๒๘ tuang-ptcaṅ-miiar ธงผจญมาร

ภาพการทำพิธียกธงผจญมาร

๕๙. tuang-pluṅ “น. ธงขวัญหรือธงนำวิญญาณ”

ธงขวัญนี้มีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า อาจารย์ทำขึ้นใช้ในการประกอบพิธีกรรมงานศพ อาจารย์จะเขียนชื่อผู้เสียชีวิตและเขียนยันต์เบิกทางเพื่อให้ผู้ตายนำธงนี้ไปบูชาพระเกศแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ เมื่อเก็บอัฐิเสร็จตั้งศพหรือช่วยกันขุดหลุมฝังเก้าถ่านอัฐิที่เหลือจากการเก็บ เสร็จแล้วอาจารย์เอาธงขวัญมาปักไว้บนหลุมฝังเก้าถ่านอัฐินั้น

ภาพที่ ๒๙ tuang-pluṅ ธงขวัญหรือธงนำวิญญาณ

๕๘. tuu? “น. น้ำ”

น้ำใช้อุปโลกปโลกและประกอบพิธีกรรมงานศพต่างๆ เช่น ทำน้ำพระพุทธรณ์ นำนมตั้งสวดโลง ต้มอาบน้ำศพ รดน้ำศพ ดับไฟเชิงตะกอน ถ้างอฐิ นอกจากนี้ น้ำยังอยู่ในรูปแบบของเครื่องดื่มที่ใช้ในการเซ่นไหว้ผู้ตาย เช่น เหล้า เบียร์ น้ำหวาน เป็นต้น

๕๙. tnɛɛp “น. ข้าวเหนียว”

ข้าวเหนียวเป็นสัญลักษณ์แห่งความสามัคคี การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในครอบครัว และหมู่ญาติพี่น้องในชุมชน ข้าวเหนียวชาวบ้านทุ่งโกนิยมปลูกไว้ทำขนมในเทศกาลบุญต่างๆ ตลอดปี รวมทั้งบุญงานศพด้วย เช่น ทำข้าวต้มใบกล้วย ข้าวต้มใบมะพร้าว ขนมเทียน ขนมนางเล็ด และกวนข้าวทิพย์ถวายพระ เป็นต้น

th

๖๐. thnam-tɕua? “น. ยาสูบ ยาเส้น”

นำยาสูบมาจัดเป็นสำรับใส่ในพานหมากพลูถวายพระ ใส่รวมกับกรวยดอกไม้ธูปเทียนสำหรับสมათานศีล ใส่พานยกครู และเป็นเครื่องประกอบพิธีเซ่นไหว้ผู้ตาย

๖๑. thuu? “น. รูป”

รูปใช้จุดในพิธีกรรมงานศพตลอดงานบูชาพระ ใส่พานดอกไม้ธูปเทียนสมათานศีล จุดเคารพศพ จุดไว้ข้าวโลงศพจนกว่าจะนำศพไปเผา จุดใส่บายศรี จุดใส่ข้าวประจําทิศทั้ง ๘ จุดบอกเจ้าที่ ใช้ขอขมาผู้ตายและจุดบอกผีผู้ตาย เพื่อเป็นการเรียกอัญเชิญวิญญาณของผู้ตาย ให้มารับเครื่องอุทิศและมากินเครื่องเซ่นสังเวย

๖๒. thup tuɛ trɔɔi-pram “น. รูป เทียนกรวยดอกไม้”

รูปเทียนกรวยดอกไม้ เป็นเครื่องบูชาพระ และบอกกล่าวแก่วิญญาณผู้วายชนม์ รูปเทียนกรวยดอกไม้ใช้ในขั้นตอนตั้งแต่แรกเริ่มพิธีกรรม เจ้าภาพใช้รูป เทียนดอกไม้มนต์พระสงฆ์มาสวดบังสุกุล สวดพระอภิธรรม เทศนา สวดแปดรูปเก็บอฐิ สวดถวายพรพระในพิธีทำบุญตักบาตร และนิมนต์พระสวดบรรจ้อฐิ เจ้าภาพใช้รูปเทียนกรวยดอกไม้ นิมนต์อาจารย์

๖๓. thiat “น. ธาตุเจดีย์หรืออัฐิ”

ธาตุเจดีย์ คือ สลупที่ใช้บรรจุและเก็บรักษาอัฐิของผู้เสียชีวิต เพื่อให้ญาติพี่น้องมาทำบุญอุทิศในช่วงเทศกาลบุญต่างๆ เช่น สงกรานต์ สารท เป็นต้น

อัฐิ คือ กระดูกของผู้เสียชีวิต เมื่อทำพิธีเผาเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาจารย์ทำพิธีแปรรูปและเก็บอัฐิมาประกอบพิธีทำบุญอัฐิและบรรจุไว้ในธาตุเจดีย์หรือกำแพงวัดไว้ให้ญาติพี่น้องได้มาทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ตามสมควร

๖๔. thiah “น. ถาด”

การเซ่นไหว้ผีผู้ตายส่วนมากจะใช้ถาดรองถ้วยจานเพราะใส่ได้เยอะ และใส่ของที่นิมนต์พระเบิกพระเนตรพระพุทธรูป ไว้ใส่ข้าวสารเพื่อให้สามเณรและญาติมิตรได้เก็บข้าวสารเตรียมกวนข้าวทิพย์ถวายพระในวันทำบุญตักบาตร

ภาพที่ ๓๐ thiah ถาด

ภาพถาดใส่เครื่องบูชาสวดพระอภิธรรม

d

๖๕. dan “น. ขวาน”

ขวาน อุปกรณ์ตัด ถากไม้ ในพิธีกรรมงานศพเจ้าภาพใช้ใบขวานปักไว้บนกระเชอ ข้าวเปลือก แล้วนำไข่ไก่มาวางบนธูป ข้องขวานที่สำหรับใส่ด้ามขวาน หมายถึง ร่างกายเมื่อตายแล้ว ก็ใช้ประโยชน์ไม่ได้ เปรียบเหมือนใบขวานที่ไม่มีด้ามใช้ทำอะไรไม่ได้ เช่น ตัดไม้ ผ่าปิ่นมาหุงต้มอาหาร หรือถากไม้มาทำเสาบ้านก็ไม่ได้

๖๖. da?-baat “ก. ใส่บาตร”

การทำบุญอุทิศ ตอนเย็นเจ้าภาพนิมนต์พระสงฆ์สวดพระพุทธรมณต์ตอนเย็น ตอนเช้า จะมีการทำบุญตักบาตรโดยเจ้าภาพไปรับบาตรเท่ากับจำนวนพระสงฆ์ที่นิมนต์มาพร้อมกับนิมนต์พระมาสวดถวายพระพร สามเณรที่บวชหน้าไฟ เจ้าภาพและญาติพี่น้อง บ้านใกล้เคียง ร่วมกันทำบุญตักบาตรจนเต็มบาตร ชาวบ้านเชื่อกันว่าผลบุญครบถ้วนบริบูรณ์ไม่ขาดตกบกพร่อง และผู้ตายจะได้รับอานิสงส์นี้ครบถ้วนเช่นเดียวกัน เพื่อผู้ตายจะได้มีกินมีใช้ไม่อดอยาก

ภาพที่ ๓๑ da?-baat ใส่บาตร

การทำบุญตักบาตร

๖๗. daar “ก. จลอง ข้าม สวดอุทิศ”

เมื่อทำบุญอุทิศเสร็จแล้วเจ้าภาพนิมนต์พระสงฆ์สวด daar เป็นการสวดเฉลิมฉลอง การผ่านพ้นงานอวมงคลเป็นงานมงคล จะประกอบด้วยพระพุทธรมณต์หลายบท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเน้นสวดติโรกฐาทกัณฐสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยผลบุญจากการอุทิศ ซึ่งพระสูตรบทนี้เป็น การสวดเพื่ออุทิศส่วนกุศลผลบุญให้บรรดาผีเปรตทั้งหลาย และต่อด้วยการแสดงพระธรรมเทศนา การสวดเฉลิมฉลองนี้เพื่ออุทิศส่วนกุศลผลบุญให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และทำพิธี daar ก่อนที่จะ บรรจุอุทิศในกำแพงวัดต่อไป

ภาพที่ ๓๒ daar ฆ้อง ข้าม สวดอุทิศ
ภาพการสวดอุทิศก่อนบรรจุอัฐิในกำแพง

๖๘. dei-saa “น. ดินสอ”

อุปกรณ์ใช้ในการศึกษาหาความรู้ใช้เขียนแทนหลักจารที่ใช้กับใบลาน สมุดข่อย
โบราณ และสมุดในปัจจุบัน

๖๙. deɛʔ-tɕaar “น. เหล็กจาร”

เหล็กจาร อุปกรณ์สำหรับเขียนหนังสือในสมัยก่อนลงบนใบลาน เพื่อเก็บรักษาสืบ
มาจนถึงปัจจุบัน ก่อนทำพิธีสวดพระพุทธรูปมนต์อาจารย์ถวายเหล็กจารเครื่องประกอบพิธีแก่
พระสงฆ์ในพิธีเบิกเนตรพระพุทธรูป

๗๐. doon “น. มะพร้าว”

มะพร้าวใช้เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมงานศพคือ ถ้างหน้าศพ ๑ ลูก ใส่ในขันไว้
ปักไม้เซียงตะกอนรอบก่อนเก็บอัฐิ ๔ ลูก ใช้เป็นส่วนผสมในเครื่องแกงและทำขนมต่างสำหรับถวาย
พระ เลี้ยงแขก และเซ่นไหว้ผู้ตาย

ภาพที่ ๓๓ doon มะพร้าว

ภาพมะพร้าวใช้ปักไม้เซียงตะกอนเป็นสัญลักษณ์แทนธาตุทั้ง ๔

๓๑. doot “ก. ปีก เลียบ”

อาจารย์หรือตัวแทนเจ้าภาพจุดธูปปักลงในกระถางธูปเพื่อบูชาพระรัตนตรัย ปีกธูปบนบายศรีและถาดสำหรับกับข้าว ของหวานขาวเพื่อเซ่นไหว้ผีผู้ตายมารับของอุทิศและกินเครื่องเซ่นไหว้ จุดธูป ๘ ดอกใส่ถาดกล้ายให้มารกินทั้ง ๘ ทิศ จุดธูปบูชาเทวดาที่กองทราย เป็นต้น

๓๒. dei-saa “น. ดินสอ”

ดินสอ อุปกรณ์สำหรับเขียนหนังสือในสมัยปัจจุบัน ก่อนพระสงฆ์ทำพิธีสวดพระพุทธมนต์อาจารย์ถวายดินสอ (ดินสอเปรียบเสมือนว่า คนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าจะต้องผ่านการศึกษาเล่าเรียนมีความรู้ความสามารถและบำเพ็ญบารมีมามากจึงจะตรัสรู้ได้) เป็นเครื่องประกอบพิธีแก่พระสงฆ์ในพิธีเบิกเนตรพระพุทธรูป

n

๓๓. ntɛɽɽɯŋ “ก. เชิญ อัญเชิญ”

ก่อนการสวดพระพุทธมนต์ทำบุญอุทิศ พระสงฆ์รูปที่ ๓ จะสวดบทขัดชุมนุมเทวดา อัญเชิญเทวดามาฟังธรรม อาจารย์อัญเชิญเทวดามาเป็นพยานการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ตอนพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์เย็นหลังจากเก็บอัฐิมาจากป่าช้าแล้ว

เจ้าภาพมอบหมายให้ญาติคนใดคนหนึ่งรับหน้าที่เชิญแขกมาร่วมไว้อาลัยในงานศพเจ้าภาพเชิญแขกรับประทานอาหารร่วมกัน เชิญแขกร่วมขบวนแห่ส่งศพไปป่าช้า เชิญแขกร่วมทำบุญตักบาตรและเชิญวิญญูณผีผู้ตายมารับส่วนบุญส่วนกุศลที่เจ้าภาพและบรรดาญาติทั้งหลายได้ทำบุญอุทิศไปให้ ภาษาเขมรสุรินทร์ใช้ ntɛɽɽɯŋ ได้ทั้งคนทั้งเทวดา ไม่ได้แบ่งแยกเหมือนภาษาไทย

๓๔. nom “น. ขนม”

ขนมเป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมมีหลายอย่าง เช่น ขนมเทียน ขนมนางเล็ด ขนมหอกบัว ลวดช่อง ขนมจีน เป็นต้น ใช้จัดถวายพระ ใส่กระเชอกัณฑ์เทศน์ กระเชอลองเณร ไว้เลี้ยงแขกและไว้เซ่นไหว้ผีผู้ตาย เป็นต้น

๑๕. nom kan-teap “น. ขนมหิย (nom น. ขนมหิ kan-teap ก. ห่อ)”

ทำด้วยแป้งมีไส้ข้างในเป็นไส้มะพร้าวหรือถั่ว ห่อด้วยใบตอง ลักษณะฐานเป็นรูปสามเหลี่ยมปิรามิด นึ่งสุกเนื้อแป้งมีความเหนียว นุ่ม มีรสหวาน

ขนมหิยเป็นส่วนประกอบหนึ่งในพิธีกรรมงานศพที่ชาวบ้านใกล้เคียงช่วยกันทำขึ้นเพื่อถวายพระ เลี้ยงแขกและเซ่นไหว้ผีผู้ตาย

๑๖. nsadm “น. ข้าวต้มมัด”

ขนมที่ทำด้วยข้าวเหนียวแล้วใช้ใบตอง หรือใบมะพร้าวห่อแล้วต้มหรือนึ่งให้สุก ข้าวต้มมัดเป็นเครื่องประกอบพิธีที่มีอยู่ประจำใช้จัดถวายพระใส่กระเชอภัณฑ์เทศน์ กระเชอฉลองณร ไวเลี้ยงแขกและไวเซ่นไหว้ผีผู้ตาย เป็นต้น

ภาพที่ ๓๔ nsadm ข้าวต้มมัด

ภาพชาวบ้านช่วยกันห่อข้าวต้มมัด

๑๗. nia?-tiaŋ-bɔɔn “น. ผู้ช่วยสี่หรือประกอบพิธี ๔ คน”

nia?-tiaŋ-bɔɔn คัดเลือกจากชาวบ้านที่เคยบวชเรียนมาก่อน ร่างกายแข็งแรงพอที่ตัดฟันได้ อาจารย์ทำพิธีอุปโลกน์ให้เป็นผู้ช่วยอาจารย์ในการเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในงานศพ เช่น psɑŋpoŋ “เลี้ยงทวยไขหาที่สำหรับกองฟอน” หาดัดฟันกองฟอนเป็นเชิงตะกอนสำหรับเผาศพ เผาศพ ดับไฟปั้นรูปคนตายก่อนทำพิธีแปรรูปเก็บอัฐิ เตรียมธงยกธง ทำภูเขาทราย เตรียมบายศรีตั้น จุดรูปปักประจำภูเขาทรายและข้าวคลุกทั้งแปดทิศ เก็บข้าวสาร ช่วยกวานข้าวทิพย์ ทำบุญตักบาตรและช่วยบรรจุอัฐิที่วัด

ภาพที่ ๓๕ nia?-tiaŋ-bodn ผู้ช่วยสัปเหร่อประกอบพิธี ๔ คน

๓๘. nia?-sro? “น. ชาวบ้าน หมายถึง ผู้ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่เดียวกัน”

พิธีกรรมงานศพเป็นพิธีกรรมใหญ่ ต้องอาศัยแรงกายแรงใจจากบรรดาญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน ชาวบ้านในหมู่บ้าน ร่วมมือกันในการเตรียมอุปกรณ์ไว้สำหรับทำกิจกรรมตาม ขั้นตอนระเบียบพิธีกรรมงานศพ จึงจะสามารถทำให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เป็นการแสดงออกซึ่งความรัก อาลัย รักใคร่สามัคคีกันในครอบครัวและชุมชน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย ความตาย เป็นสิ่งที่ไม่มีการอยากพบเจอแต่ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ จึงจำเป็นที่คนในชุมชนต้องร่วมกัน รับผิดชอบ ช่วยเหลือกันจึงจะสำเร็จไปได้ด้วยดี

ภาพที่ ๓๖ nia?-sro? ชาวบ้าน

ภาพชาวบ้านชาวบ้านใกล้เคียงจะมาช่วยงานศพ

๓๙. niiaŋ-praai-liatɕ “น. นางโปรยข้าวตอก”

หญิง ๑ คนที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าภาพให้อาจารย์ทำพิธีอุปโลกน์ให้หญิงสาว นุ่งขาวห่มขาวทำหน้าที่โปรยข้าวตอก (ข้าวเปลือกที่คั่วให้สุกเป็นข้าวตอกแล้วไม่สามารถ เจริญเติบโตออกดอกออกผลเจริญเติบโตงอกงามขึ้นใหม่ได้ ไม่ว่าจะหว่านลงในที่ดินที่มีความอุดม สมบูรณ์เพียงใดก็ตามเปรียบเหมือนกับร่างกายของคนเราเมื่อตายแล้ววิญญาณต้องลอยออกจาก ร่างกายย่อมพัวพันอยู่บนแผ่นดินไม่สามารถกลับฟื้นมีชีวิตได้อีกครั้ง ไม่ว่าญาติจะขอร้องอ้อนวอน

เพียงใดก็ตาม) ขณะที่เคลื่อนศพออกจากบ้านสู่เชิงตะกอนในป่าช้าเดินวนรอบเชิงตะกอนสามรอบ แล้วคว่ำขันลงไปยังหลังแล้วเดินออกจากป่าช้ากลับบ้าน โดยห้ามหันกลับมามองป่าช้าอีกจนกว่าจะถึงบ้าน เพราะเป็นข้อห้ามถ้าละเมิดแล้วจะเกิดเรื่องไม่ดีขึ้นกับญาติพี่น้องทำให้เดือดร้อนได้ ตอนเย็นนางโปรยข้าวตอกมาร่วมพิธีเก็บข้าวสาร ตอนเช้าร่วมถวายจันหันพระ เสร็จพิธีทำบุญตักบาตรอาจารย์จึงตัดสายสิญจน์สักให้เป็นเสร็จหน้าที่ การคัดเลือกสมัยก่อน คัดเลือกหญิงสาวพรหมจรรย์จากหญิงสาวที่พ่อแม่เป็นคนดีชาวบ้านนับถือไว้ใจได้มาทำพิธี ปัจจุบันคัดเลือกตามความสะดวกไม่เจาะจงหญิงพรหมจรรย์ ญาติคนไหนพอทำหน้าที่ได้เจ้าภาพจะมอบหมายให้ทำหน้าที่ได้เลย

ภาพที่ ๓๓ niaan-praa-liaatc นางโปรยข้าวตอก
ภาพหญิงโปรยข้าวตอกร่วมขบวนแห่ศพไปป่าช้า

๘๐. niaan-bei-kʰaam “น. นางอุ้มหม่อนน้ำ”

หญิง ๔ คนที่ได้มอบหมายจากเจ้าภาพให้อาจารย์ทำหน้าที่ทำพิธีอุปโลกน์ให้หญิงสาวหนุ่มสาวทำหม่อนน้ำอุ้มหม่อนน้ำร่วมขบวนแห่ศพไปป่าช้า เมื่อเผาศพแปรรูปเสร็จก่อนเก็บอัฐิก็จะนำขันมะพร้าวมาวางสี่มุมรอบเชิงตะกอนสำหรับปักไม้เชิงตะกอน และพันสายสิญจน์รอบสำหรับพระสวดและชักบังสุกุล ปัจจุบันเปลี่ยนจากหม่อนน้ำเป็นขันใส่ลูกมะพร้าวอ่อนแทน โดยอุ้มขันใส่มะพร้าวอ่อนขณะที่เคลื่อนศพออกจากบ้านสู่เชิงตะกอนในป่าช้า ตอนเย็นนางอุ้มหม่อนน้ำมาร่วมพิธีเก็บข้าวสาร ตอนเช้าร่วมถวายจันหันพระ เสร็จพิธีทำบุญตักบาตรอาจารย์จึงตัดสายสิญจน์สักให้เป็นเสร็จหน้าที่ (การคัดเลือกสมัยก่อน คัดเลือกหญิงสาวพรหมจรรย์จากหญิงสาวที่พ่อแม่เป็นคนดีชาวบ้านนับถือไว้ใจได้มาทำพิธี ปัจจุบันคัดเลือกตามความสะดวกไม่เจาะจงหญิงพรหมจรรย์ ญาติคนไหนที่พอทำหน้าที่ได้เจ้าภาพจะมอบหมายให้ทำหน้าที่นั้นจำนวน ๔ คน)

ภาพที่ ๓๘ nian-bei-k?aam นางอุ้มหม้อน้ำ
หญิงอุ้มหม้อน้ำ ปัจจุบันใช้ลูกมะพร้าวแทนหม้อน้ำ

1

๘๑. lii “ก. แบก ยกของที่มีน้ำหนักขึ้นวางบนป่า”

เจ้าภาพพิธีกรรมงานศพจะนิมนต์อาจารย์เป็นประธานจัดระเบียบพิธี อาจารย์จัดหาผู้ช่วยสัปเหร่อ ๔ คน ไปเสี่ยงทายไข่ห่านที่ก่อกองฟืนสำหรับเผาศพ เมื่อได้ที่แล้วก็จะช่วยกันตัดฟืนแบกฟืนท่อนใหญ่ๆ มากองเป็นเชิงตะคอนสำหรับเผาศพผู้ตาย อาจารย์แบกธงนำวิญญาณเดินนำหน้าขบวนแห่ศพสู่ป่าช้า

๘๒. let t?aan-let “น. จานภาชนะสำหรับใส่สิ่งของต่างๆ มีหลายรูปแบบและหลายขนาด โดยมากใช้ใส่อาหาร”

พิธีกรรมงานศพ เจ้าภาพจะหาขี้มอดจามที่วัดมาเตรียมไว้ใช้ในงาน สำหรับถวายพระภิกษุอาหารพระสงฆ์ เลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ใช้ใส่สำหรับกับข้าว อาหารหวานคาวในพิธีกรรม เช่น ไข่ต้มผู้ตายข้างโลงศพ ก่อนเก็บอัฐิ สวดอุทิศ เป็นต้น

๘๓. loo?-kruu “ก. ยกครู”

พิธีกรรมงานศพจะสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากคนหลายฝ่ายที่ขาดไม่ได้คนหนึ่งคือ อาจารย์เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม เมื่อเสร็จงานเจ้าภาพจะทำพิธียกครูแก่อาจารย์ ถวายครูนั้นมีทั้งเงินและผ้าไหม และยกครูพ่อครัวแม่ครัว เจ้าบุญชีแล้วแต่เจ้าภาพเห็นสมควรตามความเหมาะสม

ภาพที่ ๓๕ loo?-kruu ยกครู

เมื่อการประกอบพิธีกรรมงานศพสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีแล้วเจ้าภาพจะยกครูอาจารย์ และพ่อครัวแม่ครัวที่มาช่วยงานตามความเหมาะสม

๘๔. loo? “น. พระสงฆ์”

พิธีกรรมงานศพเจ้าภาพจะนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีสวดมาติกาบังสุกุล สวดพระอภิธรรม แสดงธรรมเทศนา สวดแปรรูปเก็บอัฐิ สวดพระพุทธรูป และสวดอุทิศ ก่อนจะนำอัฐิบรรจุอัฐิในธาตุเจดีย์ หรือกำแพงวัด

๘๕. liatɔ “น. ข้าวตอก”

ข้าวตอกคือ ข้าวที่ได้จากการนำข้าวเปลือก ข้าวเหนียวไปคั่วให้ร้อนสุกแล้วแตกเปลือกออกเป็นข้าวตอก ข้าวตอกใช้ทำขนมในพิธีวันสารท ใช้ผสมปูนปั้นและเงินเหรียญบาทใส่ในขันใบใหญ่ให้หญิงที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าภาพทำพิธีโปรยตอกขณะเคลื่อนขบวนศพออกจากบ้านสู่ป่าช้า ข้าวตอกเปรียบเสมือนกระดูกคนตายจากอดีตถึงปัจจุบันนั้นมีมากมายที่ทับถมอยู่บนแผ่นดิน หรือเปรียบเสมือนคนตายแล้วไม่สามารถฟื้นคืนชีพได้นั่นใด ข้าวตอกที่คั่วสุกแล้วไม่สามารถเกิดขึ้นและเจริญงอกงอกได้ไม่ว่าจะหว่านลงบนพื้นดินที่อุดมสมบูรณ์แค่ไหนก็ตามได้ ฉะนั้น

ภาพที่ ๔๐ liiatc ข้าวตอก

ภาพเก็บข้าวตอกก่อนนำไปโปรยร่วมขบวนแห่ศพไปเผา

๘๖. l?aa “ว. ฤกษ์งามยามดี วันดี งามน่าพึงพอใจ”

ในพิธีกรรมงานศพนั้น เจ้าภาพจะปรึกษากับหลวงพ่หรืออาจารย์เพื่อหาวันดี วันปลอดสำหรับเผาผี จะเว้นวันฝักินผี (จีน ๑๑ ค่ำ แรม ๖ ค่ำ สิ่งที่ฝักิน ฝักินผี ผลที่จะเกิดเมื่อ ละเมิด ห้ามเผาศพจะทำให้ญาติตายตามไป และวันอังคาร เป็นวันแข็งหรือวันเพลิงจะทำให้ญาติ พี่น้องเดือดร้อนวุ่นวายถึงชีวิตได้) เพราะชาวบ้านทุ่งโกเชื่อว่าเลือกวันไม่ดีจะทำให้มีคนตายตามกันไปอีก ดังนั้นอาจารย์จะดูฤกษ์วันเวลาที่ดีปลอดภัย จึงจะกำหนดวันเผา จึงจะทำให้ญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ จะได้อยู่อย่างมีความสุข ความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงานและการดำรงชีวิตต่อไป

r

๘๗. riip “ก. จัด เตรียม เครื่องประกอบพิธีต่างๆ ที่จะต้องใช้ในงานพิธี”

สำหรับพิธีกรรมงานศพของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกนั้น ต้อง จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมจำนวนมาก ดังนั้นอาจารย์จึงต้องมีผู้ช่วยจัดอุปกรณ์ เช่น ผู้ช่วย สัปเหร่อทั้ง ๔ คน ผู้เฒ่าผู้แก่ที่รู้ระเบียบพิธีก็จะมาช่วยจัดเตรียมอุปกรณ์ช่วยเจ้าภาพ เพื่อให้ทันตาม ฤกษ์ยาม และเวลาที่กำหนดไว้ ให้เสร็จลุล่วงด้วยดี นอกจากนี้ เจ้าภาพยังต้องเตรียมอาหารหวาน คาว สำหรับถวายพระสงฆ์ สำหรับเลี้ยงแขกและสำหรับไว้เช่นไหว้ผีผู้ตายด้วย นอกจากนี้

อาหารหวานคาวแล้วยังมีขนมมนมเนย ข้าวต้มมัด เครื่องดื่ม ผลไม้ เครื่องบูชาและอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น

ภาพที่ ๔๑ triup จัด เตรียม เครื่องประกอบพิธีต่างๆ ที่จะต้องใช้ในงานพิธี
ภาพการเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพ

๘๘. rmuul “น. มวน ม้วน (ลักษณะนาม)”

พิธีกรรมงานศพ สิ่งที่เป็นอีกอย่างหนึ่งในพิธีคือ ยาสูบ เจ้าภาพและญาติบ้านใกล้เคียงจะช่วยกันม้วนยาสูบ ม้วนพลูไว้จำนวนมากเพื่อใช้สำหรับบอกแขก ถวายพระสงฆ์ ดอนรับแขกและไว้สำหรับเซ่นไหว้ผีผู้ตายด้วย

๘๙. room ~ sroom “ก. รวม ร่วมกัน เอาเข้าด้วยกัน”

พิธีกรรมงานศพเป็นพิธีกรรมสำคัญต้องอาศัยแรงกายแรงใจจากบรรดาญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน ร่วมมือกันในการเตรียมอุปกรณ์ไว้สำหรับทำกิจกรรมตามขั้นตอนระเบียบพิธีกรรม รวมทั้งอาหาร เช่น ข้าวสารเอามาบุญ ผักผลไม้ และข้าวสุกกับข้าวมาร่วมกันทำบุญตักบาตรในวันทำบุญอุทิศในตอนเช้า

๙๐. roong-rwat น. ปะรำประกอบพิธีกรรม สถานที่ประกอบพิธีกรรมงานศพ

สมัยก่อนนิยมทำปะรำพิธีเพื่อความสะดวกในการต้อนรับและเลี้ยงแขก ปะรำพิธีทำจากไม้ นำต้นไม้ขนาดเท่าขามาทำเป็นเสา ๖ ต้นแล้วทำหลังคามุงด้วยก้านมะพร้าวใช้ฟางปูทับอีกชั้น พื้นดินใช้ฟางปูแล้วปูเสื่อทับฟางเป็นที่นั่ง โต๊ะอาหารใช้ตั้งสูงประมาณ ๑ เมตรใช้กระดานปูพื้นเรียงกันประมาณ ๓ แผ่น ต่อกันยาวเท่าปะรำพิธีวางบนตั่งเป็นที่จัดวางอาหารหวานคาวเลี้ยง

แขก ที่นั่งใช้ตั้งสูงประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ใช้กระดานปูพื้น ๑ แผ่น ปูเป็นที่นั่ง ปัจจุบันไม้หายาก และไม่สะดวกจึงใช้เส้นที่กางแทน โต๊ะอาหารใช้โต๊ะกลม(โต๊ะจีน)หรือเตียงยาวแทนกระดานปูพื้น

S

๕๑. satc “น. เนื้อ”

เนื้อ สำหรับประกอบอาหารถวายพระสงฆ์ ประกอบอาหารเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน และใส่ในกระเชออุทิศให้แก่ผู้วายชนม์

๕๒. sel “น. สัตว์”

ข้อบัญญัติในพุทธศาสนา ที่กำหนดการปฏิบัติทางกายและวาจา เช่น สัตว์ ๕ สัตว์ ๘ ในการประกอบพิธีกรรมงานศพที่หมู่บ้านทุ่งโกนั้น ก่อนที่จะทำพิธีกรรมใดตามระเบียบพิธีงานศพ ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกมักจะสมานทานรับศีลก่อนเสมอ เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อมีศีลบริสุทธิ์แล้วการทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้กับผู้ตายย่อมมีผลอานิสงส์เต็มบริบูรณ์เพิ่มมากขึ้น เช่น อาจารย์ก่อนจะทำพิธีกรรมก็จะนุ่งขาวห่มขาวสมานทานศีล ๘ ให้บริสุทธิ์ ส่วนเจ้าภาพญาติโยมก็จะสมานทานรับศีล ๕ มาปฏิบัติตามสมควรแก่อัธยาศัยของตน

๕๓. seen “ก. เช่น เอาอาหาร หรือเครื่องดื่ม เป็นต้น ไปไหว้หรือสังเวยผีหรือเจ้าที่”

พิธีกรรมงานศพ มีการเช่นไหว้ผีสง เหวคา พระภูมิเจ้าที่และผีผู้ตายให้รับรู้และอนุโมทนารับเอาส่วนบุญส่วนกุศลที่เจ้าภาพ ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านร่วมกันทำบุญอุทิศไปให้ตามประเพณีนิยมของชาวพุทธที่กระทำสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ ๔๒ seen เช่น

ภาพการเช่นไหว้วิญญาณผู้ตาย

๕๔. sam-puat ~ spuat “น. ฟ้านุ่งสตรี”

ผ้าชิ้น ผ้าถุง เรียกต่างๆ กัน เป็นเครื่องนุ่งชนิดหนึ่ง เป็นผ้ายาวๆ สี่เหลี่ยมผืนผ้า ฟ้านุ่งเป็นหนึ่งในเครื่องประกอบพิธีงานศพ ถ้าเจ้าภาพมีผ้าถุงใหม่หลายผืนก็จะนำไปตีประดับผ้าโลงให้กับผู้ตายที่เป็นผู้หญิง ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกเชื่อว่าผู้หญิงมีส่วนในการทอดผ้าทั้งผ้าถุง ผ้าสบไ้ ผ้าโสร่ง จากการเลี้ยงตัวไหมและสาวไหม สาวไหมเป็นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ดังนั้นเมื่อท่านตายไปแล้ว จึงนำผ้ามาประดับโลงให้ และนำผ้าไปทอดให้พระสงฆ์ชักบังสุกุลเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้แก่ตัวไหมและแก่ตัวผู้ตายด้วย

๕๕. sam-room “ก. สำรวมระมัดระวัง เช่น สำรวมกิริยามารยาท สำรวมกาย วาจา ใจ ครอง เช่น ครองสติตลอด”

ช่วงพิธีกรรมงานศพ อาจารย์จะแนะนำให้เจ้าภาพตลอดทั้งลูกหลานสำรวมกาย วาจา ใจ สมาทานรับศีล สำรวมกาย วาจาให้เรียบร้อย มีสติไม่ให้พูดผิดปากพลั้งเหลว ทำให้ขุนช้างหมองใจทะเลาะเบาะแว้งกัน เพราะจะทำให้ผู้ตายมีความห่วงกังวลไปสามารถไปสู่สุคติภพได้

๕๖. san-laa “น. แกง”

กับข้าวประเภทหนึ่ง ที่เป็นน้ำมีชื่อต่างๆ ตามวิธีปรุงและเครื่องปรุง เช่น แกงหน่อไม้แกงฟักเขียว แกงจืด แกงเผ็ด เป็นต้น แกงที่ทำในพิธีกรรมงานศพ ทำสำหรับถวายพระสงฆ์ เลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน และเช่นไหว้ผู้ตาย

๕๗. sbah “ก. โปรย หว่าน ทำให้กระจาย”

เจ้าภาพจะให้ญาติคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ถือขันโปรยข้าวดอก ในขันจะใส่ข้าวดอก ลำลีและเงินสำหรับโปรยไปตามทางเดินที่จะไปสู่ป่าช้า ก่อนทำการเผาญาติจะโปรยทานซึ่งอาจเป็นเงิน ผสมกับลูกอม หรือผ้าสบไ้ก็ได้ เป็นต้น

๕๘. sbau-kraaŋ ~ sbau-phliang “น. หล้าคากรอง”

หล้า เป็นสัญลักษณ์ของพืชศักดิ์ ที่พระพุทธเจ้านำมาปรองเป็นอาสนะสำหรับนั่งบำเพ็ญเพียรจนได้ตรัสรู้ หล้าคาเป็นพืชศักดิ์สิทธิ์เกิดจากน้ำอมฤตที่ได้จากการที่ยักษ์และเทวดาแย่งกันแล้วตกลงมายังโลกมนุษย์กลายเป็นต้นหล้าคา พระใช้ต้นหล้าคามัดเป็นกำใช้พรมน้ำมนต์ให้ญาติโยมทั้งหลาย เพื่อเป็นสิริมงคลนำมาซึ่งความสุข

๕๕. sbai-saa “น. ผ้าขาว”

ผ้าขาวเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมงานศพที่จำเป็น ใช้ผ้าขาวใส่ชันบายศรี เครื่องบูชาครูสำหรับอาจารย์ ใช้เป็นผ้าห่มสำหรับ หอญิงโปรยข้าวตอก หอญิงอุ้มหม้อน้ำ ทำธง ขวัญสำหรับอาจารย์ ใช้ห่อรองอัฐิ

ภาพที่ ๔๓ sbai-saa ผ้าขาว

ภาพผ้าขาวใช้สำหรับหอญิงโปรยข้าวตอกและหอญิงอุ้มหม้อน้ำห่มร่วมประกอบ พิธีกรรมงานศพ

๑๐๐. smut “น. สมุด”

อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการศึกษาเรียนรู้ แทนใบลานสมัยก่อนเพราะการเรียนรู้จึง นำไปสู่การตรัสรู้

๑๐๑. swan “น. สวรรค์ โลกของเทวดา เมืองฟ้า”

ชาวไทยเชื้อสายเขมรส่วนใหญ่ต่างมีความเชื่อในเรื่องกรรมและผลของกรรม ผลบุญ ผลบาป นรก สวรรค์ ผีสาง เทวดา เชื่อว่ามีโลกนี้ โลกหน้า และเชื่อในเรื่องการเวียนว่าย ตายเกิด อยู่ในวัฏสงสารตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และต่างเชื่อว่า ถ้าตอนมีชีวิตอยู่ต่าง ประกอบสัมมาอาชีพชอบ ไม่ประพฤติชั่ว รักษาศีล หมั่นทำบุญทำทาน เมื่อตายไปแล้วจะได้ไป เกิดยังสวรรค์ การประกอบพิธีกรรมงานศพก็มีจุดมุ่งหมายเพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ตาย เพื่อ ผู้ตายจะได้ไปสู่สุคติสวรรค์ชั้นฟ้าที่ปรารถนา

๑๐๒. sraa-saa “น. เหล้าขาว”

เหล้าขาวเป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ให้เหล้าขาวเป็นเครื่องบูชาครูใน *tdoom-bodn* “ขันบายศรีเครื่องบูชาครู” ให้เหล้าขาวเช่นไหวิญญานผู้วายนม และ ภูตผีปีศาจและเทวดา ใช้ในพิธีสะกดโลง แปลรูปเก็บอัฐิ ยกทรงผจญมาร ถลองเณร ยกครูอาจารย์

๑๐๓. slaʔpoo “น. ใบโพธิ์”

ใบโพธิ์เป็นสัญลักษณ์แทนต้นศรีมหาโพธิ์แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงนั่งสมาธิบำเพ็ญเพียรใต้ต้นโพธิ์จนได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๑๐๔. skei-doon “น. เปลือกมะพร้าวที่ปอกแล้ว”

ใช้เป็นเชื้อไฟในการต้มอาหาร ใช้เปลือกมะพร้าวเป็นเชื้อเพลิงในการตีไฟใส่ไว้ในหม้อ แทนธูปไฟและใช้หุบในทางแยกซึ่งเป็นทางที่คนเดินผ่านมาผ่านไปพิจารณาความจริงของสังขารที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปในที่สุด

๑๐๕. saa-laa ~ slaa “น. ศาลา อาคารที่ปลูกขึ้นสร้างขึ้นเป็นห้องโถง เพื่อใช้เป็นที่พักหรือเพื่อประโยชน์การงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ศาลาที่พัก ศาลาการเปรียญ เป็นต้น”

ศาลาการเปรียญในวัดเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของชาวพุทธ และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมงานศพผู้ตายที่ตายด้วยอุบัติเหตุ หรือตายโหง หรือเจ้าภาพที่มีบ้านคับแคบไม่สะดวกก็จะนำมาประกอบพิธีกรรมที่วัด และเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญกุศลอื่นๆ ตามกาลสมัย ซึ่งคนที่ตายโหงส่วนใหญ่เจ้าภาพจะนำศพมาประกอบพิธีกรรมในวัดมากกว่าที่จะประกอบพิธีกรรมในบ้าน

๑๐๖. saat-snaa put “น. ศาสนาพุทธ ศาสนาที่ประกอบไปด้วยรัตนตรัย นั่นคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ถือกำเนิดในอินเดีย มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา”

ชาวไทยเชื้อสายเขมรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ต่างมีความเชื่อในเรื่องของ บุญ บาป นรก สวรรค์ เชื่อว่ามีโลกนี้ โลกหน้า และเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด อยู่ในวัฏสงสาร ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อมีคนตายจึงมีการประกอบพิธีกรรมงานศพ ทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้จะได้ช่วยให้ผู้ตายพ้นจากความทุกข์ได้รับความสุขในสวรรค์ชั้นฟ้า

๑๐๗. slaa “น. หมากร ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ลูกมีรสฝาด ใช้เป็นเครื่องกินกับปูน พลู ซึ่งเรียกรวมๆ ว่า กินหมากร”

หมากร เป็นส่วนประกอบหนึ่งในเครื่องประกอบพิธีกรรมงานศพ เช่น ถวาย พระสงฆ์รับแขก ทำหมากรธรรมาบูชาพระธรรม และไว้เช่นไว้ศพผู้ตายโดยบรรจุไว้ในพานเครื่องบูชา และใช้ในพานยกครูอาจารย์ด้วย

ภาพที่ ๔๔ slaa หมากร

๑๐๘. sraa-saa / sraa - roon “น. เหล้าขาว”

เหล้าขาว เป็นหนึ่งในเครื่องประกอบพิธีกรรมงานศพ ไว้สำหรับเลี้ยงแขกและ เช่นไว้ศพผู้ตาย เพราะเชื่อว่า ศพผู้ตายโดยเฉพาะอย่างยิ่งศพผู้ตายที่เป็นผู้ชายบางคนจะชอบมาก เพราะตอนมีชีวิตอยู่ต่างชอบดื่มเหล้าชนิดนี้เป็นนิจ

๑๐๙. soor “ก. ไต๋ถาม ถามไถ่ (ทุกข์สุข สุขภาพ)”

ญาติพี่น้องลูกหลานที่มาร่วมงานศพ บางคนจากบ้านไปทำมาหากินต่างถิ่น ต่างก็ กลับมาบ้านในช่วงที่มีหมุ่ญาติ พี่น้องหรือคนรู้จักมักคุ้นกันดี ก็จะมาร่วมประกอบพิธีกรรมงานศพ ต่างก็มาพบปะสังสรรค์ ไต๋ถาม สารทุกข์สุขดิบด้วยความห่วงหาอาทร มักคุ้นเคยกัน

๑๑๐. som puuar “ก. ขอฟร”

หลังจากพิธีกรรมงานศพเสร็จสิ้นลง จะมีการสีกสามเณรที่บวชน้ำไฟมีการผูก ข้อมือคู่ขวัญให้ผู้สีกใหม่และลูกหลานที่เดินทางไกลมาร่วมพิธีกรรมงานศพที่บ้าน และลูกหลาน จะขอพรจากพระสงฆ์ให้ท่านพรมน้ำมนต์ให้และมีการขอพรจากผู้ใหญ่เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ ตนเอง

๑๑๑. soot-muan “ก. สวดมนต์ การว่าเป็นทำนองของบทเนื้อหาของพระสงฆ์”

การสวดมนต์กระทำในตอนเย็นหลังจากเก็บอัฐิเสร็จจะนำอัฐิมาทำบุญ เจ้าภาพจะนิมนต์พระมาสวดพระพุทธรูปและมาตักบาตรสุกฤทธิสถวนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย

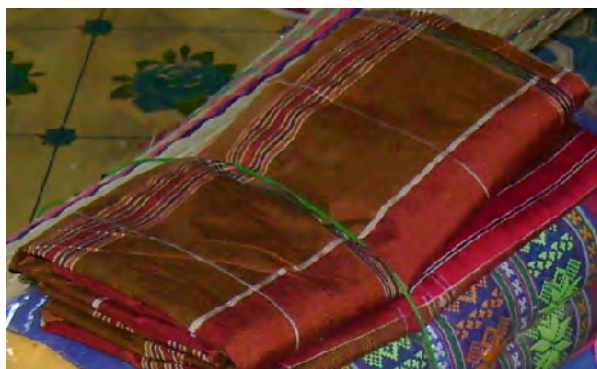

ภาพที่ ๔๕ soot-muan สวดมนต์

ภาพพระสวดพระพุทธรูปในงานศพ

๑๑๒. sroong “น. ผ้าโสร่ง”

เครื่องนุ่งชนิดหนึ่ง เป็นผ้ายาวสี่เหลี่ยมผืนผ้า เวลานุ่งม้วนชายแล้วรั้งไปเหนือข้างหลัง ผ้าโสร่งเป็นวัฒนธรรมการนุ่งห่มของผู้ชายไทยเชื้อสายเขมรแต่เก่าก่อน ส่วนใหญ่เป็นผ้าทอใช้เองภายในครัวเรือน ใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น นุ่งเป็นโสร่ง หรือโจงกระเบนในชีวิตประจำวัน และงานพิธีต่างๆ ใช้ผูกมัดหรือห่อสิ่งของ หรือใช้ผูกเป็นอู่เปลนอนของเด็กเล็ก เป็นต้น ถ้าผู้ตายเป็นชายเจ้าภาพจะหาผ้าโสร่งตีประดับผ้าโลงให้ด้วย เพราะท่านมีส่วนร่วมในการกระทำที่ให้ได้มาซึ่งผ้าโสร่ง เช่น ทำกระด้างหรือกระเชอสำหรับใส่ไหม หาฟืนสำหรับหุงต้มอาหารและต้มตัวไหมก่อนจะสาวไหม หรือทำให้เพราะเหตุผลอื่นก็ตาม

ภาพที่ ๔๖ sroong ผ้าโสร่ง

ภาพผ้าโสร่งใช้ถวายเป็นอุทิศให้ผู้ตาย

๑๑๓. srɔɪ “น. หมู่บ้าน”

ในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านจะมีประชาชนอาศัยอยู่เป็นครอบครัวหลายๆ ครอบครัว มาอาศัยอยู่รวมกันนับร้อยหลังคาเรือน ซึ่งแต่ละหมู่บ้านในเขตตำบลหนองเมธีมีทั้งหมด ๑๑ หมู่ แต่ละหมู่บ้านอยู่ห่างกันประมาณ ๑ กิโลเมตร สมัยก่อนการสื่อสารถึงกันได้จะต้องอาศัยญาติเดินทางไปบอก ปัจจุบันถนนหนทางและการเดินทางสะดวกขึ้น เมื่อมีคนตายในหมู่บ้านชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกันและหมู่บ้านอื่นที่อยู่รอบข้างกัน รู้จักมักคุ้นกัน มักจะมาช่วยงานศพด้วยความเต็มใจ เพราะตระหนักดีว่า เราทุกคนต้องตาย ถ้าวันนี้เราไม่ช่วยเขา ต่อไปถึงคราวเราบ้างคงไม่มีใครมาช่วยเรา

๑๑๔. srɔɔtɕ “ก. รด เท กรวด(น้ำ) ตะแคงหรือเอียงภาชนะเพื่อให้สิ่งที่อยู่ภายใน ไหลลงหรือออกไป เช่น เทน้ำ”

หลังจากทำบุญอุทิศให้ผู้ตายแล้ว พระสงฆ์ท่านจะให้พร เจ้าภาพ ญาติพี่น้อง เพื่อน บ้านก็กรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้แก่ผู้ตายปรารถนาให้ผู้ได้พ้นจากความทุกข์ให้มีความสุขอยู่ในสวรรค์ชั้นฟ้า

๑๑๕. sbai “น. ผ้าสไบ ผ้าแถบ ผ้าขาวม้า”

ผ้าที่มีลักษณะเป็นผืนยาวเหมือนผ้าขาวม้า มีหลายชนิด มีหลายลวดลายหลายแบบ การนุ่งห่มผ้า sbai เป็นวัฒนธรรมการนุ่งห่มของชาวไทยเชื้อสายเขมร ใช้ได้ทั้งผู้ชาย และผู้หญิง ผู้ชายจะใช้ sbai นี้ผู้นุ่งเล่นอยู่บ้าน ใช้เป็นผ้าเช็ดตัว หรือใช้เป็นผ้าคาดเอวเวลานุ่งกางเกง หรือนุ่งผ้าโสร่ง จะใช้พาดบ่าหรือพาดคอก็ได้ ผู้หญิงใช้คลุมไหล่กันหนาว ใช้เป็นผ้ารัดอก หรือใช้ผูกเป็นเปลาให้เด็กเล็กนอน นอกจากนี้ยังใช้นุ่งและห่มในงานพิธีต่างๆ เช่น ในพิธีกรรมงานศพ ใช้ทอดให้พระท่านชักบังสุกุลอุทิศให้ผู้ตาย ใช้โปรยทานร่วมกับเงิน ใช้ปูเป็นที่นั่งพระสงฆ์ ใส่ขันยกครูอาจารย์ เป็นต้น

ภาพที่ ๔๓ sbai ผ้าสไบ ผ้าแถบ ผ้าขาวม้า

ภาพสไบใช้เป็นผ้าบังสุกุลอุทิศให้ผู้วายชนม์สำหรับพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล

๑๑๖. srau “น. ข้าวเปลือก”

เมล็ดข้าวที่ยังไม่ได้เอาเปลือกออก ใช้เรียกทั้งข้าวเจ้า และข้าวเหนียว เมื่อมีคนตายลง เจ้าภาพจะดักข้าวเปลือกใส่เต็มกระเชอ เอาใบขวานปัก วางไข่ไก่ไว้บนใบขวาน มีกรวยดอกไม้รูปเทียน เคียว และจุดตะเกียงวางไว้บนกระเชอข้าวเปลือก ตั้งกระเชอไว้ข้างโลงศพผู้ตาย

ภาพที่ ๔๔ srau ข้าวเปลือก

tɕ

๑๑๗. tɕul “น. เจริญ”

เจริญอุปกรณ์สำหรับเย็บปักถักร้อย ในสมัยก่อนพระภิกษุทั้งหลายได้อาศัยเข็มในการเย็บซ่อมจีวร ที่ขาดและชำรุด มาจนถึงปัจจุบัน

๑๑๘. tɕee tɕ “น. กล้วย”

กล้วยเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในพิธีกรรมงานศพ เช่น ใช้ทำบายศรี ห่อข้าวต้มมัด ทำขนมกล้วย กล้วยบวชชี ใช้ผลดิบเป็นผักแกง ใช้ปลีแกง ตำส้มก็ได้ นำกล้วยสุกเป็นเครื่องเช่น ให่วีฬ้าผู้ตาย ใส่กระเชอภัณฑ์เทศน์ถวายพระ เป็นต้น

ภาพที่ ๔๕ tɕee tɕ กล้วย

๑๑๙. tɕɛɛŋ-tɕkaar “น. เชิงตะกอน”

สถานที่สำหรับเผาศพ หมายถึงการนำฟืนมากองทับกันเหมือนคอกหมูเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าใช้สำหรับการเผาศพ เมื่อโลงศพไหม้หมด ศพก็จะตกลงตรงกลางสี่เหลี่ยมแล้วฟืนจะล้มทับและไหม้ศพให้ไหม้ได้ง่าย

ภาพที่ ๕๐ tɕɛɛŋ-tɕkaar เชิงตะกอน

ภาพเชิงตะกอนสำหรับเผาศพที่ผู้ช่วยสัปเหร่อช่วยกันหาฟืนมากองเป็นรูปสี่เหลี่ยม

๑๒๐. tɕheo-tɕvɰŋ-tɕkaar “น. ไม้เชิงตะกอน”

ไม้เชิงตะกอน หมายถึง ไม้ที่ทำจากต้นหม่อนแล้วทาด้วยขมิ้นให้เป็นสีเหลือง หรือทำจากไม้ไผ่ ผ่าเป็นซี่เล็กๆ ขนาดนิ้วก้อยแล้วเหลาให้กลม ใช้มัดผ่าด้านโคนใช้คิบบเงินเหรียญ บาทหรือธนบัตร เหลาด้วยปลายให้แหลม เวลาปักลงดินใช้ด้านปลายปักลง หมายความว่า ไม้ที่เขา ปลายปักลงพื้นแล้วไม่สามารถเจริญงอกงามพื้นคินชีพขึ้นมาอีกได้อีกฉันใด คนตายแล้วไม่สามารถฟื้นคินชีพขึ้นมาอีกได้อีกฉันนั้น

ภาพที่ ๕๑ tɕheo-tɕvɰŋ-tɕkaar ไม้เชิงตะกอน

ภาพไม้เชิงตะกอนใช้ปักรอบกองเผาศพอัฐิผู้วายชนม์ในพิธีแปรรูปเก็บอัฐิทั้งสี่มุม

๑๒๑. tɕʔɛt “ว. อิ่ม เต็มแล้ว พอดี หายหิว หายอยาก”

การประกอบพิธีกรรมงานศพ ทำบุญอุทิศให้กับผีผู้ตาย การเซ่นไหว้ผีผู้ตาย ชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่า ผีผู้ตายจะมารอรับเอาส่วนบุญส่วนกุศลและมากินเครื่องเซ่นไหว้ที่ ลูกหลานทำบุญอุทิศไปให้ ถ้าลูกหลานได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ ผลบุญนี้พวกตนก็ได้รับ และเมื่อรับผลบุญ หรือกินเครื่องเซ่นไหว้อิ่มหนำสำราญ ก็จะพากันอวยพรให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข แต่ถ้าวรแล้วไม่เห็นลูกหลานมาทำบุญให้ ปล่อยให้ออดอยากหิวโห ก็จะสาปแช่งลูกหลานไม่ให้มีความสุขความเจริญ

๑๒๒. tɕaŋ-han ~ tɕ-han “น. จังหัน ข้าว อาหาร (ถวายให้แก่พระพุทธรูป และ พระสงฆ์)”

พิธีกรรมงานศพมีการเลี้ยงจังหันเช้าและเพลแก่พระสงฆ์ โดยจะจัดจังหันถวาย พระพุทธรูปอีกสำหรับหนึ่งต่างหาก ส่วนจังหันพระอีกอย่างหนึ่งในงานศพคือ ข้าวทิพย์ที่กวนผสม กับน้ำตาล กะทิมะพร้าว ถั่วและงา จะถวายในวันทำบุญอุทิศและตักบาตรในเช้าตรู่วันรุ่งขึ้น

ภาพที่ ๕๒ tɕaŋ-han ~ tɕ-han จังหัน ข้าว
อาหารที่ถวายให้แก่พระพุทธรูป และพระสงฆ์

๑๒๓. tɕah “ว. แก่ เก่า มีอายุมาก”

การประกอบพิธีกรรมงานศพ จะอาศัยคนเฒ่าคนแก่เป็นผู้ช่วยในการเตรียม อุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรม เพราะท่านมีประสบการณ์มาแล้วจึงเป็นผู้ ช่วยงานอาจารย์ได้อีกแรงหนึ่ง โดยไม่ต้องรออาจารย์เพราะอาจารย์มีงานมากอยู่แล้ว อาจทำไม่ทัน เช่น จัดเตรียมสถานที่สำหรับสวดพระพุทธรมนตร์รออาจารย์ ขณะที่อาจารย์ยังยุ่งอยู่กับการเผาและ เก็บอัฐิอยู่ที่ป่าช้า เป็นต้น

๑๒๔. tɕaan “น. งานชาม/ถั่ว”

ภาชนะสำหรับใส่สิ่งของต่างๆ มีหลายรูปแบบและหลายขนาด โดยมากใช้ใส่ อาหาร ในพิธีกรรมงานศพ เจ้าภาพจะจัดหาถั่วงานชามจำนวนมากไว้สำหรับเลี้ยงพระ เลี้ยงแขก และใส่อุปกรณ์สำหรับเช่นไหว้ผีผู้ตาย เช่น อาหารหวาน คาว ขนมมนมเนย เป็นต้น

๑๒๕. tɕɔɔ “ก. เชื้อ เชื้อฟาง”

ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกที่นับถือพระพุทธศาสนาต่างมีความเชื่อใน เรื่องของบาปบุญคุณโทษ และเวรกรรม ดังนั้น ในพิธีกรรมงานศพมักนิมนต์พระมาแสดงธรรม

เทศนา สมาทานรับศีล ฟังธรรมเทศนา ตั้งมั่นอยู่ในศีลในธรรม และทำบุญทำทานเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตายให้ได้รับความสุขในสวรรค์ชั้นฟ้า

๑๒๖. tɕnii? “น. เลี่ยม”

อาจารย์และผู้ช่วยอาจารย์ใช้เลี่ยมสำหรับขุดเกลี่ยเถ้าถ่านอัฐิในพิธีแปรรูปเก็บอัฐิ

ภาพที่ ๕๓ tɕnii? เลี่ยม

๑๒๗. tɕraan “ก. เจริญ เดิบโต งอกงาม สมบูรณ์”

ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่า การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายเป็นการแสดงออกซึ่งความรัก ความห่วงหาอาทร และแสดงน้ำใจให้แก่ผู้ตาย การทำเช่นนี้ จะทำให้ตนเองและครอบครัวเกิดความเจริญรุ่งเรือง อยู่เย็นเป็นสุขกาย สุขใจตลอดไป

๑๒๘. tɕum-wil ~ tɕum-wijn “ก. ล้อมรอบ ล้อมวง”

อาจารย์ทำพิธีเช่นไหว้ผู้ตาย และเรียกชื่อผู้ตายให้มารับกินเครื่องเช่นไหว้ เหล่านั้นก่อนเก็บอัฐิ ญาติพี่น้องและลูกหลานต่างพากันนั่งล้อมวงรอบกองเถ้าถ่านอัฐิเพื่อห่มน้ำมนต์ลงอัฐิก่อนเก็บอัฐิ และนั่งล้อมวงรอบสามเณรเพื่อห่มน้ำมนต์ลงสามเณรก่อนที่จะสีกในตอนเช้าหลังทำบุญตักบาตรเสร็จ

๑๒๙. tɕoo “ว. ชั่ว (ร้าย) เลว ทรมาน ไม่ดีเพราะจงใจผิดศีลธรรม หรือจารีตประเพณี”

ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกมีความเชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรม บาบบุญคุณ โทษ เมื่อคนเราตายไปแล้ว จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มๆ ที่ทำดีจะได้ไปสวรรค์ หรือไปเกิดใหม่ในที่ดีๆ ตามแต่บุญกรรมที่แต่ละคนได้สร้างเอาไว้ ส่วนพวกที่ทำบาปเป็นนิจก็จะตกนรก เกิดเป็นสัตว์นรก ผี หรือเปรตแล้วแต่ชนิดของการทำบาป การทำบุญอุทิศไปให้แก่ผู้ตาย เพราะกลัว

ถ้าผู้ตายจะได้รับความทุกข์ยากลำบากในนรก หากกรรมเบาบางลงก็จะได้รับส่วนบุญส่วนกุศลที่ญาติพี่น้องได้อุทิศไปให้ก็จะทำให้ได้รับความสุขสบายไปเกิดในที่ดีๆ ต่อไป

๑๓๐. tɕɔɔj “ก. ช่วย ส่งเสริมเพื่อให้สำเร็จประโยชน์”

พิธีกรรมงานศพเป็นงานใหญ่ที่ต้องอาศัยแรงกายแรงใจจากญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจกัน แบ่งหน้าที่ต่างๆ กัน ตามคำเชิญของเจ้าภาพ เพื่อให้พิธีกรรมงานศพสำเร็จลุล่วงด้วยดีโดยตลอด ไม่ขาดตกบกพร่อง

ภาพที่ ๕๔ tɕɔɔj ช่วย ส่งเสริมเพื่อให้สำเร็จประโยชน์

ภาพชาวบ้านช่วยกันห่อข้าวต้มมัดใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมถวายพระและเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน

๑๓๑. tɕau “น. หลาน ลูกของลูก”

ลักษณะโครงสร้างทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายเขมรส่วนใหญ่ เป็นครอบครัวใหญ่ ที่มีผู้อาศัยรวมกันภายในบ้านหลายลำดับชั้น นับตั้งแต่ ทวด ปู่-ย่า หรือ ตา-ยาย พ่อ-แม่ ลุง-ป้า ลูก หลาน เป็นต้น ก่อนจะเคลื่อนศพไปเผายังป่าช้า อาจารย์จะนำญาติพี่น้อง ลูกหลานและเพื่อนบ้านที่รู้จักมักคุ้นกับผู้ตายได้กล่าวขอขมาลาโทษต่อผู้ตายเพื่อไม่ให้มีเวรต่อกันและกัน ผู้ตายจากไปจะได้ไม่มีอะไรต้องห่วง ผู้มีชีวิตอยู่จะได้รู้สึกสบายใจและมีกำลังใจที่จะต่อสู้ดำรงชีวิตอยู่ต่อไป

๑๓๒. tɕiia “ว. ดี มีลักษณะเป็นไปในทางที่ต้องการ นำปรารถนา นำพอใจ”

ชาวไทยเชื้อสายเขมรส่วนใหญ่ต่างมีความเชื่อในเรื่องของผลบุญ ผลกรรม บาป นรก สวรรค์ ดังนั้นเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมงานศพ อาจารย์จะแนะนำให้ญาติพี่น้อง ลูกหลาน ของผู้ตายหมั่นทำความดี สร้างแต่กุศลดี เพื่ออุทิศคุณงามความดีนี้แก่ผู้ตายไป และเราผู้ทำความดีก็ จะอยู่เย็นเป็นสุขไปด้วย

tɕh

๑๓๓. tɕhnaŋ “น. หม้อ”

หม้อที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพมีทั้งหม้อดินใช้ต้มน้ำอาบน้ำศพ อาจารย์ใช้หม้อดิน ใส่อาหารสำหรับเซ่นไหว้วิญญาณผู้วายชนม์ในป่าช้า

๑๓๔. tɕhnaŋ-dei “น. หม้อดิน”

ภาชนะใช้ใส่น้ำหุงต้มอาหารในสมัยก่อน และปัจจุบันใช้ต้มน้ำอาบน้ำศพ และ ใส่เปลือกมะพร้าว น้ำศพเพื่อทុบตรงทางแยก

๑๓๕. tɕhnam “น. ปี”

พิธีกรรมงานศพของชาวไทยเชื้อสายเขมรมักทำตามวัย เช่น วัยเด็ก นิมนต์พระ สวดมาติกาบังสุกุล และทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง วัยผู้ใหญ่ สวดมาติกาบังสุกุลและทำบุญ ตักบาตรข้าวสุก สวดพระอภิธรรม ทำบุญตักบาตรข้าวสุก

๑๓๖. tɕhlaaŋ-nuɛn “ก. ฉลองเนร”

สามเนรบวชน้ำไฟ เป็นการบวชเพื่อทดแทนคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูเรามาจนเติบโตใหญ่ ชาวไทยเชื้อสายเขมรมีความเชื่อว่า การที่จะสนองตอบคุณมารดาบิดาได้นั้น ต้องมีแต่การบวชเท่านั้น ตามความเชื่อในนิทานโบราณว่า มีแม่ลูกคู่หนึ่งอาศัยอยู่ในป่าหาฝืนขาย วันหนึ่งลูกหนีไปบวชอยู่ที่วัดแม่รู้แม่โกรธมาก ต่อมาแม่ไปหาฝืนเจอหลบอยู่ใต้โคนไม้ยมทูต นึกว่าตายจึงนำวิญญาณไปให้ยมบาลได้สวน ยมบาลถามเคยทำบุญอะไรมาบ้างไหม เธอนึกเท่าไรก็ นึกไม่ออก ยมบาลจึงให้จับโยนลงกระทะทองแดง แต่ตกลงไปไม่ถึงน้ำร้อน ยมทูตจึงนำมา สอบสวนใหม่ว่าทำไมจึงตกไม่ถึงน้ำร้อน เธอตอบว่าเปลวไฟเหมือนกับจิ๋วที่ลูกสวมใส่มารองรับ เธอไว้ไม่ให้ตกน้ำร้อน ยมทูตพอใจจึงส่งตัวกลับมาโลกมนุษย์นับจากนั้นมา เธอจึงเล่าเรื่องนี้ให้คน

อินฟัง นับแต่นั้นมาเราจึงนิยมบวชน้ำไฟเพื่อทดแทนบุญคุณพ่อแม่ (บวชเนรแทนคุณแม่ บวชพระแทนคุณพ่อ)

ภาพที่ ๕๕ tchlaag- nne จลองเนร

ภาพอาจารย์ทำพิธีจลองสามเนร (จลองบุญ) เป็นการบำเพ็ญบุญให้เต็มครบถ้วน สมบูรณ์ถือว่างานสำเร็จลุล่วงด้วยดี

๑๓๓. tchaan “น. ช้อน”

ช้อนใช้สำหรับตักอาหารหวานคาว ฉ้น(สำหรับพระ)และรับประทาน(คนทั่วไป)

๑๓๔. tchaan-slad “น. ชาม”

ชามใช้สำหรับใส่อาหารหวาน คาว ถวายพระ เลี้ยงแขก และเซ่นไหว้วิญญาณ
ผู้วายชนม์

๑๓๕. tchoo? nom-tchoo? “น. บัว/ขนมดอกบัว ขนมดอกบัวเป็นชื่อขนมชนิดหนึ่ง ทำจากแป้งข้าวเจ้าผสมน้ำตาลและน้ำจันทน์เหลว แล้วใส่หยอดใส่น้ำมันทอดเป็นแผ่นกลมๆ มีรสหวาน”

ขนมดอกบัวเป็นขนมอย่างหนึ่งที่ใช้ประกอบพิธีกรรมงานศพใช้ถวายพระสงฆ์ เลี้ยงแขกและไว้เป็นเครื่องเซ่นไหว้ผู้ตาย

ภาพที่ ๕๖ tchoo? บัว/ขนมดอกบัว

๓

๑๔๐. ๓iat “น. ญาติ ญาติสืบสายโลหิต ญาติเกี่ยวดอง คนในวงศ์วาน”

พิธีกรรมงานศพเป็นพิธีกรรมที่ต้องอาศัยญาติพี่น้องร่วมสายโลหิต อยู่ห่างไกลกัน หรือแยกย้ายไปทำมาหากินต่างถิ่น ได้กลับมาพบกัน แสดงน้ำใจต่อกันและญาติเกี่ยวดองร่วมมือร่วมใจกันในอนาคตที่จะประกอบพิธีกรรมงานศพให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๓

๑๔๑. ๓wap น. การตาย สิ้นใจ สิ้นชีวิต ไม่มีชีวิตอยู่ หรือการที่ร่างกายไม่ไหวติง เช่น อวัยวะต่างๆ มีมือและเท้า เป็นต้น ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้อีกต่อไป

๑๔๒. ๓wap-kanraar น. ตายโหง

การตายที่ไม่ปกติ เป็นการตายเพราะกรรมตัดรอน ทำให้ตายอย่างกะทันหัน ตายก่อนวันอันควร เช่น ตายเพราะฟ้าผ่า อุบัติเหตุ และตายท้องกลม

๑๔๓. ๓ai-dat-khmoot “น. วันเผาผี(ศพ)”

การกำหนดวันเผาศพตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโก จังหวัดสุรินทร์นั้น จะกำหนดเลือกวันเผาตามฤกษ์ยามที่มีคติความเชื่อสืบกันมาจนถึงปัจจุบัน ก่อนที่จะนำศพไปเผาเพื่อป้องกันการ thacitha? “สิ่งที่เป็นเสนียดจัญไร ความชั่วร้าย หรือเกิดเหตุร้ายตามมาเพราะละเมิดข้อห้าม” เลือกวันปลอดเป็นวันเผาศพ เพื่อความเป็นสิริมงคลและความ

เจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงานและชีวิตของผู้ที่มีชีวิตอยู่ วันที่ห้ามเผามีดังนี้ *gai-khmooɬ-sii* “วันฝักินผี” *gai-litɬ* “วันจุม” และ *gai-ʔaʔkhnee-ruh* “วันอุบาทว์ วันโลกาวินาศ หรือ วันอัคคินิโรธ” ซึ่งจะถือเอาเดือนตามจันทรคติ นอกจากนี้ยังมีวันห้ามเผาอีก คือ วันอังคาร เพราะชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่าวันอังคารเป็นวันเพลิง จึงห้ามเผาศพในวันนี้ ถ้าหากฝ่าฝืนเผาศพไปจะเกิดการ *thaaithaʔ* มีเรื่องร้ายหรืออาจจะทำให้เกิดเหตุเภทภัยสิ่งที่ไม่ดีขึ้นญาติพี่น้องจะเดือดร้อนหรือหนักกว่านั้นอาจเดือนร้อนถึงแก่ชีวิตได้

๑๔๔. *gai-khmooɬ-sii* “น. วันฝักิน”

ชาวไทยเชื้อสายเขมรที่หมู่บ้านทุ่งโกยังคงมีความเชื่อและนับถือฤกษ์ยามยามดีจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญกับฤกษ์ต่างๆ ที่จะส่งผลต่อชีวิตจิตใจและความเป็นอยู่ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะฤกษ์ในการเผาศพ เพราะเชื่อว่าถ้าเผาวันไม่ดีหรือวันฝักิน จะส่งผลทำให้วิญญาณของผู้วายชนม์และญาติของผู้วายชนม์เดือดร้อนหรืออาจถึงเสียชีวิตได้ เช่นวันฝักินผี จะทำให้ผีผู้วายชนม์ไม่สามารถไปผุดไปเกิดได้ต้องตกอยู่ในอำนาจของเจ้าถิ่น จนกว่าจะมีผู้อื่นมาแทนหรืออาจจะตลอดไป วันฝักินคน อาจทำให้ญาติต้องได้รับความเดือดร้อนหรืออุบัติเหตุถึงชีวิตได้ ดังนั้นอาจารย์และญาติผู้วายชนม์จึงเลือกวันวันฝักินในการเผาศพ ดังนี้

ข้างขึ้น	ข้างแรม	สิ่งที่ฝักิน	ผลที่จะเกิดเมื่อละเมิด
๑, ๑๑ ค่ำ	๖ ค่ำ	ฝักินผี	ห้ามเผาศพจะทำให้ญาติตายตามทันที
๒, ๑๒ ค่ำ	๗ ค่ำ	ฝักินคน	ห้ามไปอยู่บ้านคนอื่นและห้ามรับคนมาอยู่บ้านจะเกิดป่วยไข้ตายเพราะฝักิน
๓, ๑๓ ค่ำ	๘ ค่ำ	ฝักินช้าง	ห้ามซื้อช้าง ช้างจะนำเคราะห์ร้ายมาให้
๔, ๑๔ ค่ำ	๙ ค่ำ	ฝักินม้า	ห้ามซื้อม้า ม้าจะนำเคราะห์ร้ายมาให้
๕, ๑๕ ค่ำ	๑๐ ค่ำ	ฝักินควาย	ห้ามซื้อควายควายจะนำเคราะห์ร้ายมาให้
๖, ๑๐ ค่ำ	๑๑ ค่ำ	ฝักินโค	ห้ามซื้อช้าง ช้างจะนำเคราะห์ร้ายมาให้

ประเพณีเขมรมีการแบ่งวันออกเป็น *gai-litɬ* *gai-tɕiia-kannaal* *gai-neɛtɬ*

khɛɛ เดือน *gai-litɬ* “วันจุม” *gai-tɕiia-kannaal* “วันฟู” *gai-neɛtɬ* “วันลอย”

khεε เดือน	ηai-litc “วันจม”	ηai-tciia-kannaal “วันคิกกลาง วันเพ็ญงฟู”	ηai-neet “วันลอย”
๖	๑	๖	๔
๗	๒	๗	๕
๘	๓	๑	๖
๙	๔	๒	๗
๑๐	๕	๓	๑
๑๑	๖	๔	๒
๑๒	๗	๕	๓
๑	๑	๖	๔
๒	๒	๗	๕
๓	๓	๑	๖
๔	๔	๒	๗
๕	๕	๓	๑

ถ้าจะไล่คน ซ้อซ้าง ม้า วัว ควาย ให้เว้นวันลอย เพราะมักสูญหาย ถ้าเป็นวันจมมักล้มตาย
ไม่ดีแล ถ้าวันฟูค้าขายดีมีกำไรดีนักแล

วันที่เป็นตัวเลขชาวบ้านทุ่งโกนิยมนับวัน ๑ หมายถึง วันอาทิตย์เป็นวันแรกของสัปดาห์

๑ หมายถึง ηai-?tuwt วันอาทิตย์

๒ หมายถึง ηai-tcan วันจันทร์

๓ หมายถึง ηai-ηkiiar วันอังคาร

๔ หมายถึง ηai-put วันพุธ

๕ หมายถึง ηai-pahh วันพฤหัสบดี

๖ หมายถึง ηai-sv? วันศุกร์

๗ หมายถึง ηai-sau วันเสาร์

ηai-?a?khnee-ruh “วันอุบาทว์หรือวันอัคนิโรธ”

วันอาทิตย์ที่ตรงกับ วันขึ้นหรือแรม ๔ ค่ำ

วันจันทร์ที่ตรงกับ วันขึ้นหรือแรม ๖ ค่ำ

วันอังคารที่ตรงกับ	วันขึ้นหรือแรม ๑ ค่ำ
วันพุธที่ตรงกับ	วันขึ้นหรือแรม ๓ ค่ำ
วันพฤหัสบดีที่ตรงกับ	วันขึ้นหรือแรม ๑ ค่ำ
วันศุกร์ที่ตรงกับ	วันขึ้นหรือแรม ๕ ค่ำ
วันเสาร์ที่ตรงกับ	วันขึ้นหรือแรม ๑ ค่ำ

j

๑๔๕. juur “ว. นาน ยาว ช้า (ใช้กับเวลา)”

การเผาพในป่าช้ามักจะใช้เวลา ๓-๔ ชั่วโมง ถ้าฝนตกจะใช้เวลานานกว่านั้น ดังนั้นเมื่อพระฉันทเพลเสร็จ สวดมาติกาบังสุกุล ให้พร ก็จะเคลื่อนขบวนแห่ศพสู่ป่าช้าทันที เพราะกว่าจะเผาเสร็จเก็บอัฐิได้ เวลาที่จวนมีดค้ำ เสร็จแล้วตอนเย็นต้องทำพิธีสวดพระพุทธรณ์ พิธีกรรมงานศพ ต้องรอญาติพี่น้อง ลูกหลานที่อยู่ห่างไกลกันหรือแยกย้ายไปทำมาหากินต่างถิ่น เป็นระยะเวลานานๆ ได้กลับมาพร้อมหน้ากันก่อนจึงจะทำพิธีเผา

k

๑๔๖. kmet “น. มีด”

มีดใช้ผ่า ตัดฟืน สำหรับหุงต้มและหั่น ซอย ผักผลไม้ เนื้อเพื่อประกอบอาหาร ตัดฟืนกองฟอนสำหรับเผาศพ

๑๔๗. ktim-kaham ktim-saa “น. หอมแดง กระเทียม”

หอมแดง กระเทียมใช้เป็นเครื่องปรุงอาหารถวายพระ ใส่ถาดบูชาพระสวดพระอภิธรรม ใส่กระเชออุทิศให้ผู้วายชนม์

๑๔๘. ksir น. บุหรี่ ยาสูบที่ใช้ใบตอง หรือกระดามามวนใบยาที่หั่นเป็นฝอย

บุหรี่ยาสูบเป็นส่วนหนึ่งในเครื่องประกอบพิธีกรรมงานศพ เช่น ใส่พาน นิมนต์พระ ถวายพระสงฆ์ นิมนต์อาจารย์มาทำพิธี เชิญแขก ค้อนรับแขก และไว้เช่นไว้ผู้ตาย เป็นต้น

๑๔๙. kmeep “น. เด็ก คนที่อายุยังน้อย”

พิธีกรรมงานศพ ถ้าเป็นเด็ก จะทำบุญแบบง่ายๆ นิมนต์มาสวดมาติกาบังสุกุล แล้วฝังหรือเผา พ่อแม่จะไม่เก็บอัฐิลูก เพราะถือว่า ลูกจะได้ไม่ต้องเป็นห่วงกังวลอะไรอีกให้ญาติพี่น้อง ลูกหลานเป็นคนเก็บอัฐิมาทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง แล้วนำอัฐิไปบรรจุไว้ในธาตุของปู่ย่าตายาย ส่วนเด็กๆ ที่เป็นลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ ผู้ใหญ่จะนำเขมาควันไฟมาแต้มเป็นจุดที่หน้าผาก เพื่อว่าวิญญาณคนตายย้อนกลับมาจะจำไม่ได้เพราะมีปานดำที่หน้าผากคิดว่าไม่ใช่ลูกหลานของตนเองจึงไม่มารบกวน ญาติที่มีชีวิตอยู่กลัวว่าวิญญาณผู้ตายจะมาพาเอาลูกหลานที่เขาเคยรักใคร่ดูแลไปอยู่ด้วย จึงหาอุบายแต้มเขมาควันไฟไว้ที่หน้าผาก

๑๕๐. kat-kam “ก. ตัดกรรม”

เมื่อมีคนในครอบครัวเจ็บป่วยขึ้น นอกจากญาติจะพาไปรักษากับหมอแผนปัจจุบันที่โรงพยาบาลและหมอพื้นบ้านแล้ว หากผู้ป่วยเริ่มจะมีอาการหนักเพิ่มขึ้นญาติก็จะทำพิธีตัดกรรมตามประเพณีที่ชาวบ้านในหมู่บ้านนิยมปฏิบัติกันก็คือ การนิมนต์พระสงฆ์มาสวดตัดกรรมชักบังสุกุลเป็น เจ้าภาพนิยมนิมนต์พระมาทำพิธี ๔ รูป ให้ผู้ป่วยจุดธูปเทียน (ถ้าผู้ป่วยทำไม่ได้ให้ญาติทำแทน) กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย สมาทานศีล รับศีล จากนั้นญาติผู้ป่วยจะบอกหนทางไปสู่สุคติโดยการให้ผู้ป่วยประนมมือถือกรวยดอกไม้ ธูปเทียน และกระซิบข้างๆ หูผู้ป่วยให้ผู้ป่วยได้ยินว่า “สัมมาอะระหังฯ” หรือ “พุทธโศฯ” เป็นต้น จุดมุ่งหมายก็เพื่อให้ผู้ป่วยได้ระลึกถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง มีดวงจิตจดจ่ออยู่กับการภาวนาทำสมาธิจะทำให้จิตใจสงบมีพลังจิตเป็นกุศลจิต ถ้าสิ้นใจขณะที่จิตเป็นกุศลนี้ชาวบ้านทุ่งโกมีความเชื่อว่า จะทำให้เกิดในสุคติ จากนั้นญาติจะเอาผ้าขาว ผ้าโสร่ง (สำหรับผู้ชาย) ผ้าถุง (สำหรับผู้หญิง) คลุมบนตัวผู้ป่วย นิมนต์พระสงฆ์มาสวดบังสุกุลเป็น พระชักผ้าบังสุกุลเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระสงฆ์อนุโมทนาให้พร ๒๑ คำ เจ้าภาพกรวดน้ำรับพรเป็นอันเสร็จพิธี

ภาพที่ ๕๗ kat-kam ตัดกรรม

ภาพทำพิธีตัดกรรมพระพิจารณาชักผ้าบังสุกุลคนเป็น

๑๕๑. kan-tul-ktul “น. เสื่อ”

เสื่อใช้ปูพื้นสำหรับนั่ง ใช้เป็นเครื่องบูชาธรรมถวายกันท์เทศน์ และใส่กระเชอ
อุทิศถวายพระ อุทิศให้แก่ผู้วายชนม์

๑๕๒. kan sel “ก. ถือศีล kan ก. ถือ sel น. ศีล”

ช่วงเวลาประกอบพิธีกรรม อาจารย์ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมจะสมาทานรับ
ศีล ๘ ไปถือปฏิบัติ เพราะเชื่อว่า ผู้มีศีลบริสุทธิ์สามารถทำบุญให้มีอานิสงส์มากกว่าคนไม่มีศีล และ
สามารถส่งส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ตายได้ไปถึงสวรรค์ชั้นฟ้า

๑๕๓. kan-tɔɣ pan-tɔɰh kam-puaŋ “กระเชอบรรจุเครื่องอุปโภคบริโภคที่
จำเป็นเพื่ออุทิศให้ผู้ตาย”

kan-tɔɣ pan-tɔɰh kam-puaŋ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำในเบื้องต้นทันทีที่
บุคคลสิ้นใจ หรือหากว่าสามารถทำไว้ก่อนที่คนจะสิ้นใจได้ก็จะยิ่งดี เช่น ในกรณีที่คนป่วยมีอาการ
หนักเห็นว่าน่าจะไม่มีรอดแน่ ๆ ญาติผู้ป่วยจะรีบจัดเตรียมข้าวของเครื่องใช้ดังกล่าวให้เสร็จเลย
ในทันที เพื่อผู้ป่วยจะได้รับรู้และรู้สึกยินดีที่ญาติไม่ทอดธุระญาติได้นึกถึงผู้ป่วยอยู่เสมอ ผู้ป่วยจะ
ได้อุ่นใจว่ามีปัจจัยใช้สอยในโลกเบื้องหน้า กระเชอบรรจุเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับผู้ตายจึง
เป็นเสมือนเครื่องใช้และเสบียงสำหรับคนเดินทางไกล ไปสู่ kam-puaŋ “ทำน้า” เพื่อเดินทาง
ข้ามน้ำข้ามทะเล ไปสู่ดินแดนใหม่ ภพภูมิใหม่ หรือ เมืองผี ก่อนที่จะเคลื่อนขบวนแห่ศพออกจาก
บ้านไปสู่ป่าช้า เจ้าภาพจะนิมนต์พระสงฆ์หนึ่งรูป(เจ้าอาวาสหรือประธานสงฆ์)ชักบังสุกุลกระเชอ
อุทิศ พระสงฆ์อนุโมทนาให้พร เจ้าภาพกรวดน้ำรับพร สมัยก่อนนำเครื่องอุปโภคบริโภคใส่ลงใน
กระเชอแต่ปัจจุบันกระเชอใหญ่หายากจึงใช้ครุถึงแทนบางชิ้นที่ใหญ่กว่าครุก็จะวางไว้ข้างเคียงกัน
เช่น ฟูก เสื่อ เป็นต้น

ภาพที่ ๕๘ kan-tɔɯ pan-tɔɯh kam-puaŋ กระเชออุทิศ

ภาพพระชักบังสุกุล kan-tɔɯ pan-tɔɯh kam-puaŋ

๑๕๔. kʰh-tboon-ɣaŋ -tɔɯ “ก. เชี่ยหัวแหวน”

ปัจจุบันเรียกว่า kan-tɔɯ-plaŋ “กระเชอใส่ข้าวเปลือกและจุดตะเกียง”
 เมื่อก่อนในสมัยโบราณยังไม่มีตะเกียง ปู่ย่า ตายายเขาจุดได้ (ปัจจุบันได้เลิกใช้ได้แล้ว เปลี่ยนมาใช้
 ตะเกียงแทน)ไว้ข้างโลงศพของผู้ตาย แล้วเจ้าภาพให้वानหฺยงหม้ายในหมู่บ้าน ๑ คน ให้โกนหัว
 แล้วทำหน้าที่นั่งเชี่ยได้เพื่อไม่ให้ไฟดับ เรียกพิธีกรรมนี้ว่า kʰh-tboon-ɣaŋ -tɔɯ “เชี่ยหัว
 แหวน” อุปกรณ์ที่ใช้ในการเชี่ยได้นั้นจะใช้เคียวโดยมีการผูกแหวนที่คอเคียว และหลังเสร็จงาน
 เจ้าภาพจะมอบผ้าไหม หรือข้าวของเครื่องใช้สอยต่างๆ เป็นสินน้ำใจแก่หฺยงหม้ายที่ทำหน้าที่เชี่ย
 ได้นี้เป็นสิ่งตอบแทน (ปัจจุบันที่ให้หฺยงหม้ายโกนหัวเชี่ยได้ได้เลิกใช้แล้ว เพราะใช้ตะเกียงแทนได้
 ส่วนการโกนหัวนั้นขึ้นอยู่กับลูกๆ ว่าใครอยากจะโกนหัวไว้ทุกข์ให้พ่อแม่ก็สามารถทำได้)

ภาพที่ ๕๕ kan-tay-pla กระเชอใส่ข้าวเปลือกและจุดตะเกียง

๑๕๕. kan-tuh- khmoo-tuh “น. โลงศพ”

สมัยก่อนเมื่อมีคนตายในหมู่บ้านชาวบ้านจะช่วยกันทำโลงศพเอง ไม้ที่ใช้ทำโลงศพสมัยก่อน ?lu-pu?-swaai “พ่อใช้ไม้มะม่วง mdaai ~ mnaai-kkiir “แม่ใช้ไม้ตะเคียน (จากการสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมและชาวบ้านทุ่งโกไม่มีใครทราบสาเหตุทำไมคนโบราณใช้ไม้มะม่วงทำโลงศพให้พ่อ ใช้ไม้ตะเคียนทำโลงศพให้แม่ ส่วนผู้ตายที่ไม่ใช่พ่อ แม่ ท่านไม่ได้ระบุว่าใช้ไม้อะไร นอกจากนี้ยังมีการใช้ไม้กระดานฝาบ้านทำโลงศพ หมายถึง การแบ่งสมบัติ (บ้าน) ให้แก่ผู้ตาย) ปัจจุบันไม่มีการทำโลงศพเอง เนื่องจากไม้สำหรับทำโลงศพซึ่งต้องเป็นไม้เนื้อดีนั้นหายากประกอบกับมีการทำโลงศพสำเร็จรูปขายและราคาก็ไม่แพงเท่าไรนัก สะดวกกว่าทำเอง เจ้าภาพจึงนิยมซื้อโลงสำเร็จรูปมาใช้แทน

kh

๑๕๖. khnʌʌi “น. หมอน”

หมอนเครื่องนอน เพื่อนบ้านนำหมอนมาช่วยบุญ เจ้าภาพจัดหมอน เสื่อ ฟูก ถวายพระ ใส่เป็นกัณฑ์เทศน์ ใส่เป็นกระเชออุทิศให้แก่ผู้วายชนม์

๖

๑๕๓. ʔaŋkaa ~ ŋkaa “น. ข้าวสาร”

เพื่อนบ้านนำข้าวสารมาช่วยบุญ ข้าวสารสำหรับประกอบพิธีกรรม อาจารย์ใช้ประกอบพิธีเก็บข้าวสาร หุงถวายพระ เลี้ยงแขกที่มาร่วมงานและเซ่นไหว้วิญญาณผู้วายชนม์

ภาพที่ ๖๐ ʔaŋkaa ~ ŋkaa ข้าวสาร

ภาพข้าวสารและการเก็บข้าวสารสำหรับหุงถวายจันทน์พระในพิธีทำบุญอุทิศ

๑๕๔. ʔantɕiin “น. แหวน”

ก่อนทำพิธีเก็บอัฐิอาจารย์จะแต่งตัวให้หุ่นรูปปั้นผู้เสียชีวิต ป้อนอาหาร หวาน คาวเสร็จแล้วอาจารย์นำเงิน 32 บาทมาวางบนตัวหุ่นผู้ตายนำแหวนทองเหลือง 2 วงมาวางบนรูปดา แล้วค่อยใส่เงินเหรียญบาทที่ดวงตา หมายถึง ถ้าเขาได้เกิดจะได้มีดวงตาที่สมบูรณ์ไม่บอดไม่เสีย

๑๕๕. ʔaa-tɕaar-khmootɕ น.อาจารย์ตี หรือสัปเหร่อ

อาจารย์ คือผู้ที่บวชเรียนมาแล้ว มีความรู้ทางธรรมระดับหนึ่ง พอศึกษาลาเพศ ออกมาก็สามารถที่จะใช้ความรู้ทางธรรมประกอบกับชาวบ้านให้ความนับถือและมีความรู้ต่างๆ ทางด้านพิธีกรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้สวดสมมุติแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์เพื่อเป็นผู้ประกอบ พิธีกรรมงานศพตั้งแต่เริ่มต้น เมื่อมีคนตาย เจ้าภาพไปนิมนต์อาจารย์มาเช่นวิญญาณผู้ตาย ทำ น้ามนต์สะกดโลง คูแลบอกญาติตม่น้ำอาบน้าศพ แต่งศพ มัดตราสัง จัดสถานที่และเตรียมอุปกรณ์ ที่ใช้ในงานศพ คำนวณหาวันเผาศพ สวดสมมุติแต่งตั้งผู้ช่วยสัปเหร่อ นางโปรยข้าวตอก นางอุ้ม หม้อน้ำ อารธนาศีล อารธนาธรรม นำญาติพี่น้องขอขมาศพก่อนจะเคลื่อนศพสู่ป่าช้า ตัดค่ายมัด

ตราสังก่อนเผาศพ ทำพิธีเช่นไหว้วินญาณก่อนแปรรูปเก็บอัฐิ ทำน้ำมันดํพรหมให้ผู้ที่มีร่วมเผาศพที่
 ป่าช้าทำบุญอัฐิแก่เครื่องไทยทาน ยกชง สวดเก็บข้าวสารเตรียมไว้กวณข้าวทิพย์ รุ่งเช้าถวายจังหัน
 พระ ทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหาร จลองเณร สีกผู้ช่วยสัปเหร่อ นางโปรยข้าวตอก นางอุ้มหม่อนน้ำ
 ทำพิธีบรรจุอัฐิที่วัด และดับไฟเสร็จพิธี

ภาพที่ ๖๑ ๒aa-taar-khmootc อาจารย์ผี หรือสัปเหร่อ

บทที่ ๔

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาคำศัพท์ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพของชาวไทยเชื้อสายเขมร ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันในเขตหมู่บ้านทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชาวไทยเชื้อสายเขมรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๓ ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

รูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมงานศพ

๑. พิธีกรรมงานศพ มาจากความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายเขมรบ้านทุ่งโกที่เชื่อว่า คนตายที่ไปแล้วนั้นไม่ได้ทำมาหากินประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้เหมือนมนุษย์ที่มีชีวิตอยู่บนโลก คนตายจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับกรรมที่เขาได้กระทำไว้ เมื่อครั้งเขามีชีวิตอยู่ และอาศัยส่วนบุญส่วนกุศลที่ญาติพี่น้องได้ทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้เป็นเครื่องเลี้ยงชีวิตของผู้ตาย ดังนั้น ญาติพี่น้องที่มีชีวิตอยู่บนโลกมนุษย์ปรารถนาอยากให้อาตมาตายไปแล้วมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุขในปรโลก ก็จะจัดเตรียมเสื้อผ้า ข้าวปลาอาหาร เงินทอง ข้าวของเครื่องใช้ อุปกรณ์บริโภคนิยมนำมาใช้ในการดำรงชีพ ทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลนี้ไปให้แก่ผู้ตาย เมื่อวิญญาณผู้ตายได้รับเขาก็จะมีความยินดีมีความสุขเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แล้วผู้ตายจะอวยชัยให้พรแก่ญาติพี่น้องให้มีแต่ความสุข ความเจริญ หากญาติพี่น้องไม่ทำบุญอุทิศส่วนบุญ ส่วนกุศลไปให้ผู้ตายก็จะด่าและสาปแช่งญาติที่มีชีวิตอยู่ไม่ให้มีความสุข ความเจริญ ด้วยเหตุนี้เมื่อมีคนตายญาติพี่น้องมิตรสหายจึงนิยมประกอบพิธีกรรมงานศพทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย

๒. บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมงานศพ จากการศึกษาพบว่า มีผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ พระสงฆ์ มีหน้าที่ สวดมาติกาบังสุกุล สวดพระอภิธรรม แสดงพระธรรม เทศนา สวดแปรรูป สวดพระพุทธรูป เบิกพระเนตร สวดถวายพรพระ สวดให้พรประพรม น้ำมนต์และสวดอุทิศ เป็นต้น

๒.๒ สามเณรบรรพชาไฟ มีหน้าที่นำศพไปป่าช้า เก็บอัฐิและเก็บข้าวสาร เป็นต้น

๒.๓ อาจารย์ หรือสัปเหร่อ มีหน้าที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม เพื่อให้พิธีกรรมสำเร็จลุล่วงทันเวลาและฤกษ์ยามที่กำหนด

๒.๔ ผู้ช่วยสัปเหร่อ มีหน้าที่ช่วยอาจารย์เตรียมอุปกรณ์สิ่งของที่จะต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรม

๒.๕ หญิงผู้โปรยข้าวตอก มีหน้าที่โปรยข้าวตอกร่วมขบวนแห่ศพไปเผายังป่าช้า เก็บข้าวสาร กวนข้าวทิพย์ และร่วมถวายจันทน์พระ

๒.๖ หญิงสาวถือหม้อน้ำ มีหน้าที่ถือหม้อน้ำร่วมขบวนแห่ศพไปเผายังป่าช้า เก็บข้าวสาร กวนข้าวทิพย์ และร่วมถวายจันทน์พระ เป็นต้น

๒.๗ ญาติพี่น้องที่มีชีวิตอยู่ มีหน้าที่เชิญอาจารย์ เตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมงานศพให้อาจารย์ เชิญแขก เตรียมอาหารหวาน คาว ไว้ต้อนรับแขกที่มาร่วมงาน นิมนต์พระมาสวดมาติกาบังสุกุล สวดพระอภิธรรม สวดพระพุทธรูป จัดเตรียมอุปกรณ์ที่พระสงฆ์ต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรม เก็บอัฐิ ทำบุญอัฐิ เก็บข้าวสาร กวนข้าวหมูปากยาส ร่วมถวายจันทน์พระ ทำบุญบรรจุอัฐิ ถวายสังฆทาน เป็นต้น

๓. ขั้นตอนพิธีกรรมงานศพ ผู้วิจัยได้อธิบายถึงระเบียบขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่ระเบียบพิธีที่ถือปฏิบัติก่อนการสิ้นใจจนกระทั่งหลังการฌาปนกิจเสร็จสิ้น คือ กรณีที่ผู้ป่วยมีอาการหนักได้รับความทุกข์ทรมานมาก ญาติพี่น้องปรึกษาหารือกันแล้วเห็นว่าหมดทางรักษา ญาติเหล่านั้นจะไปนิมนต์พระสงฆ์ ๔ รูปมาสวดตักกรรม เพื่อให้ผู้ป่วยได้ตัดความห่วงอาลัยในบุตร ภรรยา สามี และทรัพย์สินทั้งหลายให้ญาติได้ยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่อาศัยเพื่อเป็นแนวทางไปสู่สุคติสวรรค์

หลังตายญาตินิมนต์พระสงฆ์มาสวดมาติกาบังสุกุล ก่อนที่จะบอกบุญ (เชิญแขก) มาร่วมงานไว้อาลัยให้แก่ผู้ตาย เจ้าภาพนิมนต์อาจารย์มาเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมงานศพ ตั้งแต่เริ่มต้น คือ ทำพิธีสะกดโลง อาบน้ำศพ แต่งตัวศพ มัดตราสัง อุปโลกนัผู้ช่วยอาจารย์ (ผู้ช่วยสัปเหร่อ ๔ คนไว้ช่วยงานอาจารย์) เลี้ยงไข่ทายหาที่เผาศพ เจ้าภาพนิมนต์พระมาสวดพระอภิธรรม ทุกคืนจนถึงวันเคลื่อนศพไปเผา ตอนเช้าเจ้าภาพหาลูกหลานมาบวชเณรเพื่อจูงศพ เวลาเพลเจ้าภาพนิมนต์พระสงฆ์เทศนา ๑ กัณฑ์ สวดมาติกาบังสุกุลและอนุโทนาให้พร ญาติโยมรับพร อาจารย์นำญาติและแขกที่มาร่วมงานขอขมาลาโทษต่อผู้ตายก่อนจะเคลื่อนไปเผา เจ้าภาพเลือกหญิงผู้โปรยข้าวตอก ๑ คน และหญิงผู้อุ้มหม้อน้ำ ๔ คน ร่วมขบวนเคลื่อนศพไปเผาที่ป่าช้า เผาเสร็จอาจารย์และผู้ช่วยจัดการทำพิธีแปรรูป เจ้าภาพนิมนต์พระสวดอุทิศ แล้วเก็บอัฐิมาทำบุญที่บ้านเจ้าภาพ เจ้าภาพถวายพระพุทธรูป ประธานพระสงฆ์ทำพิธีเบิกพระเนตร พระสงฆ์สวด พระพุทธรูปยืน อาจารย์ทำพิธีเก็บข้าวสาร สามเณรและญาติพี่น้องร่วมกันเก็บข้าวสารไว้กวนข้าวทิพย์ ตอนเช้าอาจารย์ทำพิธีถวายจันทน์พระ และทำบุญตักบาตร ฆ้องสามเณร สีกสามเณรแล้วนำอัฐิไปบรรจุไว้ที่วัด

อาจารย์ทำพิธีดับไฟเจ้าภาพยกครูแก่อาจารย์ ผู้ช่วยอาจารย์ และพ่อครัวแม่ครัวเป็นอันเสร็จพิธีกรรม งานศพ

การประกอบพิธีกรรมงานศพที่หมู่บ้านทุ่งโกแห่งนี้ นับว่ามีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ ของตนซึ่งยังคงรักษารูปแบบประเพณีดั้งเดิมโดยรวมมาได้จนถึงปัจจุบันนี้ ในขณะที่เดียวกันก็มี รูปแบบประเพณีบางอย่างเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและกาลเวลา เช่น เรื่องโลงศพ สมัยก่อนจะมีการ ต่อโลงศพเอง แต่ปัจจุบันไม่เนื้อดีที่จะใช้ต่อโลงศพหายาก ประกอบกับมีการต่อโลงสำเร็จรูป ขายในท้องตลาด ชาวบ้านจึงนิยมใช้โลงสำเร็จรูปแทนการต่อโลงเอง เรื่องการเคลื่อนศพสู่ป่าช้า สมัยก่อนเมื่อจะเคลื่อนศพลงจากบ้าน (ปกติเป็นบ้าน ๒ ชั้นหรือบ้านหนีน้า เนื่องจากมีน้ำท่วมบ่อย เกือบทุกปี ชันบนเป็นที่พักอาศัยด้านล่างเป็นคอกวัวคอกควาย) ก็จะถอดกระดานฝาผนังบ้าน ด้านข้างหามลงมา จะไม่หามลงทางบันไดคนมีชีวิตรอยู่ เพราะเชื่อว่าคนตายกับคนเป็นเดินทางคนละ ทาง ปัจจุบันชาวบ้านเริ่มมีบ้านปูนซีเมนต์ไม่สะดวกในการซ่อมแซมจึงอนุโลมหามศพออกทาง บันไดที่คนเป็นเดิน เมื่อเคลื่อนศพออกจากบ้านสมัยก่อนใช้คนหามเดินลัดเลาะตามคันที่คลไคลจะ ไม่เดินเป็นทางตรง เวลากลับจะกลับคนละทางกับเวลาไป เพราะเชื่อว่าผีจะหาทางกลับไม่เจอ แต่ปัจจุบันใช้รถบรรทุกศพและจะต้องเคลื่อนไปตามทางหลวง เวลาไปกับเวลากลับใช้ทางเดียวกัน และแนวโน้มการเผาศพในอนาคตก็คาดว่า จะไม่มีการเผาศพในป่าช้าเนื่องจากอยู่ห่างไกลจาก หมู่บ้าน และไม่สะดวกในการทำพิธีแปรรูปเก็บอัฐิเนื่องจากกว่าจะเผาเสร็จกินเวลามากถึงมีดค่า ซึ่งในป่าช้าไม่ได้ต่อไฟฟ้าไป และหากว่าวันเผาศพมีฝนตกการเผาศพก็จะเป็นไปด้วย ความยากลำบาก ดังนั้น ก็มีแนวโน้มว่าในอนาคตจะมีการสร้างเมรุไว้เผาศพที่วัด อุปกรณ์การเผา เปลี่ยนจากฟืนเป็นถ่าน น้ำมันหรือไฟฟ้าแทน

คำศัพท์ที่ใช้ในการประกอบพิธี

การศึกษาคำศัพท์ภาษาเขมรสุรินทร์ในพิธีงานศพครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมคำศัพท์ที่ใช้ ในการประกอบพิธีตั้งแต่เริ่มจนจบพิธี รวมถึงคำที่ใช้เรียกผู้ร่วมพิธี คำเรียกลำดับขั้นตอน และคำที่ ใช้เรียกเครื่องประกอบพิธี มีจำนวน ๑๕๕ คำ โดยปรากฏเป็นคำศัพท์เฉพาะจำนวน ๒๘ คำ ดังนี้

คำศัพท์ที่เกี่ยวกับพิธีกรรม คือ pantəw?-pansii~ptəw?-psii/psaa “ป้อนอาหารให้แก่ หุ่นรูปปั้นสมมติ” pantəh-thiiat “บรรจุอัฐิ” praai-liiatc “โปรยข้าวตอก” pkap-ptal-liiatc “คว่ำขันข้าวตอก” pree-ruup “แปรรูป” bon-khmootc “บุญผี งานศพ” booh-taa-təxxɿ “บวชน้ำไฟ” daar “ฉลอง ข้าม สวดอุทิศ” seen “เซ่น เอาอาหารหรือเครื่องดื่ม เป็นต้น

ไปไหว้หรือสังเวยผีหรือเจ้าที่” kah-tboong-ʔaŋ-tɕuŋ “เจี้ยหัวแหวน” kat-kam “ตัดกรรม”
 ฏuup “การตาย ลินใจ ลินชีวิต ไม่มีชีวิตอยู่” ฏuup-kanraar “ตายโหง”

คำศัพท์อุปกรณที่ใช้ในพิธีกรรม คือ sbau-kraaŋ ~ sbau-phliang “หญาคารอง”
 tɕɤŋ-tɕkaar “เชิงตะคอน” tɕhəə-tɕɤŋ-tɕkaar “ไม้เชิงตะคอน” kan-tɕɤŋ pan-
 tɕoh kam-puaŋ “กระเชออุทิศให้ผู้ตาย” kan-tɕuh- khmooɕ “โลงศพ” tuaŋ-ptɕaŋ-
 miiar “ธงผญมาร” tuaŋ-pluŋ “ธงขวัญหรือธงนำวิญญาณ” thiiat “ชาตเจดีย์หรืออัฐิ”

คำศัพท์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมงานศพ คือ niaʔ-tiaŋ-bodn “ผู้ช่วยสัปเหร่อ
 ประกอบพิธี ๔ คน” niaŋ-prai-liatɕ “นางโปรยข้าวตอก” niaŋ-bei-kʔaam “นางอุ้มหม้อ
 น้ำ” ʔaa-tɕaar-khmooɕ “อาจารย์ผี หรือสัปเหร่อ”

คำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่ คือ prei/kodk- khmooɕ “ป่าช้า”

คำศัพท์เกี่ยวกับวัน คือ ɲai-dat-khmooɕ “วันเผาผี (ศพ)” ɲai-khmooɕ-sii
 “วันผีกิน”

ส่วนคำศัพท์อื่นๆ ที่ปรากฏในการศึกษาครั้งนี้ เป็นคำศัพท์ที่มีใช้ทั่วไป แต่มีความเกี่ยวข้องในการใช้ประกอบในพิธีกรรมงานศพหมู่บ้านทุ่งโกนี้

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบด้านการออกเสียงระหว่างคำศัพท์ในพิธีงานศพของภาษา
 เขมรสุรินทร์กับภาษาเขมรกำพูชา

๒. ควรมีการศึกษาให้ลึกซึ้งในท้องถิ่นต่างๆ รวมทั้งในกำพูชา เพื่อเปรียบเทียบว่ามี
 ความเหมือนหรือความแตกต่างในเรื่องของรายละเอียด และความเชื่อเรื่องข้อห้ามและข้อปฏิบัติ
 ในพิธีกรรมที่มีผลต่อจิตใจ ควรประมวลคำศัพท์ที่ศึกษาได้ในงานวิจัยชิ้นนี้ไปพัฒนา ประยุกต์ใช้ใน
 งานพจนานุกรม หรืองานรวบรวมคำศัพท์ภาษาเขมรในรูปแบบอื่นๆ ต่อไป

๓. ควรมีการนำความรู้ที่ได้ในงานวิจัยชิ้นนี้ ไปประยุกต์เข้ากับการศึกษาของเยาวชนใน
 แหล่งเรียนรู้ของชุมชน โรงเรียนในส่วนท้องถิ่น ในเรื่องของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
 ให้ประเพณีที่ดีงามนี้คงอยู่คู่ชุมชนต่อไปได้ หรือนำความรู้เหล่านี้มาเป็นข้อมูลในการพัฒนาชุมชน
 และการปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะพิธีกรรมงานศพนี้ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญต่อวิถีการดำเนิน
 ชีวิตของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่ควรได้รับการสืบทอด และรักษาไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้
 ต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คณะกรรมการศาสนาเพื่อพัฒนาสุรินทร์. **แซมชายฉบับพิเศษ รวมประเพณีและพิธีกรรมท้องถิ่น
ในจังหวัดสุรินทร์**. บุรีรัมย์ : เรวัตการพิมพ์, ๒๕๓๓.

ทะฉนัน จันทรพันธุ์ และชาติชาย พรหมจักรินทร์. **พจนานุกรมเขมร(สุรินทร์)-ไทย-อังกฤษ**.

กรุงเทพมหานคร : สถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

ทองเหลือง บุญพร้อม. **พจนานุกรมภาษาไทย – เขมรถิ่นไทย – เขมรกำพูชา – อังกฤษ**. บุรีรัมย์ :
เรวัตการพิมพ์, ม.ป.ป.

ธีรานัน โท. **บรรณาธิการ. การตายและพิธีการทำบุญศพ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท
สหธรรมิก จำกัด, ม.ป.ป.

ประพันธ์ ฤทธิศิริ. “การศึกษาพิธีกรรมงานศพในจังหวัดลำปาง และอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา”
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์, ๒๕๔๘.

ปราณี วงษ์เทศ. **พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป
จำกัด, ๒๕๓๕.

พระธรรมวโรดม คุณสมปโน. **ระเบียบปฏิบัติของชาวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระศรีวิสุทธิโสภณ. **ภูมิวิลาสินี**. พระนคร : โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์, ๒๕๑๓.

พวงผกา ประเสริฐศิลป์. **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารและตำราสถาบัน
ราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๑.

มงกุฏ แก่นเดี้ยว. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ ๑-๑๕**. กรุงเทพมหานคร : สยาม
เพรส แมเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๒.

มูลนิธิภูมิพลโลกิยกุ. **พจนานุกรม บาลี – ไทย – อังกฤษ ฉบับภูมิพลโลกิยกุ**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพลโลกิยกุ, ๒๕๓๑.

มูลนิธิมหาวิทยาลัยมหิดล. **สารานุกรมไทย เล่ม ๔ กกยอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์
พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๓.

วีระศิลป์ จันทโก. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของพิธีฌาปนกิจศพใน
พระพุทธศาสนา (ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านวังชัย).” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร-
มหาบัณฑิต แผนกวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๕.

สุเมธ เมธาวิทยกุล. **สังกัปพิธีกรรม**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๒๑.

หอสมุดแห่งชาติ. **มิลินทปัญหา ฉบับพิสดาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, ๒๕๐๐.

อภิธาน สมใจ. **งานศพล้านนา : ปราาทนกหัตถ์ลึงค์สู่ไม้ศพ**. เชียงใหม่ : กลางเวียงการพิมพ์,
๒๕๔๑.

เกษม บุญศรี. **ประเพณีอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน ส.ธรรมภักดี, ม.ป.ป.

เจริญ ไวรวัจนกุล. **วัฒนธรรมอินโดจีน**. สุรินทร์ : รุ่งชนเกียรติออฟเซต, ๒๕๔๔.

เสฐียร โกเศศ. **ประเพณีเนื่องในชีวิตและการตาย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ของสมาคม
สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๕.

ภาษาต่างประเทศ

Headley, Robert K. **Cambodian – English Dictionary**. Washington D.C. : The
Catholic University of America Press, 1977.

Huffman, Franklin E. and Im Proum. **English – Khmer Dictionary**. New Haven and
London : Yale University Press, 1977.

Suon Sopheap. **Khmer – Thai Cultures : The Inseparable Ties**. Phnom Penh :
Rama Printing International, 1995.

เจริญ ฌา. **หวิยธยไธเ**. ภูมเตญ : เมาษฤมษบาลาก, ๒๕๑๘.

ภาคผนวก

หน่วยเสียงภาษาเขมรถิ่นจังหวัดสุรินทร์

สัทอักษรที่ใช้ในงานวิจัยนี้ เป็นสัทอักษรที่ยึดถือตามหนังสือพจนานุกรมเขมร (สุรินทร์)-ไทย-อังกฤษ^๑ ของทะฉนัน จันทระพจน์ และชาดิชาช พรหมจักรินทร์ ซึ่งเป็นโครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่างๆ แห่งสถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยหนังสือเล่มดังกล่าวได้ศึกษาระบบเสียงของภาษาเขมรถิ่น จังหวัดสุรินทร์ และถ่ายทอดเสียงโดยใช้สัทอักษรสากล

หน่วยเสียงภาษาเขมรถิ่นจังหวัดสุรินทร์

พยัญชนะ

1. พยัญชนะเดี่ยว

เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวมี 21 เสียง ส่วนเสียงพยัญชนะท้ายมี 11 เสียง

	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	ปุ่มเหงือก ต่อเพดานแข็ง	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
เสียงกัก ไม่ก้อง ไม่พ่นลม	p- -p	t- -t			k-	?- -?
เสียงกัก ไม่ก้อง พ่นลม	ph-	th-			kh-	
เสียงกัก ก้อง	b-	d-				
เสียงกึ่งเสียดสี ไม่พ่นลม			tɕ- -tɕ			
เสียงกึ่งเสียดสี พ่นลม			tɕh-			
เสียงนาสิก	m- -m	n- -n		ɲ- -ɲ	ŋ- -ŋ	
เสียงข้างลิ้น		l- -l				
เสียงลิ้นร่ว		r- -r				
เสียงเสียดสี		s-				h- -h
เสียงกึ่งสระ	w- (-w)			j- (-j)		

แผนภูมิอธิบายเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวและท้าย

รายละเอียดเพิ่มเติม

1. เสียงกึ่งเสียดสีและเสียงเสียดสีทั้งหมดเป็นเสียงไม่ก้อง
2. เสียงนาสิก เสียงข้างลิ้น เสียงลิ้นร่ว และเสียงกึ่งสระ ทั้งหมดเป็นเสียงก้อง

^๑ ทะฉนัน จันทระพจน์ และชาดิชาช พรหมจักรินทร์, พจนานุกรมเขมร (สุรินทร์)-ไทย-อังกฤษ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑).

3. เสียงกัก-ก้อง (b- และ d-) ในคำๆ เดียวกัน บางครั้งออกเสียงเป็นเสียงกัก-ก้องธรรมดา (voiced stops) บางครั้งออกเสียงเป็นเสียงกัก-ก้องชนิดที่ต้องใช้กระแสลมทั้งเข้าและออก ในขณะที่เส้นเสียงสั้น (implosives) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาพูดเน้นคำ
4. tɕ เป็นเสียงที่เกิดจากลิ้นที่อยู่ระหว่างปลายลิ้นกับลิ้นตอนกลาง (blade หรือ lamino) กับบริเวณระหว่างปุ่มเหงือกต่อเพดานแข็ง เมื่ออยู่เป็นพยัญชนะต้นจะเป็นเสียงกึ่งเสียดสี แต่เมื่อเป็นพยัญชนะท้ายจะเป็นเสียงกัก
5. k ไม่ปรากฏท้ายคำเลยในสำเนียงการพูดของนายชาติชาย พรหมจักรินทร์ แต่อาจปรากฏในตำแหน่งท้ายคำในภาษาเขมรถิ่นอื่นในประเทศไทย
6. w มีลักษณะโคนเสียงยกสูงในขณะที่ริมฝีปากห่อ (labio-velar) เช่นเดียวกับ w ในภาษาไทย
7. w และ j ตามทฤษฎีการวิเคราะห์ระบบเสียง อาจวิเคราะห์ว่าเป็นพยัญชนะท้ายในภาษาเขมรได้ แต่ในพจนานุกรมเล่มนี้ ได้วิเคราะห์ให้เป็นสระประสมกับ -u และ -i และไม่มี w และ j ปรากฏเป็นพยัญชนะท้าย

พยัญชนะต้นเดี่ยวและตัวอย่างคำ

p	-	piian	พาน
ph	-	phɛɛŋ	ริน การเทให้ไหลออกเรื่อยๆ ทีละน้อย
b	-	baap	บาป
m	-	mtih	พริก
w	-	wuat	วัด
t	-	tiin	เทียน
th	-	thuu?	รูป
d	-	da?	วางใส่
n	-	nom	ขนม
l	-	lii	แบก
r	-	riip	จัด, เตรียม
s	-	sel	สีล
tɕ	-	tɕeetɕ	กล้วย

tɕh	-	tɕhan	ฉัน (กินใช้กับพระ)
ɲ	-	ɲoom	โยม
j	-	juur	นาน
k	-	kan	ถ่อ
kh	-	khɛɛ	เดือน
ŋ	-	ŋai	วัน
ʔ	-	ʔooi	ให้
h	-	hau	เรียก

พยัญชนะท้ายและตัวอย่างคำ

p	-	baap	บาป
m	-	pʔɛɛm	ของหวาน
t	-	kʌʌt	เกิด
n	-	koon	ลูก
l	-	sel	ศีล
r	-	kaar	งาน
tɕ	-	srɔɔtɕ	รด
ɲ	-	sdeɛɲ	แสดง
ŋ	-	krɔɔŋ	เครื่อง
ʔ	-	praʔ	เงิน
h	-	ptiah	บ้าน

สระ

1. สระแท้ สระแท้ในภาษาเขมรมีลักษณะเสียงสั้นหรือเสียงยาวเป็นเสียงสำคัญของภาษา ทั้งหมดเป็น 14 คู่ ดังเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

	หน้า	หลัง	
สูง	i ii	u uu	u uu
กึ่งสูง	ɪ ɪɪ	ʊ ʊʊ	o oo
กลาง	e ee	ə əə	o oo
กึ่งต่ำ	ɛ ɛɛ	ʌ ʌʌ	ɔ ɔɔ
ต่ำ	a aa		ɑ ɑɑ

แผนภูมิแสดงสระทั้งสั้นและยาว

หมายเหตุ u, uu, ɔ, ɔɔ, o, oo, ɔ และ ɔɔ เท่านั้น ที่เป็นสระชนิดปากห่อเวลาออกเสียง นอกนั้นเป็นสระชนิดปากไม่ห่อ รวมทั้ง ɑ และ ɑɑ ด้วย แต่การที่เขียน ɑ และ ɑɑ ไว้ต่อจาก ɔ และ ɔɔ ก็เพราะมาจากการฟัง ได้ยินเสียงใกล้เคียงกับเสียง ɔ และ ɔɔ มากกว่า ʌ และ ʌʌ

สระแท้และตัวอย่างคำ

i	-	kritɕ	เคล็ด, แพลง
ii	-	piiat	ญาติ
ɪ	-	kɪtɕ	หลบ, หลบหลีก (อันตราย)
ɪɪ	-	ksur	บุหรี
e	-	sel	สีล
ee	-	kmeep	เด็ก คนที่อายุยังน้อย
ɛ	-	kɛh	แคะ, แกะ
ɛɛ	-	seen	เช่น
a	-	tɕah	เก่า แก่ มีอายุมาก

aa	-	tɕaan	จาน ชาม ถ้วย
uu	-	tuʔ	น้ำ
uuu	-	kuuu	คือ
ɤ	-	hɤʔ	เอ้า (คำพูดกับขึ้นสิ่งของให้)
ɤɤ	-	tɕɤɤ	เชื่อ เชื่อฟัง
ə	-	kəp	ชิด
əə	-	kəəp	สูงเอียงไปข้างหนึ่ง
ʌ	-	dʌŋ	ขวาน
ʌʌ	-	tɕɤʌʌn	เจริญ เดิบโต งอกงาม สมบูรณ์
u	-	kuʔ	คุก
uu	-	kuur	ต่าง (มีมากกว่าหนึ่งสี เช่น สัตว์)
ɔ	-	kɔp	คบ สมคบ
ɔɔ	-	tɕɔɔ	ชั่ว เลว ทรมาน
o	-	koʔ	(หลัง) ค่อม
oo	-	srooŋ	ผ้าโสร่ง
ɔ	-	bɔn	บุญ ความดี
ɔɔ	-	sɔɔtɕ	รด เท
a	-	mah	ด้ายสายสิญจน์
aa	-	nsaam	ข้าวต้มมัด

2. สระประสม สระประสมสองเสียงแบ่งได้เป็น 3 พวก คือ พวกที่ 1 ประสมกับ i พวกที่สองประสมกับ u และพวกที่สามประสมกับ a สระประสมบางคู่มีความแตกต่างระหว่างการออกเสียงสั้นหรือยาวเป็นลักษณะสำคัญ สระประสมของเสียงทั้งหมด มีดังต่อไปนี้

ui			iu		
	ɤɤi	əəi		iiu	ɤu
ei	əəi	oi		eu	eeu
ɛi	ʌi	ʌʌi		ɛɛu	ʌi
ai, aai		ɑɑi		au, aau	

ia, iia ua, uua, ua, uua

สระประสมสามเสียงมี iai, uai, และ iau

สระประสมและตัวอย่างคำ

ei	-	kdei	จี, ژی
ɛi	-	bɛi	อู๋ม
ai	-	sbai	ผ้าสไบ ผ้าแถบ ผ้าขาวม้า
aai	-	praai	โปปรย
ɾɾ	-	kɾɾi	เคย (ทำ)
əoi	-	tɕam-ləoi	จำเลย
ɿi	-	hɿi	จี
ɿɿi	-	hɿɿi	(ทำเสร็จ) แล้ว
ui	-	ɲui	ง่วง
oɔi	-	phoɔi	ผ้าห่ม
oi	-	koi	อุปกรณ์สำหรับจุดไฟสมัยโบราณ
ɔɔi	-	kɔɔi	เมล็ดสบ้าที่ใช้ทอยเมล็ดอื่นในการเล่นชนิดหนึ่ง
ɑɑi	-	kɑɑi	ชื่ออาหารชนิดหนึ่ง
iu	-	tiu	ไม้ตี
iu	-	tiu	นกแต้วแล้ว
eu	-	lheu	(ร้อน) ระอุ (ด้วยไอแดด)
eeu	-	leeu	กระดุม
ɛɛu	-	twɛɛu	มีด
au	-	tɕau	หลาน ลูกของลูก
aaɯ	-	baaɯ	ทาส คนใช้
ɾu	-	rɾɾu	ฟักทอง
əu	-	təu	ไป
ɿu	-	phɿɿu	ถนน ทาง
ia	-	ptiah	บ้าน

iaa	-	piian	พาน
uaa	-	wuat	วัด
uuua	-	buuua	เปื้อ
ua	-	ruat	วัง, หิน
uua	-	puuar	พร
iai	-	riai	(เงิน) ปลีก
uai	-	ruai	ร้อย (จำนวน)
iau	-	riau	เหลว

การเรียงลำดับตัวอักษร

การเรียงลำดับตัวอักษรได้ใช้ฐานกรณ์และลักษณะของการออกเสียงเป็นหลัก คือ จะเริ่มตั้งแต่พยัญชนะที่เกิดจากริมฝีปากไปจนกระทั่งถึงพยัญชนะที่มีฐานกรณ์ที่เส้นเสียง ส่วนพยัญชนะซึ่งเกิดจากฐานกรณ์เดียวกัน จะเริ่มจากพยัญชนะที่มีการกักลมมากที่สุดก่อน และเรียงต่อไปจนถึงพยัญชนะที่มีการกักลมน้อยที่สุด พยัญชนะเสียงไม่ก้องจะมาก่อนพยัญชนะเสียงก้อง พยัญชนะไม่พ่นลมจะมาก่อนพยัญชนะพ่นลม การเรียงลำดับทั้งต้นและท้ายใช้หลักเดียวกัน ลำดับพยัญชนะและสระจะเป็นดังนี้

ลำดับพยัญชนะต้น

๑	p
๒	ph
๓	b
๔	m
๕	w
๖	t
๗	th
๘	d
๙	n
๑๐	l
๑๑	r

១២	s
១៣	tɕ
១៤	tɕh
១៥	ɲ
១៦	j
១៧	k
១៨	kh
១៩	ŋ
២០	ʔ
២១	h

តំបន់ប្រាសាទ

១	p
២	m
៣	t
៤	n
៥	l
៦	r
៧	tɕ
៨	ɲ
៩	ŋ
១០	ʔ
១១	h

តំបន់ស្រះចេក

១	i
២	ii
៣	1

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล ที่อยู่	พระฉลอง แสนดี (ฉพภิญโญ) วัดศรีสว่างทุ่งโก ตำบลหนองเมธี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.๒๕๓๕	สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดศรีสว่างทุ่งโก
พ.ศ.๒๕๔๑	สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
พ.ศ.๒๕๔๕	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกรัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ.๒๕๔๘	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยนเรศวร
พ.ศ.๒๕๕๓	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกเคมีการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร